

რა უნდა გააკეთოს თითოეულმა მასწავლებელმა სამოქალაქო განათლებისა და აღამიანის უფლებების შესახებ სწავლების ხელშესაწყობად: მასწავლებელთა კომპეტენციების ჩარჩო

პიტერ ბრეტი, პასკალ მომპონტ-გელარდი და მარია ელენა სალემა

წიგნზე ასევე მუშაობდნენ: ვირგილიო მეირა სოარესი, ვედრანა
სპაჯიკ-ვრკასი, სულევ ვალდმა და ულრიკე უოლფ-ჯონტოფსონი

წიგნში წარმოდგენილი მოსაზრებები ეკუთვნით ავტორებს და არ ასახავს ევროსაბჭოს ოფიციალურ პოზიციას.

მთარგმნელი: *მაია ჩანქსელიანი*

რედაქტორი: *ნათია ნაცვლიშვილი*

კომპიუტერული უზრუნველყოფა: *გიორგი ბაგრატიონი*

ილუსტრაციები: *პეტი ვისკემანი*

ყდის დიზაინი: *ევროსაბჭოს გრაფიკული დიზაინის ჯგუფი*

© Council of Europe

ყველა უფლება დაცულია. ამ გამოცემის ნებისმიერი ნაწილის ელექტრონული, მექანიკური, ფოტოგრაფიული ან ნებისმიერი სახით რეპროდუქცია დაუშვებელია კომუნიკაციების დირექტორატის საჯარო ინფორმაციისა და გამოცემების განყოფილების წერილობითი ნებართვის გარეშე (ელ. ფოსტის მისამართი: publishing@coe.int; ვებ-გვერდი: <http://book.coe.int>).

პირველი ქართული გამოცემა

„მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი“, 2009.

წიგნი გამოდის ევროსაბჭოს მხარდაჭერით. თარგმანის ხარისხზე პასუხისმგებელია „მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი“.

თბილისი, 0102, უზნაძის ქ. 52.

ტელ: (+995) 91 14 53, 95 13 02/04

ვებ-გვერდი: www.tpdc.ge ელ-ფოსტა: info@tpdc.ge

ISBN 978-9941-0-1561-8

შინაარსი

მოკლე მიმოხილვა	4
მადლობის სიტყვა	6
1. წინასიტყვაობა	7
2. შესავალი	10
3. კომპეტენციებისა და, ზოგადად, სახელმძღვანელოს მიმოხილვა	14
4. ჯგუფი ა: სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: რა ვიცით და როგორ გვესმის	17
5. ჯგუფი ბ: სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას კლასსა და სკოლაში	29
6. ჯგუფი გ: სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც, პარტნიორებისა და თემის ჩართულობით, ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას	42
7. ჯგუფი დ: სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: მონაწილეობაზე დამყარებული მიდგომების განხორციელება და შეფასება	53
8. რესურსები დაინტერესებული მხარეებისათვის	62
9. დასკვნა	67
10. დანართი	68
11. გამოყენებული ლიტერატურა და დამატებითი ინფორმაციის წყაროები	71

მოკლე მიმოხილვა

ევროსაბჭოს პროგრამის (სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ) ამჟამინდელი ფაზის – ცხოვრება დემოკრატიულ საზოგადოებაში და დემოკრატიის სწავლება ყველასათვის (2006-09) – ეს გამოცემა ეხმაურება უმთავრეს მიზანს: გაძლიერდეს „მასწავლებელთა ტრენინგები და პროფესიული განვითარება ევროსაბჭოს წევრ ქვეყნებში. ამაზე იზრუნონ როგორც განათლების სფეროს წარმომადგენლებმა, ასევე სამოქალაქო საზოგადოების პარტნიორობებმა, განსაკუთრებით, თემმა და არასამთავრობო ორგანიზაციებმა“.

მასწავლებლები განსაკუთრებულ როლს ასრულებენ დემოკრატიული ღირებულებების გავრცელებაში აქტიური, მონაწილეობითი სწავლების საშუალებით. დღეს, როცა საზოგადოებაში ახალმა სოციალური ტენდენციებმა იჩინა თავი და ყველა ერთმანეთზე დამოკიდებული გახდა, ადგილობრივი და გლობალური ცვლილებების ფონზე, მასწავლებლებსა და განათლების სპეციალისტებზე დამოკიდებული ის, თუ რამდენად წარმატებული იქნება სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ. მოცემული გამოცემა წარმოადგენს იმ ძირითად კომპეტენციებს, რომლებიც აღწერენ მასწავლებლისათვის აუცილებელ უნარებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ სწავლების დასაწერად, კლასში, სკოლასა თუ თემში. ეს კომპეტენციები საერთოა ყველა საგნის მასწავლებლისათვის, როგორც სკოლაში, ისე უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში.

წარმოდგენილი 15 კომპეტენცია გაყოფილია 4 ჯგუფად. თითოეული ჯგუფი მოიცავს ინფორმაციას იმ კითხვებისა და საკითხების შესახებ, რომლებსაც მასწავლებლები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების სწავლების დაწესებულების ნაწილებში:

- სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ: რა ვიცით და როგორ გვესმის;
- სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას კლასსა და სკოლაში;
- სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც, პარტნიორობისა და თემის ჩართულობით, ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას;
- სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: მონაწილეობაზე დამყარებული მიდგომების განხორციელება და შეფასება.

კომპეტენციათა თითოეული ჯგუფი შეესაბამება ერთ კონკრეტულ თავს, რომელშიც დეტალურადაა აღწერილი კომპეტენციები და მოცემულია მაგალითები. თითოეულ კომპეტენციასთან დაკავშირებით, მკითხველს შეუძლია გაეცნოს მასწავლებლის განვითარების დიაგრამას. ამ დიაგრამების მიზანია, დაეხმაროს მასწავლებლებსა და ტრენერებს, განსაზღვრონ, თუ რომელ დონეს შეესაბამება მათი პროფესიული პრაქტიკა და, შესაბამისად, მოახდინონ იმის იდენტიფიცირება, თუ რის გაუმჯობესებაზე უნდა გააკეთონ აქცენტი. აქვე, დაინტერესებული მხარეები, განათლების პოლიტიკაზე პასუხისმგებელი პირები, სკოლის დირექტორები და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებები იპოვიან რესურსებს, რომლებიც მნიშვნელოვანია დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ სწავლების დასაწერად.

გამოცემაში თავმოყრილია ევროსაბჭოს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ სწავლების პროგრამის მიერ შემუშავებული მასალების დიდი ნაწილი, რაც გასულ ათწლეულში შემუშავდა. ამასთანავე, ეს სახელმძღვანელო წარმოადგენს ევრო-

საბჭოს დემოკრატიული მოქალაქეობის თემაზე შექმნილი სამი სხვა პუბლიკაციის გზამკვლევის:

- მასწავლებელთა ტრენინგების ინსტრუმენტი დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ სწავლებისათვის (ჰადლესტონი, თ., 2005), რომელიც წარმოადგენს რეკომენდაციებს მთავრობებისა და განათლების მესვეურთათვის იმის თაობაზე, რომ აღიარონ მასწავლებელთა სისტემური და კოორდინირებული ტრენინგების საჭიროება სამოქალაქო განათლების კუთხით;
- სკოლების დემოკრატიული მმართველობა (ბეკმანი, ე. და ტრაფორდი ბ. 2007), რომელიც იკვლევს ლიდერობას და სკოლასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხს სამოქალაქო განათლების ქრილში;
- ბირზეა, ქ. და სხვები, „დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის სწავლების ხარისხის უზრუნველყოფის ინსტრუმენტი სკოლებში“ (ბირზეა, ქ. და სხვები, 2005). წარმოადგენს სახელმძღვანელო დოკუმენტს/მექანიზმს, რომელიც იყენებს განათლების ხარისხის მართვის პრინციპებსა და პროცესებს სამოქალაქო განათლების მიმართ.

აქტივობების პილოტირებისა და ამ გამოცემაში მოცემული რჩევების დახმარებით, იმედი გვაქვს, მასწავლებლებს საშუალებას მივცემთ, პასუხი გასცენ ბევრ რთულ შეკითხვას და შექმნან ისეთი სასწავლო გარემო, რომელიც ხელს უწყობს პასუხისმგებლობის გრძნობის მქონე, აქტიური და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩართული მოქალაქეების აღზრდას.

მადლობის სიტყვა

წინამდებარე გამოცემა ერთწლიანი აქტიური მუშაობის, კონსულტაციებისა და სხვადასხვა ვერსიის შეჯამების შედეგია. ამიტომ, მნიშვნელოვანია, აღვნიშნოთ თითოეული იმ ადამიანის წვლილი, ვინც ამ წიგნზე მუშაობდა.

პირველი სამუშაო ჯგუფი 2007 წლის ივნისში შეიკრიბა და მასში შედიოდა პიტერ ბრეტი, ვირგილიო ეირა სოარესი, მარია ელენა სალემა, ვედრანა სპაჯიკ-ვრკასი და სულევ ვალდმა.

თავდაპირველად არ იყო განსაზღვრული, თუ ვინ უნდა ყოფილიყო გამოცემის მთავარი ავტორი, თუმცა პირველადი კონსულტაციების დასრულების შემდეგ ჯგუფმა პიტერ ბრეტს სთხოვა, ეხელმძღვანელა აღნიშნულ გამოცემაზე მუშაობისთვის; ის მთელი პროექტის მიმდინარეობის მანძილზე მთავარი რედაქტორის ფუნქციას ასრულებდა.

ვირგილიო მეირა სოარესმა იზრუნა უმაღლეს განათლებასთან დაკავშირებული მასალის მომზადებაზე და უზრუნველყო წიგნის შესაბამისობა ევროსაბჭოს უმაღლესი განათლების პროგრამასთან.

მარია ელენა სალემამ იმუშავა მე-5, მე-9, მე-13 და მე-14 კომპეტენციებზე, ასევე, თეორიულ მიმოხილვაზე, რომელიც სხვადასხვა თავშია გაბნეული და ეხება დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლებასა და მასწავლებელთა პროფესიულ განვითარებას. მარია ელენა სალემა მთელი წლის განმავლობაში აქტიურად იყო ჩართული სახელმძღვანელოს მომზადების პროცესში.

ვედრანა სპაჯიკ-ვრკასი მონაწილეობდა სახელმძღვანელოს კონცეპტუალიზაციაში.

სულევ ვალდმა მუშაობდა პირველ და მე-8 კომპეტენციაზე; მან დააკავშირა ისინი ევროსაბჭოს მასწავლებელთა ტრენინგის პროგრამა „პესტალოცისთან“.

2008 წლის სექტემბერში, ულრიკე უოლფ-ჯონტოფსონი შეუერთდა ექსპერტების ჯგუფს და იმუშავა სახელმძღვანელოს იმ ნაწილებზე, რომლებიც უმაღლეს განათლებასა და მასწავლებელთა მომზადებას უკავშირდება.

2008 წლის მარტში პასკალ მომპუენ-გელერდმა „პესტალოცის“ სამოქალაქო განათლების ჯგუფთან საფუძვლიანი კონსულტაციების შემდეგ, სახელმძღვანელო მნიშვნელოვნად დაარედაქტირა როგორც სტრუქტურული, ასევე შინაარსობრივი თვალსაზრისით.

ოლაფ ოლაფსდოტირმა, ევროსაბჭოს სკოლისა და კლასგარეშე დეპარტამენტის ხელმძღვანელმა, იზრუნა ადამიანის უფლებების ნაწილზე, რომელიც, ასევე, მოიცავდა გენდერულ თანასწორობას. ჯოზეფ ჰუბერი ხელს უწყობდა სახელმძღვანელოს შექმნას „პესტალოცის“ პროგრამის საშუალებით. ჰეზერ კურანტი და შარონ ლოუი პასუხისმგებელი იყვნენ ადმინისტრაციულ საკითხებზე.

და ბოლოს, მინდა მადლობა გადავუხადო დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლების პროგრამის კოორდინატორებს, სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპის დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლების ქსელს და საგანგებო მრჩეველთა საბჭოს სამოქალაქო განათლების საკითხებში, განსაკუთრებით, მის თავმჯდომარეს, რაინჰილდ ოტეს, რომელიც მუდმივად გვეხმარებოდა და გვაძლევდა რჩევებს.

აქვე მადლობას ვუხდით ყველა ავტორს და მათ, ვინც წვლილი შეიტანა სახელმძღვანელოს შექმნაში. სასიამოვნო იყო ამ პროექტის ხელმძღვანელობა, არა მხოლოდ იმიტომ, რომ, ჩემი აზრით, საბოლოო პროდუქტი სასარგებლო იქნება, არამედ იმიტომაც, რომ თვითონ პროცესი იძლეოდა კარგ შესაძლებლობას, გემუშავა გამოცდილ, საქმის ერთგულ და ინოვაციურ განმანათლებლების წრეში.

სარა კიტინგ-ჩეტუინდი

პროექტის ხელმძღვანელი და რედაქტორი

სტრასბურგი, 2008 წლის დეკემბერი

1. წინასიტყვაობა

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ მოსწავლეების ჩართულობასა და აქტიურობაზე მიმართული მიდგომების გამოყენებით, მასწავლებლებს შეუძლიათ, განსაკუთრებული წვლილი შეიტანონ დემოკრატიულ სწავლებაში. სწორედ მასწავლებლებზეა დამოკიდებული დემოკრატიულ მოქალაქეობასა და ადამიანის უფლებების დაცვაზე ორიენტირებული განათლების წარმატება.

ეს გახდა იმის მიზეზი, რომ ევროსაბჭოს 47 წევრი ქვეყნის მინისტრებმა, ევროპის განათლების მინისტრების მუდმივმოქმედი კონფერენციის საბოლოო დეკლარაციაში (სტამბული, 2007 წლის მაისი) მოქალაქეობის კომპეტენცია მოიხსენიეს, როგორც ერთ-ერთი იმ ხუთი კომპეტენციიდან, რომელიც დემოკრატიული კულტურისა და სოციალური ინტეგრაციასათვისაა აუცილებელი (დანარჩენი ოთხი კომპეტენციაა: ინტერკულტურული კომპეტენცია; პლურილინგვული კომპეტენცია; სოციალური პასუხისმგებლობა; სოლიდარობა და საკითხის მრავალმხრივი ხედვა). მოცემული სახელმძღვანელო ამ დეკლარაციას ეხმიანება და, შესაბამისად, მძლავრი პოლიტიკური საყრდენი გააჩნია.

ევროსაბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის კიდევ ერთ წინადადებულ ნაბიჯად შეიძლება ჩაითვალოს რეკომენდაცია 1849, მასწავლებელთა მომზადების საშუალებით დემოკრატიული კულტურის დამკვიდრებისა და ადამიანის უფლებების დაცვის ხელშეწყობის შესახებ.¹ ეს რეკომენდაცია მიღებულ იქნა 2008 წლის 3 ოქტომბერს.

ასამბლეის რეკომენდაციით:

მინისტრთა კომიტეტი მოუწოდებს წევრი ქვეყნების მთავრობებსა და შესაბამის ორგანოებს, გონივრულად გამოიყენონ ევროსაბჭოს ექსპერტიზა და გამოცდილება ამ სფეროში, კერძოდ:

...

5.2. ყველა საგნის მასწავლებლის მოსამზადებელ კურიკულუმში შეიტანონ კომპეტენციები, რომლებიც აუცილებელია კლასში დემოკრატიული კულტურის დანერგვისა და ადამიანის უფლებების შესახებ სწავლებისათვის.

ეს ახალი ინსტრუმენტი უნდა დაგინახოთ ევროსაბჭოს ადამიანის უფლებებსა და სამოქალაქო განათლებასთან დაკავშირებული მთავრობათშორისი საქმიანობის ფართო კონტექსტში, რომელიც 1997 წლიდან დაიწყო. იგი, ასევე, წარმოადგენს პასუხს ევროსაბჭოს *სამოქალაქო განათლებისა და ადამიანის უფლებების შესახებ სწავლების ახლანდელ ფაზაზე – ცხოვრება დემოკრატიულ საზოგადოებაში და დემოკრატიის სწავლება ყველასათვის (2006–09)*.

მიზანი კი ისაა, რომ გაძლიერდეს მასწავლებელთა პროფესიული განვითარება წევრ ქვეყნებში და ამაზე იზრუნონ არა მხოლოდ განათლების სფეროს მესვეურებმა, არამედ თემებმა და არასამთავრობო ორგანიზაციებმა.²

ევროპის ქვეყანების მთავრობების რიტორიკა საკმაოდ განსხვავებულია იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ მიდის სამოქალაქო განათლების სწავლება და სინამდვილეში რა ხდება სკოლებში.³ იურიდაისის⁴ კვლევის მიხედვით, მიუხედავად იმისა, რომ სამოქალაქო განათლება ვრცლადაა ასახული სასკოლო კურიკულუმში, ეს კომპონენტი მხოლოდ ქვეყნების მცირე

1 ტექსტი მიღებულია 2008 წლის 2 ოქტომბერის ასამბლეაზე (36-ე სხდომა).

2 ევროსაბჭო, სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ, ღონისძიებების პროგრამა (2006-2009), „დემოკრატიის სწავლება და დემოკრატიულად ცხოვრება ყველასათვის“ (2006) 5, 14 მარტი 2006, 3.

3 ნავალი, პრინტი და აირეტი (2003) სამოქალაქო განათლება ესპანეთში: პოლიტიკის კრიტიკული განხილვა, (ხელმისაწვდომია ინტერნეტში) ჟურნალი სოციალური მეცნიერების შესახებ; ოსლერი და სტარკი (2005). იხ. „გამოყენებული ლიტერატურა და რესურსები“, თავი 10.

4 იურიდაისი (Eurydice) არის ევროპის საინფორმაციო ქსელი განათლების სფეროში. ვებ-გვერდი <http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice> (მთარგმნელის შენიშვნა)

ნაწილს აქვს ჩართული მასწავლებლების მოსამზადებელ პროგრამებში.¹

ერთ-ერთი პრობლემა, რომელიც ბოლო დროს სულ უფრო ხშირად იკვეთება, არის „მასწავლებელთა უფრო ეფექტური და მრავლისმომცველი მოსამზადებელი და სატრენინგო პროგრამების განხორციელება“:

დასავლეთ ევროპის რეგიონში ზოგადი სურათი ასეთია: მასწავლებლების მოსამზადებელ პროგრამებში მასწავლებელთა არარეგულარული, არჩევითი ტრენინგები სამოქალაქო განათლებაში საკმაოდ ზოგადია. ეს კი არ შეესაბამება მასწავლებელთა უმნიშვნელოვანეს როლს მოსწავლეთათვის სამოქალაქო ღირებულებების ჩამოყალიბების საქმეში. სერიოზული კითხვა ისმის იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენად ეფექტურად შეუძლიათ მასწავლებლებს უფრო აქტიური და მონაწილეობითი მიდგომების გამოყენება, რაც ძალზე მნიშვნელოვანია სამოქალაქო განათლების რეფორმირებისთვის.²

წინამდებარე სახელმძღვანელო აერთიანებს მასალას, რომელიც შემუშავდა ევროსაბჭოს სამოქალაქო განათლება დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის პროგრამის ფარგლებში და, ამავდროულად, წარმოადგენს გზამკვლევს ევროსაბჭოს სხვა პუბლიკაციებისა თუ აქტივობებისათვის:

- განათლებისადმი მიძღვნილ ევროსაბჭოს ღონისძიებებში მასწავლებელთა განათლებას ყოველთვის განსაკუთრებული ადგილი ეჭირა, ამ ღონისძიებათაგან ერთ-ერთია ევროპის მოქალაქეობის წელი (2005), რომლის ფარგლებშიც ევროსაბჭომ გამოაქვეყნა *მასწავლებელთა ტრენინგის ინსტრუმენტი დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ სწავლებისათვის*.³ ხსენებულ სახელმძღვანელოში მოცემულია რეკომენდაციები იმის შესახებ, რომ სახელმწიფოთა მთავრობებმა და ლიდერებმა უნდა აღიარონ მასწავლებელთა სისტემური და კოორდინირებული ტრენინგების საჭიროება სამოქალაქო განათლების კუთხით. ტექსტში აღწერილია სამაგალითო პრაქტიკა მასწავლებელთა ტრენინგებთან დაკავშირებით. აქვე საუბარია დამატებითი მუშაობის საჭიროებაზე იმისათვის, რომ შემუშავდეს ძირითადი კომპეტენციები სამოქალაქო განათლებისათვის, რომლებსაც გამოიყენებენ მასწავლებელთა მოსამზადებლად. ის პროექტი, რომლის ფარგლებშიც წინამდებარე პუბლიკაცია გამოიცემა, ამ ტექსტზე გამოხმაურებას წარმოადგენს:

სწორედ მასწავლებლებმა უნდა აუხსნან ახალი ცნებები და ღირებულებები მოსწავლეებს, ხელი შეუწყონ ახალი უნარებისა და კომპეტენციების გამომუშავებას/განვითარებას. მასწავლებლებმა უნდა შექმნან ისეთი პირობები, რომ მოსწავლეებს საშუალება ჰქონდეთ, გამოიყენონ ეს უნარები და კომპეტენციები მათ ყოველდღიურ ცხოვრებაში სახლში, სკოლასა თუ თემში.⁴

- ავტორთა ჯგუფის მუშაობა შეიძლება ჩაითვალოს, როგორც გზამკვლევითი პუბლიკაციისა *სკოლების დემოკრატიული მმართველობა*,⁵ რომელიც, სამოქალაქო განათლების კონტექსტში, სკოლისა და მმართველობის საკითხებს ეხება. ჩვენი საქმიანობა, კომპეტენციების შემუშავებასთან დაკავშირებით, მიზნად ისახავს, დაეხმაროს თითოეულ მასწავლებელს.

დღეს საკმაო ყურადღებას უთმობენ მოსწავლეთა აკადემიურ მოსწრებას, მაგრამ ჩვენ არ უნდა დაგვავინწყდეს განათლების ერთი უმნიშვნელოვანესი ამო-

1 იურიდაისი, სამოქალაქო განათლება ევროპის სკოლაში, 2005.

2 ბირზეა, ქ. და სხვები, კვლევა ევროპაში – განათლება დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის – პოლიტიკის შესახებ, ევროსაბჭოს გამომცემლობა, სტრასბურგი, 2004.

3 ჰუდლესტონი, თ. (რედ), „დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება: მასწავლებელთა ტრენინგი“, ევროსაბჭო, სტრასბურგი, 2005.

4 იქვე, გვ. 15.

5 ბეკმანი, ე. და ტრაფორდი, ბ. სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, ევროსაბჭოს გამომცემლობა, სტრასბურგი, 2007.

ცანა: ისეთი ღირებულებებისა და სოციალური უნარების განვითარება, რომელიც თანამედროვე გლობალიზებულ საზოგადოებაში მშვიდობიანი თანაცხოვრების წინაპირობას წარმოადგენს.¹

- „კვლევა ევროპაში სკოლების დემოკრატიული მმართველობის ეფექტური პრაქტიკის შესახებ“² ადასტურებს, რომ მოსწავლეები სკოლის მართვაში მონაწილეობის შესაძლებლობებს უფრო ეფექტურად იყენებენ იქ, სადაც ეს შესაძლებლობები სკოლის სასწავლო გეგმაშია ასახული:

იმისათვის, რომ მონაწილეობითი აქტივობებისაგან მაქსიმალურად მეტი ცოდნა მიიღონ, მოსწავლეებმა კრიტიკულად უნდა იფიქრონ იმაზე, რასაც ამ აქტივობებისაგან სწავლობენ და დაინახონ მთლიანი სურათი; წარმოიდგინონ, თუ რა კავშირშია სკოლის დემოკრატიული მმართველობა, ზოგადად, ქვეყნის დემოკრატიულ მმართველობასთან. ასეთი შესაძლებლობა მიუთითებს არა მხოლოდ კლასში კრიტიკული აზროვნების არსებობაზე, არამედ ასახავს კიდევ დემოკრატიული მმართველობის სტანდარტს სკოლაში.

- ხარისხის უზრუნველყოფის ინსტრუმენტი სკოლაში დემოკრატიული მოქალაქეობის შესახებ სწავლებისათვის³ არის დოკუმენტი, რომელიც ხარისხის უზრუნველყოფის პრინციპებს სკოლაში ადამიანის უფლებებისა და სამოქალაქო განათლებისათვის იყენებს:

წარმატების მისაღწევად სკოლამ უნდა გამოიყენოს იგივე პრინციპები, რომლებიც ასახულია სამოქალაქო განათლების სასწავლო გეგმაში.

და ბოლოს, წინამდებარე წიგნის მომზადებისას, უამრავი რჩევა და კონსულტაცია იქნა გათვალისწინებული. 2008 წლის მარტში, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების პროგრამა „პესტალოცის“ მონაწილეებმა მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს მასწავლებელთა კომპეტენციების შემუშავებაში. პუბლიკაცია დაიხვეწა 14 ევროპული ქვეყნის „პესტალოცის“ ტრენერების მიერ და გამოიცადა სხვადასხვა ეროვნულ ტრენინგზე 2008 წლის გაზაფხულსა და ზაფხულში.

სამოქალაქო განათლების კოორდინატორები 2008 წელს ვენაში შეიკრიბნენ და განიხილეს დოკუმენტი. ანალოგიური შეკრებები გამართეს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპის ქსელმა ზაგრებში 2008 წელს და ბალტიის/შავი ზღვის ქსელმა.

1 იქვე, გვ. 43.

2 ჰადლესტონი, თ. „გაკვეთილზე მოსწავლის ჩართულობიდან გაზიარებულ სამოქალაქო პასუხისმგებლობამდე: სკოლის დემოკრატიული მმართველობის ეფექტური პრაქტიკა ევროპულ სკოლაში“, ევროსაბჭოსა და ევროპული ფონდის ქსელი, 22 მაისი, 2007, გვ. 28.

3 ბირზეა, ქ. და სხვები, „დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის სწავლების ხარისხის უზრუნველყოფის ინსტრუმენტი სკოლებში“, ევროსაბჭოს გამოცემა, ევროსაბჭო, 2005.

2. შისავალი

2.1. რატომ შეიქმნა ეს სახელმძღვანელო და ვისზეა გათვლილი?

ამ სახელმძღვანელოს ამოცანაა იმ მასწავლებელთა ძირითადი კომპეტენციების განსაზღვრა და პრაქტიკული საჭიროების დაკმაყოფილება, რომლებიც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ასწავლიან. სამოქალაქო განათლების მასწავლებლის ძირითადი კომპეტენციების ჩამოყალიბებაზე ერთად მუშაობდნენ მასწავლებლები გერმანიიდან, ესტონეთიდან, ინგლისიდან, პორტუგალიიდან, საფრანგეთიდან და ხორვატიიდან. წიგნი სასარგებლო იქნება ევროსაბჭოს წევრი ქვეყნების მასწავლებლებისათვის. სახელმძღვანელო აქტიურად შეიძლება იქნას გამოყენებული მასწავლებელთა მომზადების, გადამზადებისა და პროფესიული განვითარების მიზნით. რაც მთავარია, ეს წიგნი მხოლოდ სამოქალაქო განათლების სპეციალისტებისთვის არ არის მომზადებული; სახელმძღვანელო სასარგებლო იქნება დანყებითი და საშუალო სკოლის ყველა საგნის მასწავლებლისათვის. აქ წარმოდგენილი კომპეტენციების განვითარება არ არის სავალდებულო და, შესაბამისად, წიგნის დანიშნულებაა არა მასწავლებელთა დაშინება და იძულება, არამედ მათი დახმარება. წიგნში მოცემული კომპეტენციები მასწავლებლებს პროფესიულად გააძლიერებს და საკუთარი თავის რწმენას შეჰმატებს. სხვადასხვა ქვეყანაში გამოყენებისას, საჭირო იქნება ამ მასალის მორგება ეროვნულ კონტექსტზე.

2.2. განმარტებები

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების განმარტებები ღია ინტერპრეტაციისათვის

დემოკრატიული განათლებისათვის ეფექტური სწავლება ხელს უწყობს ღირებულებებზე ორიენტირებული ცოდნის, უნარებისა და კომპეტენციების განვითარებას, რომლებიც ახალგაზრდებს საკუთარი თავის რწმენას უღვივებენ და ქვეყანაში სოციალური სამართლიანობის დამყარებას უწყობენ ხელს.

ევროსაბჭო განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს სწავლებას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ, რადგან სამოქალაქო განათლება ამზადებს პიროვნებას დემოკრატიულ საზოგადოებაში ცხოვრებისათვის. მოსწავლე, რომელიც დემოკრატიული მოქალაქეობის ძირითად პრინციპებს იზიარებს, ყალიბდება აქტიურ, ინფორმირებულ და პასუხისმგებლობით სავსე მოქალაქედ, რომელიც შემდეგნაირად შეიძლება დავახასიათოთ:

- იცნობს მოქალაქის უფლებებსა და პასუხისმგებლობებს;
- ინფორმირებულია სოციალურ და პოლიტიკურ ვითარებაზე;
- ზრუნავს სხვა ადამიანების კეთილდღეობაზე;
- შეუძლია საკუთარი მოსაზრებებისა და არგუმენტების არტიკულაცია;
- აქტიურია თავის თემში;
- შეუძლია პასუხისმგებლობის აღება საკუთარ საქციელზე.¹

მასწავლებელს კარგად უნდა ესმოდეს, როგორ და რატომ ავითარებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ ცოდნასა და უნარებს მოსწავლეებში. მასწავლებელს გააზრებული უნდა ჰქონდეს შემდეგი საკითხები:

სამოქალაქო განათლების ურთიერთდაკავშირებული თემები, ცნებები და გან-

¹ ქ. ბირზეა და სხვები, 2005, გვ. 25.

ზომილებები. მთავარი თემებია: დემოკრატიული საზოგადოებისა და ადამიანის უფლებათა დაცვა, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობა, ახალგაზრდების მომზადება აქტიური მოქალაქეობისათვის, საზოგადოებაში ინკლუზია და ინტეგრაცია, პარტნიორობის ნახალისება, საერთაშორისო განზომილების პოპულარიზაცია.

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების ძირითადი ცნებებია: დემოკრატია, ადამიანის უფლებები და პასუხისმგებლობები, თანაგრძობა, პატივისცემა, თანასწორობა, საზოგადოებრივი მრავალფეროვნება და თემი.

სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ მოიცავს ცოდნისა და გააზრების სხვადასხვა განზომილებას, უნარს, მიდგომასა და ღირებულებას. ეს ყოველივე ერთმანეთს უკავშირდება სწავლისა და სწავლების სხვადასხვა მეთოდის დახმარებით.¹

არსებობს სიტყვა „კომპეტენციის“ მრავალი განმარტება

მასწავლებლის კომპეტენციების განსაზღვრა ამ წიგნის მთავარი ამოცანაა. ევროკომისიამ, ლისაბონის სტრატეგიის ფარგლებში, შეიმუშავა მასწავლებლის კომპეტენციათა და კვალიფიკაციათა ზოგადევროპული პრინციპები.² მასწავლებელთა ახალი კომპეტენციების აუცილებლობა ჩნდება სკოლის სოციალურ და სათემო საჭიროებებთან ერთად (როგორებიცაა: კონფლიქტების მართვა, ეფექტური კომუნიკაცია და ა.შ.).

ტერმინი „კომპეტენცია“ პირველად მენეჯმენტის სფეროში დამკვიდრდა. რთულია ამ ტერმინის სრულყოფილი განმარტება, რადგან მას სხვადასხვა მნიშვნელობით იყენებენ, როგორებიცაა: „შესაძლებლობა“, „უნარი“, „ეფექტურობა“. კომპეტენციას შეიძლება ფლობდეს პიროვნება, სოციალური ჯგუფი ან დანესებულება, როცა ის „იძენს უნარს, რომ მიაღწიოს განვითარების გარკვეულ მიზნებს“.³

ეკონომიკური განვითარებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია (OECD) კომპეტენციის შემდეგ განსაზღვრებას გვთავაზობს:

კომპეტენცია უფრო მეტია, ვიდრე ცოდნა და უნარები; ის გულისხმობს კონკრეტულ კონტექსტში კომპლექსური მოთხოვნების დაკმაყოფილებას ფსიქოსოციალური რესურსების მობილიზაციის გზით.⁴

2006 წელს გაიმართა იუნესკოს ელექტრონული ფორუმი კომპეტენციების შესახებ. ეს იყო პლურალისტური, ღია და კონსტრუქციული სივრცე სასწავლო გეგმის ცვლილებებთან დაკავშირებით. ღონისძიება ეფუძნებოდა დოკუმენტს, რომელშიც კომპეტენციის შესახებ ნათქვამია: კონტექსტიდან ამოგლეჯილი კომპეტენციების ნუსხის ნაცლად, თითოეული კომპეტენცია კონკრეტული სიტუაციის მაგალითზე უნდა იყოს ახსნილი.⁵

ზოგადად, კომპეტენცია შეგვიძლია განვსაზღვროთ, როგორც მიდგომა, რომელიც შემდეგ ასპექტებს მოიცავს:

- ცოდნა (რალაცის);
- დამოკიდებულებები და ქცევები (ცოდნა იმისა, თუ როგორ უნდა მოიქცე მოცემულ კონტექსტში და რატომ უნდა მოიქცე ასე);

1 დ. ქერი, „მოქალაქეობა: ადგილობრივი, ეროვნული და საერთაშორისო“, ლ. გეარონის (რედ.) წიგნიდან „როგორ ვასწავლოთ მოქალაქეობა საშუალო სკოლაში“, 2003, გვ. 7-8.

2 ევროკომისია, განათლებისა და კულტურის დირექტორატი, მასწავლებლის კომპეტენციათა და კვალიფიკაციათა ზოგადევროპული პრინციპები, პრეზენტაცია გაკეთდა მასწავლებლის კომპეტენციათა და კვალიფიკაციათა ზოგადევროპული პრინციპების ევროპული ტესტირების კონფერენციაზე, 20-21 ივნისი, 2005, ბრიუსელი.

3 ი. ფ. უაინერთი, „კომპეტენციის ცნებები“, მაქს პლანკის სახელობის ფსიქოლოგიური კვლევის ინსტიტუტი, მიუნჰენი, 1999.

4 ეკონომიკური განვითარებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია (OECD), „ძირითადი კომპეტენციების განსაზღვრება და შერჩევა“, დესექო ფუბლიკეიშნს, 2005 www.oecd.org/dataoecd/47/61/35070367.pdf.

5 განათლების რეფორმებზე დაკვირვება (ORE), „კომპეტენციის ცნების, როგორც საგანმანათლებლო პროგრამების საორგანიზაციო პრინციპის გადახედვა: კომპეტენციიდან კომპეტენტურ ქცევამდე“, მონრეალი, 2006.

- განწყობები (ცვლილებებისათვის მზაობა, მოტივაციის გრძნობა);
- პროცედურული უნარები (ცოდნა იმისა, თუ როგორ შეასრულო სამუშაო);
- შემეცნებითი უნარები (კრიტიკული აზროვნება და ანალიზი);
- გამოცდილებაზე დაფუძნებული უნარები (ცოდნა იმისა, თუ როგორ უნდა მოახდინო კონკრეტულ შემთხვევაზე რეაგირება არსებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობითა და სოციალური უნარების გამოყენებით);

2.3. რა დადებითი შედეგები შეიძლება ჰქონდეს სწავლებას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ?

სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ:

- საშუალებას აძლევს ახალგაზრდებსა და ზრდასრულებს, მონაწილეობა მიიღონ იმ თანამედროვე საკითხების განხილვასა და მოგვარებაში, რომლებიც მათ აინტერესებთ;
- გულისხმობს ახალგაზრდებისათვისა და ზრდასრულთათვის სწავლის აქტიურ ფორმებსა და შესაძლებლობებს;
- სასიამოვნოა, რადგან უამრავ იდეას, დამოკიდებულებასა და ინტერესს უკავშირდება;
- „მომავლის“ განათლება (ახალგაზრდები აქტიურად ფიქრობენ იმაზე, თუ როგორ შეცვალონ სამყარო უკეთესობისაკენ); რა არის იმაზე მნიშვნელოვანი, ვიდრე ადამიანთა მშვიდობიანი თანაცხოვრება?
- „რეალურ“ შესაძლებლობებს აძლევს ახალგაზრდებს (ისევე, როგორც მასწავლებლებსა და ზრდასრულებს), რათა საზოგადოებაში ცვლილებები მოახდინონ;
- მჭიდროდ უკავშირდება სათემო ჩართულობას – ახალგაზრდებმა და მასწავლებლებმა პარტნიორობა უნდა დაამყარონ თემის წარმომადგენლებთან;
- საშუალებას აძლევს ახალგაზრდებს, გაიღრმავონ ცოდნა კანონმდებლობაზე, ადამიანის უფლებებზე, პოლიტიკურ და გარემოსდაცვით საკითხებზე;
- იძლევა ნეგატიურ საზოგადოებრივ გამოვლინებებზე (მაგალითად, რასიზმი, სტერეოტიპები და ა.შ.) რეაგირების საშუალებას;
- საშუალებას აძლევს მასწავლებელს, სწავლება თანამედროვე მნიშვნელოვან თემებს დაუკავშიროს. შესაბამისად, სწავლება ხდება რელევანტური;
- მასწავლებელს საკუთარი შესაძლებლობების რწმენას ჰმატებს.

2.4. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სირთულეები და მათი გადალახვის გზები

საკმაოდ რთულია დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების შემოტანა სასწავლო გეგმაში. ბევრი ევროპული ქვეყანა სამოქალაქო განათლებას სოციალური მეცნიერებებისა და ისტორიის ფარგლებში ასწავლის. როცა სამოქალაქო განათლება მთელი სასწავლო გეგმის გამჭოლი ერთიანი პრინციპია, ის ხშირად დანაწევრებული და ილუზორული ხდება.¹ უფრო ეფექტურად ითვლება ფოკუსირებული მიდგომა, როცა სამოქალაქო განათლება სასწავლო გეგმაში ცალკეა გამოყოფილი, სწავლება პროექტულ დავალებებს ეფუძნება, ნახალისებულია აქტიური მოქალაქეობა და მოსწავლე ეცნობა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ყველა

¹ მაგალითად, იხ. ბოლივარის „სასწავლო გეგმის გამჭოლი მიდგომა: შეზღუდვები და პრობლემები“, *Revista de Educacion*, 309, გვ. 23-65, 1995.

ძირითად თემას.

კონკრეტული საგნის მასწავლებელი, მაგალითად, ისტორიის, გეოგრაფიის ან საბუნებისმეტყველო მეცნიერების, აუცილებლად უნდა უღრმავდებოდეს საგნის საფუძველს, ავითარებდეს კრიტიკულ მიდგომებს, პარალელურ ავლებდეს მონათესავე დისციპლინებთან, მათ შორის, სამოქალაქო განათლებასთან. მასწავლებელი უნდა ახდენდეს თანაგრძნობის, თანასწორობისა და მრავალფეროვნების პოპულარიზაციას, რაც ადამიანის უფლებათა დანერგვას უწყობს ხელს.

3. კომპეტენციებისა და, ზოგადად, სახელმძღვანელოს მიმოხილვა

3.1. რატომ დავყავით კომპეტენციები ოთხ ჯგუფად: მოკლე მიმოხილვა

დაინტერესებულ მხარეებთან ფართო კონსულტაციების შემდეგ, გამოვყავით 15 კომპეტენცია, რომელიც აუცილებელია სამოქალაქო განათლების მასწავლებლისათვის. დაინტერესებულ მხარეებს წარმოადგენდნენ: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სფეროში ევროსაბჭოს მასწავლებელთა ტრენინგის ქსელი, რომელიც 14 ქვეყანას აერთიანებს; დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კოორდინატორები; ამ სფეროს ექსპერტები.

15 კომპეტენცია ოთხ ჯგუფში (ა, ბ, გ, დ) გავაერთიანეთ. ქვემოთ წარმოგიდგინთ ამ ჯგუფებისა და კომპეტენციების მოკლე მიმოხილვას და შემდეგ გადავალთ თითოეული მათგანის დეტალურ ანალიზზე.

ჯგუფის სახელწოდება	შეკითხვა
სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: რა ვიცით და როგორ გვესმის	რისი გაკეთება შეგვიძლია?
სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას კლასსა და სკოლაში	როგორ შეგვიძლია ამის გაკეთება?
სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც, პარტნიორობისა და თემის ჩართულობით, ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას	ვისთან ერთად შეგვიძლია ამის გაკეთება?
სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: მონაწილეობაზე დამყარებული მიდგომების განხორციელება და შეფასება	როგორ გავაუმჯობესოთ მუშაობა?

ცხრილი 1: ოთხი ჯგუფი

ჯგუფების იდენტიფიკაციას პრაგმატული მოსაზრებები უდევს საფუძვლად; ისინი შეესაბამება იმ შეკითხვებს, რომლებსაც მასწავლებლები და ტრენერები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროცესში სვამენ.

ჯგუფი ა: რა შეგვიძლია გავაკეთოთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისთვის მოსამზადებლად?
ჯგუფი ბ: როგორ შეგვიძლია დავნერგოთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება ჩვენს სკოლაში?
ჯგუფი გ: ვისთან ერთად შეგვიძლია განვავითაროთ ახალგაზრდების სამოქალაქო უნარები?
ჯგუფი დ: როგორ გავაუმჯობესოთ მუშაობა? რა შეიძლება გავაკეთოთ პროფესიული განვითარებისათვის?

ცხრილი 2: ჯგუფები და მათთან დაკავშირებული შეკითხვები

3.2 როგორ მივაგნოთ ადვილად იმ ინფორმაციას, რომელიც გვაინტერესებს: სახელმძღვანელოს სტრუქტურა

თითოეული ჯგუფის აღწერის დასაწყისში მკითხველი ეცნობა ჩვენი რეკომენდაციების თეორიულ საფუძვლებს, რომლებიც კვლევასა და მტკიცებულებებს ეფუძნება.

წიგნის მიხედვით, თითოეული კომპეტენცია მოიცავს შემდეგ ინფორმაციას:

- კომპეტენციის განმარტება;
- მაგალითები იმისა, თუ როგორ შეიძლება დადასტურდეს ამ კომპეტენციის პრაქტიკული ფლობა;
- მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა, რომელიც ეხმარება მასწავლებელს ან ტრენერს მასწავლებლის ამჟამინდელი სტატუსის იდენტიფიკაციასა და მისი პროფესიული განვითარების გზების დასახვაში.

სახელმძღვანელოს დანართებში მკითხველი გაეცნობა:

- მასალას დაინტერესებული მხარეებისათვის: მიუხედავად იმისა, რომ ეს სახელმძღვანელო მასწავლებლებისა და განათლების სპეციალისტებისთვისაა, ჩვენ გვესმის, რომ შეუძლებელია სამოქალაქო განათლების მიზნების მიღწევა სხვადასხვა დაინტერესებული მხარის მონაწილეობის გარეშე. დაინტერესებულ მხარეებში ვგულისხმობთ: განათლების პოლიტიკაზე პასუხისმგებელ პირებს, სკოლის ხელმძღვანელობას, უფროს მასწავლებლებს, უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებს და ა.შ. დაინტერესებული მხარეები წიგნში იპოვიან იმ კონკრეტულ რჩევებს, რომლებიც დაეხმარებათ მათ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ხელშეწყობაში; მათთვის განვითარების ისეთივე დიაგრამებია წარმოდგენილი, როგორც მასწავლებლებისათვის არის მოცემული ამ სახელმძღვანელოს სხვადასხვა თავში. განვითარების დიაგრამა დაეხმარება დაინტერესებულ მხარეს ამჟამინდელი სტატუსის იდენტიფიკაციასა და განვითარების გზების დასახვაში.
- თვითშეფასების საშუალებებს: თვითშეფასება ხელს შეუწყობს მასწავლებლებსა და ტრენერებს პროფესიული განვითარების სისტემატურ შეფასებაში.

3.3.15 კომპეტენციის მიმოხილვა

<p>ჯგუფი ა</p> <p>სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ: რაკიცი და როგორ გვემის.</p>	<p>ჯგუფი ბ</p> <p>სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას კლასსა და სკოლაში</p>	<p>ჯგუფი გ</p> <p>სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც, პარტნიორებისა და თემის ჩართულობით, ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას</p>	<p>ჯგუფი დ</p> <p>სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: მონაწილეობაზე გამხორციელება და შეფასება</p>
<p>კომპეტენცია 1: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზნები და ამოცანები</p>	<p>კომპეტენცია 5: მიდგომების, მეთოდებისა და სწავლების შესაძლებლობების დაგეგმვა</p>	<p>კომპეტენცია 10: სასწავლო გარემო, რომელიც ხელს უწყობს მრავალფეროვანი წყაროების გამოყენებას</p>	<p>კომპეტენცია 13: გადანაცვლებების მიღების პროცესში მოსწავლეთა ჩართულობის შეფასება</p>
<p>კომპეტენცია 2: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითადი საერთაშორისო ჩარჩოები და პრინციპები</p>	<p>კომპეტენცია 6: სწავლების თქვენს მეთოდოლოგიაში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპების გაერთიანება</p>	<p>კომპეტენცია 11: თანამშრომლობითი მუშაობა შესაბამის სათემო პარტნიორობაში</p>	<p>კომპეტენცია 14: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა ღირებულებების, დამოკიდებულებებისა და განწყობების მოდელირება</p>
<p>კომპეტენცია 3: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სასწავლო გეგმებისა და პროგრამების შინაარსი</p>	<p>კომპეტენცია 7: პოზიტიური სასკოლო კულტურის დამკვიდრების მიზნით, შესაბამისი ნესების შემუშავება</p>	<p>კომპეტენცია 12: სტრატეგიები დისკრიმინაციის წინააღმდეგ</p>	<p>კომპეტენცია 15: სწავლების მეთოდებისა და მოსწავლეთა სწავლის განხილვა, მონიტორინგი და შეფასება</p>
<p>კომპეტენცია 4: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა კონტექსტი</p>	<p>კომპეტენცია 8: მოსწავლეთა დისკუსიის უნარის გაუმჯობესების მეთოდოლოგია</p>		
	<p>კომპეტენცია 9: შეფასების სხვადასხვა მეთოდის გამოყენება</p>		

ცხრილი 3: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლებასთან დაკავშირებული კომპეტენციების მიმოხილვა

4. ჯგუფი ა: სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ: რა ვიცი და როგორ გვესმის

კომპეტენციათა ეს ჯგუფი უკავშირდება ცოდნას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ, რაც დაეხმარება მასწავლებელს, მოემზადოს მოსწავლეთა სწავლებისათვის. ამ ჯგუფის გაცნობის შემდეგ, მასწავლებელი უკეთ გაიაზრებს პასუხებს შემდეგ შეკითხვებზე:

- რაში მდგომარეობს დემოკრატიულ მოქალაქეობასა და ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული ძირითადი ცოდნა და პრინციპები?
- რომელია სამოქალაქო განათლების ძირითადი ცნებები?
- გაკვეთილის დაგეგმვისას, რა უნარებზე, ღირებულებებსა და დამოკიდებულებებზე ამახვილებენ მასწავლებლები ყურადღებას?
- როგორ უნდა დავეყოთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ განათლების სასწავლო გეგმა ელემენტებად, რათა უკეთ მოვერგოთ სკოლის კონტექსტს?

4.1. მოკლე მიმოხილვა და თეორიული საფუძვლები

ყველა მასწავლებელი კარგად უნდა ფლობდეს შემდეგ კომპეტენციებს:

კომპეტენცია 1: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზნები და ამოცანები.

მასწავლებელს უნდა ესმოდეს, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება ამდიდრებს მოსწავლის ღირებულებებზე დაფუძნებულ ცოდნას, ავითარებს ქმედებაზე ორიენტირებულ უნარებსა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში პოზიტიური ცვლილებების განხორციელების კომპეტენციებს. ყოველივე ეს ახალგაზრდას საკუთარი თავის რწმენას ჰმატებს, ამყარებს სოციალურ სამართლიანობასა და დემოკრატიულ თავისუფლებას.

კომპეტენცია 2: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითადი საერთაშორისო ჩარჩოები და პრინციპები.

მასწავლებელი უნდა იცნობდეს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებთან და ძირითად ცნებებთან დაკავშირებულ ჩარჩოებს, რომლებიც გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, ევროსაბჭოსა და ევროკავშირის მიერაა შემუშავებული. ეს ჩარჩოები საერთაშორისო გამოცდილებას ეყრდნობა. მასწავლებელს უნდა შეეძლოს ამ პრინციპებისა და ცნებების მორგება ეროვნულ, ადგილობრივ და სასკოლო საჭიროებებზე.

კომპეტენცია 3: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სასწავლო გეგმებისა და პროგრამების შინაარსი.

მასწავლებელს უნდა ჰქონდეს გააზრებული შემდეგი ოთხი, ურთიერთდაკავშირებული განზომილება: პოლიტიკური და იურიდიული; სოციალური და კულტურული; ეკონომიკური; ევროპული და გლობალური. ამ ოთხი განზომილების გათვალისწინებით, მასწავლებელს უნდა შეეძლოს სამოქალაქო განათლების სფეროში მოსწავლის ცოდნის, უნარების, დამოკიდებულებების, ღირებულებების განვითარება ისე, რომ მოსწავლისაგან ჩამოყალიბდეს აქტიური მოქალაქე.

კომპეტენცია 4: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა კონტექსტი.

მასწავლებელს უნდა შეეძლოს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლება, როგორც ცალკეული სასკოლო საგნის ფორმით, ისე სასწავლო გეგმაში შემავალი სხვადასხვა საგნის ფარგლებში. მასწავლებელს გააზრებული უნდა ჰქონდეს, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება სასკოლო კულტურის განუყოფელი კომპონენტია, რადგან წარმოადგენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩართვისა და ურთიერთობების დამყარების საშუალებას.

ცხრილი 4. ჯგუფი ა: სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ: რა ვიცი და როგორ გვესმის.

თეორიული საფუძვლები

ამ ბოლო პერიოდში განათლების სფეროს მკვლევარები განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ სამოქალაქო ცოდნისა და ჩართულობის მაღალი დონის მიღწევის აუცილებლობას. საგანმანათლებლო მიღწევების შეფასების საერთაშორისო ასოციაციამ დაადგინა, რომ „უმეტეს ქვეყანაში მოსწავლეები ერკვევიან ფუნდამენტურ დემოკრატიულ ღირებულებებსა და ინსტიტუტებში, მაგრამ მათი ცოდნა ხშირად ზედაპირულია“.¹

იან დეივისი მიიჩნევს, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სფეროში ცოდნა მხოლოდ ცნობილი ფაქტებით არ შემოიფარგლება. საჭიროა კონცეპტუალური ჩარჩოების, ცნებების მაკავშირებლებისა და შინაარსში წვდომის უნარების ფლობა.² იან დეივისი შეისწავლიდა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სფეროს ცოდნას მომავალ მასწავლებელთა განათლების კონტექსტში და იზიარებდა ისეთი თეორეტიკოსების ნააზრევს, როგორებიც არიან შულმანი³ და მაქნამარა.⁴ ეს ავტორები ხაზს უსვამენ საგნის მოსწავლისათვის გასაგებ ენაზე წარმოდგენის მნიშვნელობას. ისინი მიიჩნევენ, რომ საზოგადოებას, განსაკუთრებით ბავშვებსა და ახალგაზრდებს, უნდა ვესაუბროთ ანალოგიების, ილუსტრაციების, მაგალითებისა და ახსნა-განმარტების საშუალებებით. საგნობრივი ცოდნა უნდა გახდეს „გამოყენებითი“.

მნიშვნელოვანია დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სფეროში ძირითადი ცნებების, შინაარსობრივი საკითხების, ღირებულებებისა და ორგანიზაციული პრინციპების ცოდნა. მასწავლებელი, რომელსაც მეტი საგნობრივი ცოდნა აქვს, კლასში ყოველთვის უფრო საინტერესო და ეფექტურია. ასეთი მასწავლებელი უკეთ გეგმავს ცალკე აღებულ გაკვეთილსა და საგნის, როგორც ერთი მთელის, სწავლებას. მას შეუძლია, უკეთ შეარჩიოს სწავლისა და სწავლების მეთოდები და აქტივობები, რომლებიც ავითარებენ მოსწავლეთა ცოდნასა და უნარებს. თუ მასწავლებელს აქვს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა ცნებებისა და პრინციპების შეზღუდული ცოდნა, მას გაუჭირდება მოსწავლეთა ჩართვა დემოკრატიული მოქალაქეობის კომპლექსურ ასპექტებთან დაკავშირებულ აქტივობებში. ასევე, მას სირთულეები შეექმნება მოსწავლეთა ცხოვრებისეული გამოცდილების კლასში წარმოჩენის პროცესში და დემოკრატიული მოქალაქეობის პრინციპების ცხოვრებისეულ მაგალითებზე დაყრდნობით სწავლებაში.

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზნები და ამოცანები შეიძლება რადიკალური იყოს. ხშირად ამბობენ, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლების მიზანია „პოლიტიკური კულტურის ცვლილება“.⁵ ახალგაზრდებს უნდა ესმოდეთ, რა არის დემოკრატიული მოქალაქეობა; ისინი საკმარისად წიგნიერნი უნდა იყვნენ იმისათვის, რომ გაიაზრონ პოლიტიკური პროცესები და შეძლონ ინფორმირებული გადაწყვეტილებების მიღება მოქალაქეობასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხზე. შესაბამისად, მასწავლებლებმა ახალგაზრდებში უნდა განავითარონ ე.წ. სამოქალაქო წიგნიერება.⁶ ჩვენ ოთხი

1 ჯ. თორნი-ფურთა და სხვები, „სამოქალაქო განათლება 28 ქვეყანაში: სამოქალაქო ცოდნა და ჩართულობა 14 წლის ასაკში“, საგანმანათლებლო მიღწევების შეფასების საერთაშორისო ასოციაციის სეკრეტარიატი, ამსტერდამი, 2001 წელი.

2 ი. დეივისი, „რა საგნობრივი ცოდნა საჭირო სამოქალაქო განათლების სწავლებისთვის და როგორ შეიძლება შევუწყოთ ხელი ამ ცოდნის ათვისებას? სადისკუსიო დოკუმენტი მათთვის, ვინც მომავალ მასწავლებლებს ამზადებს“, 2003, ვებ-გვერდი: www.citized.info.

3 ლ. შულმანი, „ისინი, ვისაც ესმის: ცოდნის აკუმულირება სწავლებისას“, განათლების სფეროს მკვლევარი, 15, გვ. 4-14, 1986.

4 დ. მაქნამარა, „საგნობრივი ცოდნა და მისი გამოყენება: პრობლემები და შესაძლებლობები მათთვის, ვინც მომავალ მასწავლებლებს ამზადებს“, მასწავლებელთა მომზადების ჟურნალი, 17 (2), გვ. 113-128, 1991.

5 ბ. ქრიქი, „განათლება მოქალაქეობისათვის და დემოკრატიის სწავლება სკოლებში“, ქრიქის ანგარიში, კვალი-ფიკაციებისა და სასწავლო გეგმების ცენტრი (QCA), 1998.

6 წიგნიდან ფ. რისი და დ. ბლექოლი, „ახალი ამბების მომზადება: წიგნიერება მოქალაქეობისათვის“, <http://makingnewstoday.uow.edu.au> (მარტი, 2008). ციტირებები მოყვანილია შემდეგ ნაშრომებში: ი. ჰაბერმასი „კომუნიკაციის თეორია“, ტომი I, კემბრიჯი, დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფო: ფოლითი პრეს, 1984; ი. ჰაბერმასი, „კომუნიკაციის თეორია“, ტომი II, კემბრიჯი, დიდი ბრიტანეთისა

ტიპის ნიგნიერებას ვასხვავებთ, ესენია: პოლიტიკური და იურიდიული; სოციალური და კულტურული; ეკონომიკური; ევროპული და გლობალური:

- პოლიტიკური და იურიდიული ნიგნიერება ეხება პოლიტიკურ უფლებებსა და ვალდებულებებს პოლიტიკური სისტემისა და კანონის უზენაესობის მიმართ. პოლიტიკური და იურიდიული საკითხების გააზრება გულისხმობს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ სწავლების საერთაშორისო ჩარჩოების ცოდნას. ეს უკანასკნელი კი ემყარება ადამიანთა ღირსების პატივისცემისა და თანასწორობის პრინციპს, გენდერული, რასობრივი, ეთნიკური, ეროვნული, რელიგიური, სოციალური და ეკონომიკური განსხვავებების მიუხედავად.¹ მასწავლებელი გათვითცნობიერებული უნდა იყოს ადამიანის უფლებებსა და მათი დაცვის მექანიზმებში; მას უნდა ჰქონდეს უნარი, ყოველდღიურად გამოიყენოს ადამიანის უფლებათა დაცვის საშუალებები. მოსწავლეებს უნდა შეეძლოთ მსჯელობა ღირებულებებზე, დამოკიდებულებებზე და უნდა იცავდნენ ადამიანის უფლებებს. ერთი შეხედვით, შეიძლება მოგეჩვენოთ, რომ ძალიან „მიძიმე“ ცოდნის ათვისება უნევს მასწავლებელს. სინამდვილეში, ეს მთლიანად „გამოყენებითი“ ცოდნაა.
- სოციალური და კულტურული ნიგნიერება საზოგადოებაში ადამიანთა შორის ურთიერთობას ეხება; იმ ღირებულებებს, რომლებსაც ისინი იზიარებენ; მათ მსოფლმხედველობასა და იმ ქცევას, რომლითაც ისინი თანაცხოვრების პირობებს ქმნიან. მასწავლებელი უნდა იცნობდეს ამ საკითხებთან დაკავშირებულ ძირითად ცნებებს: სოციალური მრავალფეროვნება, კულტურისა და თვითმყოფადობის დინამიკური ბუნება და ა.შ. მასწავლებელს გააზრებული უნდა ჰქონდეს სოციალური ღირებულებები და კულტურათშორისი კომპეტენციები, სოციალური დამოკიდებულებები და უნარები, რომლებიც სოციალურ ინკლუზიას, ანტიდისკრიმინაციასა და ანტირასიზმს უწყობენ ხელს.
- ეკონომიკური ნიგნიერება ეხება ადამიანის/ადამიანთა ჯგუფების კავშირს ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობასთან (შრომისა და სამომხმარებლო ბაზარი, სოციალური დაცვა, მინიმალური ხელფასი, ყიდვისუნარიანობა და ა.შ.). მასწავლებელს უნდა ესმოდეს ეკონომიკის ფუნქციონირების ძირითადი პრინციპები, მათ შორის: ბიზნესის, კორპორაციებისა და ფინანსური სერვისების როლი; მომხმარებელთა უფლებები და პასუხისმგებლობები; დასაქმებულის ურთიერთობა დამსაქმებელთან; ეთიკური კონსუმერიზმის შედეგები. მასწავლებელს უნდა შეეძლოს ჩართოს მოსწავლეები ამ და სხვა საკითხებზე მსჯელობის პროცესში.
- ევროპული და გლობალური ნიგნიერება ანუ „მსოფლიოს მოქალაქეობა“ გამორჩეული ფენომენია. ის ეხება გლობალური ურთიერთდამოკიდებულების იდეის განვითარებას, მდგრადობასთან თუ სხვა თემებთან დაკავშირებულ საკითხებს, რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს მომავალი თაობებისათვის. მასწავლებელი უნდა იცნობდეს ევროპული საზოგადოების ერთიანობისა და მრავალფეროვნების შესახებ არსებულ მოსაზრებებს. ის მსოფლიოს უნდა აღიქვამდეს, როგორც ერთიან საზოგადოებას და უნდა აცნობიერებდეს ამ ერთიანობასთან დაკავშირებულ პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, გარემოსდაცვით და სოციალურ გამოწვევებს. მასწავლებელს უნდა შეეძლოს, მოსწავლეთათვის გასაგებ ენაზე ახსნას, რას ნიშნავს ურთიერთდამოკიდებულება.

ევროსაბჭოს ქვეყნების უმეტესობაში სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ აღიქმება, როგორც ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის დანყებითი და საბაზო საფეხურების სხვადასხვა საგნებში გაბნეული და თავად სკოლის სტრუქტურაში

და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფო: ფოლითი პრეს, 1987; ა. ლუკი, ს. მუსპრატი და ფ. ფრიბოდი (რედაქტორები), „კრიტიკული ნიგნიერება: ტექსტუალური პრაქტიკის სწავლა და სწავლება“, ქრესკილი, ნიუ ჯერსი: ჰემფთონ პრესი, 1997.

1 ძირითადი მასალა მოიცავს: გაეროს ადამიანის უფლებათა დეკლარაცია (1948); ბავშვთა უფლებების გაეროს კონვენცია (1989); ადამიანის უფლებათა ევროპული ქარტია, რომელშიც განერილია ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები, აღიარებული ევროკავშირის წევრი ყველა სახელმწიფოს მიერ; ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია (1950).

ასახული პრინციპების ერთობლიობა. სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ქვეყნის სასწავლო გეგმაში სხვადასხვაგვარადაა ასახული. ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მე-12 რეკომენდაციის (2002) მიხედვით, აუცილებელია, სამოქალაქო განათლება ისწავლებოდეს ცალკე საგნად, ინტეგრირებული იყოს რომელიმე საგანთან, ან ერთიან თემად გასდევდეს მთელ სასწავლო გეგმას. ეს რეკომენდაცია ხაზს უსვამს მულტიდისციპლინურ მიდგომას, რაც ხელს უწყობს ცოდნის, დამოკიდებულებებისა და უნარების განვითარებას პლურალისტურ, დემოკრატიულ საზოგადოებაში.

მოსწავლეთა ასაკის, განათლების დონისა და სასწავლო გეგმის ტიპის მიხედვით, სამოქალაქო განათლება შეიძლება იყოს:

- ცალკე საგანი (სავალდებულო ან არჩევითი);
- ერთ ან რამდენიმე სხვა საგანთან ინტეგრირებული საგანი (ხშირია ისტორიასთან, სოციალურ მეცნიერებებთან, მორალურ და რელიგიურ განათლებასთან, ეთიკასთან, ფილოსოფიასთან, გეოგრაფიასთან ინტეგრირების შემთხვევები);
- მთელი სასწავლო გეგმის გამჭოლი ერთიანი თემა ან პრინციპი. ეს იმას გულისხმობს, რომ სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ, ცხადად თუ ფარულად, ყველა სასკოლო საგანში, სწავლების ყველა დონეზეა გათვალისწინებული.

ამ ბოლო მიდგომასთან დაკავშირებული საფრთხე შემდეგში მდგომარეობს: ის, რაც ყველგან იგულისხმება და არ აქვს გამოკვეთილი სახე, შეიძლება მთლიანად დაიკარგოს. როცა პასუხისმგებლობა ყველას ეკისრება, ხშირად არავინაა, ვისაც რეალური პასუხი მოეთხოვება.

აქვე აღსანიშნავია, რომ ეს სამი მიდგომა არ არის ურთიერთგამომრიცხავი.

4.2. კომპეტენცია 1

კომპეტენცია 1: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზნები და ამოცანები.

მასწავლებელს უნდა ესმოდეს, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება ამდიდრებს მოსწავლის ღირებულებებზე დაფუძნებულ ცოდნას, ავითარებს ქმედებაზე ორიენტირებულ უნარებსა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში პოზიტიური ცვლილებების განხორციელების კომპეტენციებს. ყოველივე ეს ახალგაზრდას საკუთარი თავის რწმენას ჰმატებს, ამყარებს სოციალურ სამართლიანობასა და დემოკრატიულ თავისუფლებას.

4.2.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ ...“

მასწავლებელი, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

– აცნობიერებს, თუ რა ცოდნა მოეთხოვება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისას. მასწავლებლის მოსამზადებელი კურსები ყოველთვის მოიცავს განათლების ბუნების, ფილოსოფიისა და მიზნების შესწავლას და, ასევე, საგნობრივი კომპეტენციების შექმნას ამა თუ იმ დისციპლინაში. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისათვის საჭირო ცოდნის განსაზღვრა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მასწავლებლისათვის, რადგან საგნობრივ ცოდნას ის ამ სფეროში იშვიათად იღებს;

– ადვილად ხსნის იმას, თუ როგორია მაღალი ხარისხის სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ.

შესაბამისად, მასწავლებელთა მომზადების პროგრამები უნდა მოიცავდეს შემდეგ საკითხებს:

– რატომ ენიჭება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას დიდი მნიშვნელობა თანამედროვე საზოგადოებაში;

– რა როლი უნდა ითამაშონ სკოლებმა და მასწავლებლებმა სამოქალაქო განათლების პრიორიტეტიზაციის პირობებში;

– დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა განმარტებები, რომლებიც გარკვეულ დატვირთვას ატარებენ სწავლისა და სწავლების მიდგომების ჩამოყალიბების პროცესში;

– დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების შესაძლებლობები და გამოწვევები;

– რა ცოდნის, უნარების, ღირებულებებისა და დამოკიდებულებების ნახალისებას ახდენს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება;

– დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითადი საორგანიზაციო ელემენტები;

– როგორია დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კვლევათა შედეგები – ევროპასა და მსოფლიოში.

4.2.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 1: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზნები და ამოცანები.	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> გაიაზრეთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზნები და ამოცანები; გაცნობიერეთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სწავლებასთან დაკავშირებული წვდომების სხვადასხვა ასპექტი; პროფესიულ პრაქტიკაში დააკვირეთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება თქვენს საგნობრივ სპეციალიზაციასთან; გააანალიზეთ, თუ წინგვირების რომელი ასპექტის განვითარება შეიძლება თქვენს სფეროში არსებული სასწავლო გეგმის გათვალისწინებით; მაგვანით დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების საუკეთესო პრაქტიკის მაგალითებს (სადგილობრივ, ეროვნულ და ევროპულ დონეზე); დაიწყეთ ფიქრი იმაზე, თუ როგორ შეიძლება დაიწყოს ღირებულებებისა და ქმედებაზე ორიენტირებული დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება.
<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>იცნობთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითად საკითხებს, გაქვთ თეორიული ცოდნა იმისა, თუ როგორ უნდა შეუწყოს ხელი განათლების სისტემამ და სახელმწიფო პოლიტიკამ დემოკრატიული მოქალაქეობის განვითარებას. მიუხედავად ამისა, კლასში იმეორება იყენებთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებს.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> გადახედეთ სასწავლო პროგრამას და მონიშნეთ ის თემები, რომლებიც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ინკორპორირების საშუალებას იძლევა; დაისახეთ მოკლე და საშუალოვადიანი მიზნები სასწავლო პროგრამაში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ჩართვის მისაღწევად; სილაბუსში მონიშნეთ ის თავები, რომლის ფარგლებშიც შეიძლება ღირებულებებსა და მოქმედებებზე ორიენტირებული ცოდნისა და სწავლების განვითარება და ცვლილებებზე მიმდინარე კომპეტენციების ჩამოყალიბება; განსაზღვრეთ სხვაფერისა და სწავლების მეთოდები, რომლებიც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროცესში დაგეგმვებში; დაგვემეთ და ჩაატარეთ გაკვეთილები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ.
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>თქვენ ჩატარებული გაქვთ გაკვეთილები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ, რაც დრო გადის, უკეთ ახერხებთ გაცნობიერებას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა საკითხში. მიუხედავად ამისა, გიჭირთ უფრო თავისუფალი სწავლების მეთოდების დანერგვა, რადგან შიშობთ, რომ სამოქალაქო განათლებაში ძალიან კარგად ვერ ერკვევით. დარწმუნებული არ ხართ, რომ თქვენი გაკვეთილები ეფექტურია.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> როცა სასწავლო პროგრამაში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ელემენტები ჩართავთ, მოსწავლეებს კარგად განუმარტეთ თქვენი მიზნები და ამოცანები; ყოველთვის განსაზღვრეთ, თუ წინგვირების რომელი ასპექტის განვითარება უკავშირდება თქვენი მუშაობა; დაგვემეთ კომენტარების სისტემების მიღება სწავლების ეფექტურობასთან დაკავშირებით (წინასწარ განსაზღვრეთ, რა იქნება ნარმატივის ინდიკატორები); ყოველი გაკვეთილის შემდეგ გააანალიზეთ და განიხილეთ მოსწავლეთა სწავლის შედეგები და, საჭიროების შემთხვევაში, შეცვალეთ გეგმა მომავალი გაკვეთილისათვის; დარწმუნდით, რომ სამოქალაქო წინგვირების სხვადასხვა ასპექტის განვითარებაში ეხმარებით მოსწავლეებს.
<p>ნაბიჯი IV (მაღალგანვითარება)</p> <p>თქვენ კარგ ცოდნასა და უნარებს ფლობთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების სფეროში. კარგად გაქვთ, როგორ უფრო განვითარდეთ მოსწავლეებს სამოქალაქო წინგვირების სხვადასხვა ასპექტი. თქვენ შეგიძლიათ, შეაფასოთ სწავლების შედეგები.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> გაუზიარეთ თქვენი გამოცდილება კოლეგებს; მომხილეთ პარტნიორები, რომლებიც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სფეროში სწავლების მიზნების განხორციელებაში დაგეგმვებიდან და დაიწყეთ სამოქალაქო განათლების პროექტებზე მუშაობა თქვენს მოსწავლეებთან ერთად; დაიწყეთ მუშაობა სკოლაში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კულტურის დამკვიდრებაზე.

4.3. კომპეტენცია 2

კომპეტენცია 2: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითადი საერთაშორისო ჩარჩოები და პრინციპები.

მასწავლებელი უნდა იცნობდეს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებთან და ძირითად ცნებებთან დაკავშირებულ ჩარჩოებს, რომლებიც გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, ევროსაბჭოსა და ევროკავშირის მიერაა შემუშავებული. ეს ჩარჩოები საერთაშორისო გამოცდილებას ეყრდნობა. მასწავლებელს უნდა შეეძლოს ამ პრინციპებისა და ცნებების მორგება ეროვნულ, ადგილობრივ და სასკოლო საჭიროებებზე.

4.3.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ ...“

მასწავლებელი, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, კრიტიკულად უდგება შემდეგ შეკითხვებსა და საკითხებს:

- რომელია საერთაშორისო და ევროპული დიალოგის ძირითადი ღირებულებები და იდეები?
- როგორ მუშაობს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ხელშეწყობის ევროპული სისტემა? რაში მდგომარეობს ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული და საერთაშორისო ვალდებულებები? რა განსხვავებაა დოკუმენტებს შორის, რომლებიც იურიდიულ და მორალურ პასუხისმგებლობას აწესებენ?
- რა როლი ეკისრებათ საერთაშორისო და ევროპული ვალდებულებების შესრულებაში ევროპულ და საერთაშორისო ორგანიზაციებს, ეროვნულ და ადგილობრივ მთავრობებს, სხვადასხვა ინსტიტუტსა და ორგანიზაციას?
- რა არის დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითადი ევროპული და საერთაშორისო ღირებულებები, პოლიტიკა, პრინციპები და პროგრამები? მათ შორის, დააკონკრეტეთ ისინი, რომლებიც უკავშირდება გაეროს, ევროსაბჭოს, ევროკავშირს და ეუთოს. როგორ მოხდა ამ ღირებულებების, პოლიტიკის, პრინციპებისა და პროგრამების ჩამოყალიბება? რა მსგავსებები და განსხვავებები გამოარჩევს მათ ძირითადი ცნებებისა და მეთოდებისგან? როგორ მიემართებიან ერთმანეთს ცნებები?
- როგორ უკავშირდება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ევროპული და საერთაშორისო პრინციპები ცვლილებებს საგანმანათლებლო სფეროში, ეროვნულ, ადგილობრივ და ინსტიტუციურ დონეებზე, მათ შორის, მასწავლებელთა მომზადების კუთხით?
- რა როლი ეკისრებათ განათლების პოლიტიკაზე პასუხისმგებელ პირებს, მასწავლებელთა მომზადების ორგანოებს, კვლევით ცენტრებს, საგანმანათლებლო დაწესებულებებს, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებსა და თემის წარმომადგენლებს სამოქალაქო განათლების მიზნებისა და ამოცანების ხელშეწყობის საქმეში? რატომ ენიჭებათ ამ საქმეში ძირითადი პასუხისმგებლობა ინდივიდუალურ მოქალაქეებს?
- როგორ შეიძლება დაამკვიდრონ მასწავლებლებმა სამოქალაქო განათლების საერთაშორისო პრინციპები კლასსა და სკოლაში?
- რა არის სამოქალაქო განათლების საერთაშორისო პრინციპების დამკვიდრების დადებითი მხარეები და ხელისშემშლელი პირობები? როგორ შეიძლება ამ მაღალი იდეალების მიღწევა ევროპული და საერთაშორისო თანამშრომლობით?

4.3.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 2: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითადი საერთაშორისო ჩარჩოები და პრინციპები	რჩევები თქვენთვის:
<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>ბევრი არაფერი იცით დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპების, პოლიტიკისა და პრაქტიკის საერთაშორისო კონტექსტის შესახებ; ეს ყველაფერი თქვენთვის აბსტრაქტული, მშრალი და უცხოა. თქვენთვის დამაბნეველია საერთაშორისო და ევროპული ორგანიზაციების ფუნქციები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სფეროში. გაეროს პრინციპები და ევროპული კონვენციები ძალიან შორსაა თქვენი ყოველდღიური საკლასო მეცადინეობისაგან.</p> <p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>იცით, რომ არსებობს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების საერთაშორისო პოლიტიკა და პრინციპები. გაქვთ თეორიული ცოდნა იმისა, თუ როგორ უნდა შეუწყოს ხელი ამ პრინციპების დანერგვას განათლების სისტემამ და სახელმწიფო პოლიტიკამ. მიუხედავად ამისა, კლასში იშვიათად იყენებთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების საერთაშორისო პრინციპებს.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> დაადგინეთ, როგორ მთავრობამ თქვენი ქვეყნის კონტექსტს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების საერთაშორისო მიზნები და ღირებულებები. ხედავთ ამის დასტურს წიგნებსა და სასწავლო გეგმებში? მოიძიეთ საკლასო აქტივობები, რომლებსაც კლასში ადამიანის უფლებათა და პასუხისმგებლობათა ანალიზისთვის გამოიყენებთ. ევროსაბჭოსა და UNICEF-ს შემუშავებული აქვთ ძალიან სასარგებლო მასალები სამოქალაქო განათლების სფეროში; ამ მასალებს აქტიურად იყენებენ ევროსაბჭოს წევრი ქვეყნები; შეარჩიეთ ფილმები ან ფოტოების ნაწყვეტები, რომლებიც გამოდგება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითადი პრინციპების საილუსტრაციოდ.
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>უფრო და უფრო გემატებათ საკუთარი თავის რწმენა – გრძნობთ, რომ გაქვთ სათანადო ცოდნა და ერკვევით დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების სფეროში. კლასში შემოგაქვთ საერთაშორისო ხედვა. გაცნობიერებული გაქვთ ადამიანის უფლებები. და მაინც, სწავლების პროცესში ევროპული განზომილების შემოტანისას პრობლემებს აწყდებით და თქვენი მეთოდოლოგია, ძირითადად, საკლასო მუშაობაზეა ორიენტირებული.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> მოიძიეთ გარე პარტნიორები, მაგალითად, საერთაშორისო და ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციები, როგორებიცაა, მაგალითად, Amnesty International და UNICEF; ისინი დაგეხმარებიან ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებულ თემებში მოსწავლეთა ჩართულობის გაუმჯობესებაში; იფიქრეთ სკოლების დამეგობრებაზე – შეიძლება დაამყაროთ თანამშრომლობა ევროკავშირის სხვა ქვეყნების სკოლებთან; ჩართეთ ერთი ან რამდენიმე ჯგუფი ევროპის საერთაშორისო დღისადმი მიძღვნილ ღონისძიებებში. ეს დაეხმარება მოსწავლეებს, უკეთ გაეცნონ სხვადასხვა ევროპულ კულტურას (აქტივობები შეიძლება ესებოდეს რომელიმე ქვეყნის კვლევას, პრეზენტაციებზე მუშაობას და ევროპულ ბაზარზე გამოსაფენი მასალის მომზადებას).
<p>ნაბიჯი IV (მალაგანვითარება)</p> <p>კლასში სწავლებითა და სამოქალაქო განათლების საერთაშორისო განზომილებაში აქტიური ჩართულობით, ახალგაზრდებში საფუძვლიანად ავითარებთ მსოფლიო მოქალაქეობის გრძნობას. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების სფეროში საერთაშორისო გამოცდილების კარგი ცოდნა სამუშაოებს გაძლევთ, მთელ სკოლაში დანერგოთ სამოქალაქო განათლების პრინციპები.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> მიიღეთ მონაწილეობა საერთაშორისო ინიციატივებში, რომლებიც ახალგაზრდებს ერთობლივი პროექტების მომზადების საშუალებას აძლევს; საზოგადოებაში მოძიეთ პარტნიორები, რომლებსაც თქვენი მიზნების განხორციელებაში დაგეხმარებენ; ეცადეთ, ყველა ინიციატივაში ჩართოთ სკოლის მედგომელი კოლექტივი და სკოლის დირექტორი; ეცადეთ, სკოლის სასწავლო გეგმა ევროპულ და გლობალურ განზომილებასთან დაახლოლოთ. წლიდან წლამდე იძულებით სამოქალაქო განათლების თემების გართულებასა და განახლებაზე.

4.4. კომპეტენცია 3

კომპეტენცია 3: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სასწავლო გეგმებისა და პროგრამების შინაარსი.

მასწავლებელს გააზრებული უნდა ჰქონდეს შემდეგი ოთხი, ურთიერთდაკავშირებული განზომილება: პოლიტიკური და იურიდიული; სოციალური და კულტურული; ეკონომიკური; ევროპული და გლობალური. ამ ოთხი განზომილების გათვალისწინებით, მასწავლებელს უნდა შეეძლოს სამოქალაქო განათლების სფეროში მოსწავლის ცოდნის, უნარების, დამოკიდებულებების, ღირებულებების განვითარება ისე, რომ მოსწავლისაგან ჩამოყალიბდეს აქტიური მოქალაქე.

4.4.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ ...”

მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

- ესმის, რა ზეგავლენას ახდენს კლასში სწავლების ხარისხზე მისი ცოდნა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების სფეროში. მან იცის, რომ აუცილებელია, ეს მოდეს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლებასთან დაკავშირებული ძირითადი ცნებები და უნარები. მასწავლებელი, ასევე, უნდა იცნობდეს იმ საკითხებს, რომლებზეც მოსწავლეებს ყველაზე ხშირად უვითარდებათ არასწორი წარმოდგენები;
- უნდა შეეძლოს ინფორმაციის კარგად სტრუქტურირება, შინაარსისა და მიზნების მოკლედ გადმოცემა, გაკვეთილის ძირითადი საკითხების შეჯამება. მას უნდა ჰქონდეს პრეზენტაციის გაკეთების უნარი დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების ძირითად იდეებთან დაკავშირებით; პრეზენტაციის დროს უნდა იყენებდეს სპეციალურ ლექსიკას;
- უნდა შეეძლოს მოსწავლეთა პროგრესისა და მათი აზროვნების დონის შეფასება იმდენად, რამდენადაც ეს ეხება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ცოდნას, უნარებსა და დისკუსიაში მონაწილეობას. მას უნდა შეეძლოს გაკვეთილისათვის სათანადო მიმართულების მიცემა და ახალი მასალის დაფუძნება მოსწავლეთა წინარე ცოდნაზე. მას უნდა ჰქონდეს სწავლის სხვადასხვა ასპექტის იდენტიფიკაციის უნარი, მაგალითად:
  - ცოდნა და ძირითადი ცნებები – დემოკრატიასთან და მოქალაქეობასთან დაკავშირებული ცნებები; სამოქალაქო უფლებები და პასუხისმგებლობები (მათ შორის, ევროკავშირის ადამიანის უფლებათა ქარტია); ადამიანის უფლებები; პოლიტიკური წიგნიერება; კანონის უზენაესობა; სოციალური და კულტურული მრავალფეროვნება; მდგრადი განვითარება; გლობალური ურთიერთდამოკიდებულება; ეკონომიკური პროცესები ადგილობრივ, ეროვნულ და გლობალურ დონეზე; ეთიკური კონსუმერიზმი, მონაწილეობის, სოლიდარობისა და სოციალური ერთიანობის პრინციპები;
  - უნარები – კრიტიკული აზროვნება; ძიება; პრობლემების გადაჭრა; გუნდური მუშაობა; დაგეგმვა და გადამწყვეტილების მიღება; ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენება კვლევისა და კომუნიკაციის პროცესში; საკითხის დანახვა სხვა ადამიანის თვალთახედვით; მიდგომებისა და გადამწყვეტილებების რაციონალური გამართლება; დებატები და არგუმენტირებული კამათი; კონფლიქტების გადამწყვეტა; მოსაზრებების წერილობითი და ზეპირი კომუნიკაცია; მიმოხილვა და ანალიზი.
  - დამოკიდებულება – სოციალური და კულტურული განსხვავებებისა და მემკვიდრეობის პატივისცემა; მოქალაქეთა უფლებებისა და პასუხისმგებლობების ურთიერთკავშირის გააზრება; სხვებთან თანამშრომლობა და პარტნიორობა; მიუკერძოებლობა; ჭეშმარიტებისაკენ სწრაფვა; შემწყნარებლობა; თანაგრძნობა; კულტურული მრავალფეროვნების, ანტირასიზმის და სოციალური სამართლიანობის პატივისცემა; კონფლიქტის მშვიდობიანი გადამწყვეტისაკენ სწრაფვა; მოხალისეობა თემის კეთილდღეობისათვის;
  - აქვს შემდეგი ღირებულებები: ადამიანის უფლებები (ადამიანის ღირსების პატივისცემა, სხვათა უფლებების დაცვის პასუხისმგებლობა; დემოკრატიული ღირებულებებისა და პრაქტიკის პატივისცემა, რაც გულისხმობს კანონის უზენაესობას, პოლიტიკურ პლურალიზმს, დემოკრატიულ თავისუფლებებსა და თანასწორობის პრინციპებს; მდგრადი განვითარების კუთხით აზროვნება; მშვიდობის, და არა ძალადობის, სამართლიანობისა და თანასწორობის მხარდაჭერა; ჩართულობისა და აქტიური მოქალაქეობის დაფასება;
  - შეუძლია აქტიური მონაწილეობა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში: მისი მოქმედება არის ინფორმირებული; იღებს სხვადასხვა დონის პასუხისმგებლობას; მონაწილეობს არჩევნებში; ასრულებს წარმომადგენლობით, ლობირებასთან დაკავშირებულ და უფლებათა დაცვის ფუნქციებს; ჩართულია სხვადასხვა სახის კამპანიაში.

4.4.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 3: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სასწავლო გეგმებისა და პროგრამების შინაარსი	რჩევები თქვენთვის:	რჩევები თქვენთვის:	რჩევები თქვენთვის:	რჩევები თქვენთვის:			
<p>ნაბიჯი I (კონვენტრაცია)</p> <p>დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ შეზღუდულ ინფორმაციას ფლობთ. არ გეხმობთ შინაარსობრივი საკითხები და მალე მიიწვიებთ. თქვენ მიერ ჩატარებული გაკვეთილები დაუზღვევია ფრაგმენტულია. კარგად არ გაქვთ გააზრებული, როგორ უნდა დაუკავშიროთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება სასწავლო გეგმით დემოკრატიულ ღირებულებებს განვითარებაზე ბევრი არ გიფიქრიათ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> გაქვით დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კარგ მაგალითებს. ეს აუცილებელია იმისათვის, რომ გააზროთ, თუ რას წარმოადგენს და რა ხედვას ავითარებს სამოქალაქო განათლება. კარგი მაგალითების გაცნობა შეიძლება შემდეგი საშუალებებით გამოყენებით: ერთუზიანი მოხდინებით საბიუჯეტო განათლების ურთიერთობა, სხვა საკვანძო კითხვები; მოახდინეთ საბიუჯეტო განათლების ერთ-ერთი სფეროს იდენტიფიკაცია, რომელშიც გაქვით საგნობრივი ცოდნა და გაქვთ შესაძლებლობა, რომ გააუმჯობესოთ თქვენი გაკვეთილები. განიხილეთ მერიული საგანკეთილო გეგმები სხვა მასწავლებლებთან. იპოვეთ კოლეგა, რომელსაც შექმნილი გაქვითი უფლებები აქვს ამ საკითხების სწავლებაში და მიიღეთ რჩევები. როცა გაკვეთილს ჩაატარებთ, შეაფასეთ თქვენი პროფესიული ნიჭი; გაითვალისწინეთ, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების უნარებისა და პროცესების განვითარება ისეთვე მნიშვნელოვანია, როგორც ამ სფეროში კონკრეტული ცოდნის ფლობა. გაკვეთილების დაგეგმვისას, ყურადღება გაამახვილეთ სწავლის პროცესზე. 	<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>თქვენ დაინწყით დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ელემენტების კლასში გამოყენება. ძირითადად, ექრდნობთ არსებულ რესურსებს და თავად არ მუშაობთ საკუთარი სასწავლო მასალების მომზადებაზე. თქვენ გაქვთ საგნობრივი ცოდნა დაინტერესი, მაგალითად, გიჭირთ კლასში პოლიტიკურ საკითხებზე და ცხებებზე მსჯელობა. გავლელი გაქვთ სპეციალური მონადაცხა სამოქალაქო განათლების კუთხით და მხოლოდ ახლა იწყებთ თეორიული პრინციპების კლასში დანერგვას.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> დაინწყით საქალაქო დონის საგნობრივი ცოდნის სხვადასხვა თემზე; მათში მოათავსეთ ამონაწერები გაზეთიდან და სხვა მასალები, რომლებიც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითად საკითხებს, მკითხველს და ცხებებს ეხება. რაც უფრო გაიდრამატიზებული ცოდნას, მით უფრო შეგებებით საკუთარი თავის რჩევას; სხვადასხვა თემისათვის დაკავშირებული აქტუალური მასალის გაცნობა მოსწავლეებს სწავლის პროცესში დაეხმარება; კრიტიკული მიუდევრით სახელმძღვანელოებიდან ამოიღეთ მასალა, რომელსაც სწავლის პროცესში იყენებთ, რომელია ამ მასალიდან უფრო ეფექტური? დაინწყით ელექტრონული რესურსების მოძიება, რომლებიც სხვადასხვა არასამთავრობო ორგანიზაციის ან ასოციაციის მიერა მომზადებული. ეცადეთ, თქვენი გაკვეთილები იყოს რელევანტური და დასამახსოვრებელი მოსწავლეებისათვის; აირიეთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ერთი მნიშვნელოვანი ცხება, მაგალითად, დემოკრატია, თანასწორობა, თავისუფლება ან სამართლიანობა. შემდეგ დაინწყით გაკვეთილის ან გაკვეთილთა სერიის დაგეგმვა, რომელიც ამ ცხების და მათთან დაკავშირებული იდეების გააზრებაში დაეხმარება მოსწავლეებს. ეს ცხება დაუკავშირეთ იმ საკითხს, რომელიც მოსწავლეებს აინტერესებთ. შესაძლოა, ზოგიერთ პოლიტიკურ ინსტიტუტთან დაკავშირებული თემა მოსწავლეთათვის „მოსაწყენი“ იყოს. 	<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>თქვენ დარწმუნებული ხართ, რომ საგანს სათანადოდ ასწავლით, დარწმუნებული ხართ, რომ საგანს სათანადოდ განათლებდნენ, რომელიც ჯერ კიდევ ბოლომდე არ გაქვთ გააზრებული და მომზადებული. თქვენ გეხმობთ, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ არა მხოლოდ ცოდნას უზიარებთ მოსწავლეებს, არამედ ეხმარებით მათ ღირებულებებისა და უნარების ჩამოყალიბებაში. ზოგადად, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროგრამა თქვენს სკოლაში კარგად იკიდებს ფეხს.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> იფიქრეთ იმაზე, თუ როგორ შეიძლება დაეხმარებოდნენ მოსწავლეებს სამოქალაქო უნარების განვითარებაში სხვადასხვა დაგეგმილი საკლასო აქტივობის გამოყენებით, მაგალითად, კვლევითი პროექტებით, ჯგუფური მუშაობით, თანამშრომლობით სწავლებით. ასევე, ეცადეთ, დაინერგოთ აქტივობები, რომლებიც მოსწავლეებს დაეხმარება, უფრო სრულფასოვნად და დამაჯერებლად ხარისხობრივად საკუთარი შეხედულებები სამოქალაქო განათლებასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხზე; აქტიურად გამოიყენეთ ინფორმაციული-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროცესში, როგორც ინფორმაციის მოძიების, ისე მისი ეფექტური პრეზენტაციის მიზნით; ეცადეთ გზები, რომ სწავლების თქვენთვის ცნობილი მეთოდები გამოიყენოთ სამოქალაქო განათლების სასწავლო გეგმას მიუხედავად. 	<p>ნაბიჯი IV (მალაგანვითარება)</p> <p>კარგად გეხმობთ, რომ მოსწავლეთა ჩართვა სკოლასთან დაკავშირებული ინფორმირებული გადამწყვეტილებების მიღების პროცესში ძალიან მნიშვნელოვანია. სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ რეგულარულად განიხილება სხვადასხვა სასკოლო შეხვედრაზე. ძალიან კარგად ხართ გაზაფხული მოსწავლეთა სამოქალაქო კომპეტენციების განვითარებაში.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> გეხმობთ, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების განმსაზღვრელი მასალები მოსწავლეთა ჩართულობის ხელშეწყობა ისე, რომ მათ რეალური პრობლემების გადაჭრაზე, არსებული მდგომარეობის შეცვლაზე იფიქრონ (იხ. კომპეტენცია 1). ეცადეთ, კიდევ უფრო მეტი გააკეთოთ და მოსწავლეები უფრო აქტიურად ჩართოთ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. როგორ შეიძლება გაიზარდოს მოსწავლეთა ჩართულობა საზოგადოებრივი პარტიციპაციის დახმარებით? იმუშავეთ მოსწავლეთათვის შეკითხვების დასმის ტექნიკის განვითარებაზე. შეკითხვების სწორად დასმამა დაეხმარება მოსწავლეთა მიდგომებისა და მოსაზრებების გაგებაში. სთხოვეთ კოლეგებს, დაეხმარონ თქვენს გაკვეთილს, რაც აუცილებელია პროფესიული განვითარებისათვის; თქვენი პრაქტიკა სხვა სკოლებსაც გაუზიარეთ, იფიქრეთ სკოლების დამეგობრებაზე, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის ფარგლებს გარეთ.

4.5. კომპეტენცია 4

კომპეტენცია 4: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა კონტექსტი.

მასწავლებელს უნდა შეეძლოს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლება, როგორც ცალკეული სასკოლო საგნის ფორმით, ისე სასწავლო გეგმაში შემავალი სხვადასხვა საგნის ფარგლებში. მასწავლებელს გააზრებული უნდა ჰქონდეს, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება სასკოლო კულტურის განუყოფელი კომპონენტია, რადგან წარმოადგენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩართვისა და ურთიერთობების დამყარების საშუალებას.

4.5.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ ...“

მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

- გააზრებული აქვს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სამივე ასპექტი და შეუძლია შესაბამისი მაგალითების მოყვანა. ეს ასპექტებია: სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ, რომელიც მთელი სკოლის კულტურასთანაა შერწყმული; სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ კლასში, სასწავლო გეგმის ფარგლებში; სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ საზოგადოებასთან მჭიდრო თანამშრომლობით;
- აქვს შესაბამისი კომპეტენცია, რომ გაუმკლავდეს რთულ საგანმანათლებლო დილემებს, სწავლისა და სწავლების შესაბამისი მეთოდების დახმარებით. მასწავლებელი იყენებს ისეთ აქტივობებს, რომლებიც ზუსტად ითვალისწინებს მოსწავლეთა ასაკს, ზრდასრულობას და განსხვავებულ საგანმანათლებლო საჭიროებებს;
- შეუძლია დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების განსხვავებული მეთოდების შერჩევა, ადაპტირება და გამოყენება;
- გააზრებული აქვს, თუ რას ნიშნავს აქტიური მონაწილეობა სკოლისა და საზოგადოების ცხოვრებაში და ეხმარება მოსწავლეებს ამ უნარის განვითარებაში;
- აქვს უნარი, გამოძებნოს მოსწავლეთა საზოგადოებრივი ჩართულობის შესაძლებლობები; დაგეგმოს და მართოს მოსწავლეთა ჩართულობა სასკოლო ცხოვრებაში ისევე, როგორც, უშუალოდ, თემისა და მსოფლიო მნიშვნელობის საკითხებში.

4.5.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 4: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა კონტექსტი	
<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>თქვენთვის არ არის ცნობილი, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება სხვადასხვა კონტექსტში შეიძლება განხილულიყო. როგორც წესი, შემოიფარგლებით მხოლოდ იმ საკითხებით, რომლებიც კლასში სწავლებას უკავშირდება.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ეცადეთ, დაინახოთ „მილიანი სურათი“. დაფიქრდით, თუ როგორ აღოცებდნენ მოსწავლეები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას. ჩამოაყალიბეთ წრეებისაგან შემდგარი დიაგრამა, რომელიც სამოქალაქო განათლების სხვადასხვა კონტექსტს უკავშირდება და რომელსაც თქვენი მოსწავლეები შეავსებენ. სკოლის კულტურა უნდა მოიცავდეს ხმის მიცემას, კლუბურ მუშაობაში მონაწილეობას და ა.შ. თქვენი აზრით, როგორ უკავშირდება ამჟამინდელი სასწავლო გეგმა საზოგადოებრივ საკითხებსა და პრობლემებს?
<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>ხვდებით, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ეფექტურობა იზრდება, როცა ის უკავშირდება რეალურ ცხოვრებისეულ საკითხებს. გააზრებული გაქვთ ის დადებითი მხარეები, რომლებიც საზოგადოებრივი განზომილების ჩართვას შეიძლება ახლდეს თან.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • მოახდინეთ იმ სამი საშუალების იდენტიფიკაცია, რომელიც დააკვირებდა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას თქვენს საგანთან. ახლა გადახედეთ „ცვლილებებზე მიმართულ ქმედებებს“ (იხ. კომპეტენცია 11). მოიძიეთ მხარდამჭერები საზოგადოებიდან, რომლებიც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას პროცესში საჭირო დახმარებას გაგიწევენ.
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>ნარსულში არ გიფიქრიათ, რომ თქვენ რაიმე სახის წვლილს შეტანა შეეძლოთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სასკოლო კულტურის ჩამოყალიბებაში. ეს საკითხი უფროსი მასწავლებლებისა და სკოლის ხელმძღვანელების პასუხისმგებლობად მიგაჩნდათ. თანდათანობით უფრო აცნობიერებთ სკოლის სტრუქტურის ცვალებად ბუნებას, რაც მოსწავლეთა ჩართულობის ზრდის საშუალებას იძლევა.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • გაცეხით სკოლაში უკვე დამკვიდრებულ მექანიზმებს, რაც საშუალებას იძლევა, რომ მოსწავლეებმა აქტიურად გამოხატონ შეხედულებები. როგორ ფიქრობთ, რა შესაძლებლობები არსებობს იმისათვის, რომ თქვენი კლასის მოსწავლეებმა საკუთარი ხმა მიანდინონ სკოლის ხელმძღვანელობას? დაფიქრდით, პირადად თქვენ რისი გაკეთება შეგიძლიათ სკოლაში დემოკრატიული კულტურის წასახალისებლად; • მოიფიქრეთ ის შესაძლებლობები, რომლებიც მოსწავლეებს სასკოლო მასშტაბის დონისთვის ჩართვის საშუალებას მისცემდა.
<p>ნაბიჯი IV (მალგანვითარება)</p> <p>თქვენ ავითარებთ ერთიან ხედვას, რომელიც აკავშირებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სასკოლო პრაქტიკას, როგორც სასწავლო გეგმით გათვალისწინებულ შესაძლებლობებთან, ისე საზოგადოებრივ თანამშრომლობასთან. თქვენ პირადად ხართ ჩართული სამოქალაქო განათლების შემოსვენებულ სამივე განზომილებაში: მთელი სკოლის მასშტაბით, საკლასო ოთახში და საზოგადოებრივ ასპარეზზე.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ეცადეთ, თქვენს სკოლაში დანერგოთ სისტემა, რომელიც საშუალებას მოგვცემთ, მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და მშობლებისაგან მუდმივად მიიღოთ კომენტარები და წინადადებები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების შესახებ; • დაფიქრდით იმაზე, თუ როგორ გააუმჯობესებდა ინფორმაციული-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების აქტიური გამოყენება, ერთი მხრივ, მოსწავლეთა უნარებს, მეორე მხრივ, პარტნიორებთან კომუნიკაციას; • ეცადეთ, თქვენს სკოლაში გააფართოოთ „საზოგადოების“ გაგება, რათა ამ უკანასკნელმა მოიცავს ევროპული და მსოფლიო საზოგადოება, რომელთანაც სხვადასხვა სახის თანამშრომლობის განვითარებაა შესაძლებელი.

5. ჯგუფი ბ: სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას კლასსა და სკოლაში

კომპეტენციათა ეს ჯგუფი უკავშირდება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიდგომების დანერგვას კლასსა და სკოლაში. შესაბამისად, კომპეტენციათა ეს ჯგუფი პასუხობს შეკითხვას: „როგორ შეიძლება დავნერგოთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპები სკოლაში?“ მასწავლებლებს დასჭირდებათ პასუხების ძიება შემდეგ შეკითხვებზე:

- როგორ უნდა დავგეგმო აქტივობები ისე, რომ მოსწავლეები აქტიურად ჩაერთონ სწავლის პროცესში?
- რომელ მასწავლებლებთან უნდა ვითანამშრომლო, რათა მოვახდინო დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაერთიანება იმ საგანთან, რომელსაც მე ვასწავლი?
- რა ღირებულებები ახდენს ზეგავლენას საკლასო გარემოზე და როგორ უნდა ვიმუშაოთ მთელმა კლასმა ერთად?
- როგორ უნდა წარვმართო თავდაჯერებულად დისკუსია ისეთ საკითხებზე, რომელთა ირგვლივაც არ არსებობს ერთიანი საზოგადოებრივი პოზიცია?
- რომელია მოსწავლეთა მიერ სწავლის შედეგების მიღწევის შეფასების მექანიზმი, რომელიც შეიძლება პრაქტიკაში დავნერგო?

5.1. მოკლე მიმოხილვა და თეორიული საფუძვლები

ყველა მასწავლებელი კარგად უნდა ფლობდეს შემდეგ კომპეტენციებს:

კომპეტენცია 5: მიდგომების, მეთოდებისა და სწავლების შესაძლებლობების დაგეგმვა.

მიდგომების, მეთოდებისა და სწავლების შესაძლებლობების დაგეგმვა ისე, რომ მოსწავლემ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ცოდნა, უნარები და მიდგომები აითვისოს. აქტიური სწავლა და მოსწავლეთა ჩართულობა ამ პროცესში გადამწყვეტია.

კომპეტენცია 6: სწავლების თქვენეულ მეთოდოლოგიაში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპების გაერთიანება.

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებისა და პრაქტიკის გაერთიანება სხვა საგანთან (როცა სამოქალაქო განათლება სხვა საგანთანაა ინტეგრირებული ან მთელი სასწავლო გეგმის გამოყოფილი საგანია) ისე, რომ ხელი შეეწყოს მოსწავლეთა ცოდნისა და უნარების განვითარებას. მოსწავლეთა აქტიური ჩართულობა და მონაწილეობა შეჰმატებს მათ თავდაჯერებას, რომ ისინი პლურალისტული საზოგადოების ახალგაზრდა მოქალაქეები არიან.

კომპეტენცია 7: პოზიტიური სასკოლო კულტურის დამკვიდრების მიზნით, შესაბამისი წესების შემუშავება.

კლასში უნდა იყოს ნდობა, გახსნილობა და ურთიერთპატივისცემა. კლასისა და ქცევის მენეჯმენტი აღიარებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებს, რათა უზრუნველყოფილ იქნას მიზანმიმართული და ეფექტური სწავლა.

კომპეტენცია 8: მოსწავლეთა დისკუსიის უნარის გააუმჯობესების მეთოდოლოგია.

სწავლების მრავალფეროვანი მეთოდების გამოყენება, მათ შორის, მთელი კლასისათვის კითხვების დასმა, მოსწავლეთა დისკუსიის უნარის გააუმჯობესებლად. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ საკითხებზე მსჯელობის წახალისება, რაზეც არ არსებობს ერთმნიშვნელოვანი პოზიცია საზოგადოებაში.

კომპეტენცია 9: შეფასების სხვადასხვა მეთოდის გამოყენება.

მოსწავლეთა თვითშეფასებისა და ერთმანეთის შეფასების მეთოდების გამოყენება, რათა აღიარებულ იქნას მოსწავლეთა მიღწევები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლის სფეროში.

ცხრილი 5: ჯგუფი ბ – სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას კლასსა და სკოლაში

თეორიული საფუძვლები

შენიშვნა: ამ ჯგუფში წარმოდგენილი კომპეტენციები, განსაკუთრებით მე-5 და მე-6, მჭიდროდ უკავშირდება მე-4 კომპეტენციას, რადგან აქტივობების დაგეგმვა და მთელი სასწავლო გეგმის გამჭოლი მიდგომების შემუშავება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა კონტექსტის ცოდნას საჭიროებს. ყველა ამ მიზნის მიღწევას კი სჭირდება მასწავლებელთა თანამშრომლობა. ქვემოთ დეტალურად განვიხილავთ თითოეულ კომპეტენციას.

დაგეგმვის კომპეტენციის განვითარებას დრო, მხარდაჭერა, ანალიზი და თანამშრომლობა სჭირდება. ამ თვალსაზრისით, ის უკავშირდება მე-4 კომპეტენციას, რომელიც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა კონტექსტს ეხება. მასწავლებელს უნდა ესმოდეს, თუ რომელ მოდელს იყენებს: დისციპლინურს, ინტერ-დისციპლინურს თუ მრავალმხრივ მიდგომას.

დემოკრატიული და აქტიური მოქალაქეობისათვის სასწავლო აქტივობების დაგეგმვა არსებითი კომპეტენციაა, რადგან ის გულისხმობს:

- ნათლად გამოხატული სწავლის მიზნების ფორმულირებასა და გაზიარებას;
- სასწავლო აქტივობების პრიორიტეტების, გაკვეთილის თემებისა და დროის განსაზღვრას;
- იმის დადგენას, თუ რამდენად აქტუალურია თემა მოსწავლისათვის; მრავალფეროვანი, არსებულ გარემოში განხორციელებადი და, ამავდროულად, საკმარისად რთული აქტივობების შერჩევას;
- იმ რესურსების იდენტიფიკაციას, რომელიც ხელს შეუწყობს მოსწავლეთა აქტიურ ჩართულობას;
- ისეთი პირობების შექმნას, რომელიც მოსწავლეთა მხრიდან სწავლებისა და სწავლის პროცესთან დაკავშირებული შენიშვნების გამოხატვას უწყობს ხელს.

ეს კომპეტენცია გულისხმობს ისეთი სასწავლო აქტივობების შემუშავებას, რომლებიც ერგება მოსწავლეთა სწავლის სხვადასხვა სტილს. მოსწავლეები თავად უნდა ქმნიდნენ მნიშვნელობას და ეს პროცესი უნდა ეფუძნებოდეს მათ წინარე ცოდნას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სფეროში.¹ რომელი საგნის სწავლებაშიც არ უნდა იყოს სამოქალაქო განათლება ინტეგრირებული, მასწავლებელმა უნდა ჩართოს მოსწავლეები სწავლის პროცესის დაგეგმვაში: სასწავლო პროგრამის ჩამოყალიბებაში, სწავლების მეთოდების, სასწავლო მასალებისა და შეფასების მეთოდების შერჩევაში.

თუ სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ მთელი სასწავლო გეგმის გამჭოლი ერთიანი თემა ან პრინციპია, თითქმის ყველა საგნის მასწავლებელი უნდა იყოს ამ საქმეში ჩართული. სამოქალაქო განათლების არაერთი საკითხი შეიძლება შევიდეს სხვადასხვა საგნის სასწავლო გეგმაში, მაგალითად, დავები სამოქალაქო საზოგადოებაში, გარემოსდაცვითი მდგრადობა და ა.შ. თუ მოსწავლეებს, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სფეროში მისაღწევი შედეგების მიხედვით, უნდა განვუვითაროთ თავისუფალი გამოხატვის უნარები, ყველა საგნის მასწავლებელს შეუძლია, შეიტანოს საკუთარი წვლილი ამ საქმეში. მასწავლებლებმა ერთად უნდა იმუშაონ მთლიან სასწავლო გეგმაზე, რითაც ზედმეტ ფრაგმენტაციას აარიდებენ თავს და მოსწავლეებს ერთიანი, კარგად ჩამოყალიბებული სისტემის მიხედვით გაათვითცნობიერებენ სამოქალაქო განათლების საკითხებში. საგნების შერჩევა, რომლებიც აქტიურად შეიყვანენ მოსწავლეებს სამოქალაქო განათლების სამყაროში, სკოლისა და მასწავლებლების პრეროგატივაა.

პრაქტიკული მოსაზრებებიდან გამომდინარე, უმჯობესია მხოლოდ რამდენიმე ისეთი საგნის შერჩევა, რომელიც ყველაზე მეტადაა დაკავშირებული დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებასთან. მაგალითად, ჰუმანიტარული და სოციალური მეცნიერებების საგნები. რა თქმა უნდა, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ საბუნებისმეტყველო და სახელოვნებო საგნების უგულებელყოფა უნდა მოხდეს. თუ არსებობს სურვილი, ფიზიკური აღზრდის დაკავშირებაც კი შესაძლებელია სამოქალაქო განათლებასთან.

კლასში სათანადო ატმოსფეროს შენარჩუნებაზე მიმართული წესების შემუშავება გადამწყვეტია დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისათ-

¹ ქ. დიურერი, ვ. სპაიკ-ვრკასი და ი. ფერეირა მარტინსი, დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის სწავლის სტრატეგიები, ევროსაბჭო, 2000.

ვის. დემოკრატიული ინსტიტუტები და საზოგადოება საკუთარი წევრებისაგან გაცილებით მეტს ითხოვს, ვიდრე კანონებისა და წესების ბრმა მორჩილებაა. დემოკრატიულ საზოგადოებას სჭირდება კრიტიკულად და მორალურად მოაზროვნე მოქალაქეები, რომელთაც აქვთ სამართლიანი ქცევისა და დადგენილი წესების ინტერპრეტირების უნარი, საკუთარი ცხოვრების კონტექსტის მიხედვით. ბილ როჯერსი თვლის, რომ ქცევასთან დაკავშირებული მეთოდები და წესები, სკოლისა და კლასის დონეზე, ცხადად უნდა უკავშირდებოდეს უფლებებს, პასუხისმგებლობებსა და სამართლიანობის პრინციპებს:

დისციპლინას მიუდევით ერთობლივი უფლებების, წესებისა და პასუხისმგებლობების კუთხით. ეს იმას ნიშნავს, რომ დისციპლინის ცენტრშია არა მასწავლებლის ძალაუფლება და ავტორიტეტი, არამედ ჯგუფის წევრთა ერთობლივი უფლებები... პოზიტიური დისციპლინისათვის დამახასიათებელია მასწავლებლების მხრიდან მოსწავლეების დახმარება იმის გააზრებაში, რომ საკუთარ საქციელზე ისინი თავად არიან პასუხისმგებლები... მასწავლებელი მოსწავლეთან საუბრისას ყოველთვის უსვამს ხაზს მოსწავლეთა თავისუფალ არჩევანს, და არა მუქარას მასწავლებლის მხრიდან.¹

ერთ-ერთი კომპეტენცია უკავშირდება იმ საკითხებზე მსჯელობის ნახალისებას, რაზეც არ არსებობს ერთმნიშვნელოვანი პოზიცია საზოგადოებაში. მასწავლებელი კომფორტულად უნდა გრძნობდეს თავს, როცა ასეთ საკითხებზე უწევს დისკუსიის წარმართვა. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისათვის მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლეებმა იმსჯელონ იმ მწვავე საკითხებზე, რომლებიც მათზე და მათ თემზე ახდენენ ზეგავლენას (მაგალითად, დანაშაული, უსამართლობა, ბავშვთა უფლებები, გარემოს დაცვა და ა.შ.). ხშირად ასეთი თემების განხილვა საჩოთიროა, რადგან, როგორც წესი, მათთან დაკავშირებით რადიკალურად განსხვავებული მოსაზრებები შეიძლება არსებობდეს. მასწავლებელს უნდა შეეძლოს მოსწავლის დარწმუნება იმაში, რომ მან უნდა გამოხატოს თავისი მოსაზრება, თუმცა პატივი უნდა სცეს სანინალმდეგო შეხედულებასაც. მნიშვნელოვანია იმის გააზრებაც, თუ რადროს შეუძლია მასწავლებელს საკუთარი მოსაზრების გამოხატვა იმ საკითხთან დაკავშირებით, რაზეც მოსწავლეებსაც განსხვავებული შეხედულებები აქვთ.

მასწავლებელმა, ასეთი საკითხების განხილვისას, უნდა გაითვალისწინოს შემდეგი:

- რა ძირითადი მახასიათებლები და შედეგები შეიძლება ახლდეს თან ამ თემის განხილვას?
- რამდენად დარწმუნებული ვართ იმ ინფორმაციის სიზუსტეში, რომელიც განსახილველად გამოგვაქვს?
- ადამიანთა რომელი ჯგუფები არიან დაკავშირებული ამ საკითხთან?
- რა ინტერესები და ღირებულებები აქვთ ამ ჯგუფებს?
- ვის მიერ, როგორ და სად უნდა გადაწყდეს ეს საკითხი?
- კიდევ რა დამოკიდებულებები არსებობს ამ საკითხისადმი?
- როგორ შეიძლება დავიყოლიოთ ადამიანები, რომ იმოქმედონ ან შეიცვალონ შეხედულებები?
- როგორ შეიძლება მოვახდინოთ ზეგავლენა შედეგებზე?

მოსწავლეთა სწავლის შედეგების შეფასება საჭიროებს შეფასების სხვადასხვა მეთოდის გამოყენებას. განათლების სპეციალისტები ხშირად მსჯელობენ შეფასების მეთოდებზე. ამ ბოლო პერიოდში, დავობენ შუალედური და საბოლოო შეფასების დადებით მხარეებზე.² დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლის შედეგების შეფასებისას, სასაგებლო ისეთი მეთოდების გამოყენება, რომლებშიც აქტიურად მონაწილეობენ მოსწავლეები, ასეთებია, მაგალითად თვითშეფასება და ურთიერთშეფასება. არ არსებობს ერთიანი წესი შეფასების სისტემასთან დაკავშირებით. ერთი რამ ცხადია, სწავლის პროცესთან დაკავშირებით გაკეთებული გონივრული კომენტარები ყოველთვის სასარგებლოა, სწავლის შედეგების გაუმჯობესების თვალსაზრისით.

ბევრ ევროპულ ქვეყანაში მიიჩნევენ, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლის შედეგების შეფასებისას, ძალიან ზედმინევენით განსაზღვრული

1 ბ. როჯერსი, დისციპლინის ენა: კლასის ეფექტური მენეჯმენტისადმი პრაქტიკული მიდგომა, ნორთქოთ ჰაუს ფუბლიშერს, 1994, გვ. 14-15.

2 ფ. ბლექი და სხვანი, სწავლის შეფასება: პრაქტიკული მხარე, ოუფენ უნივერსიტი ფრეს, ნიუ იორკი, 2003.

მეთოდების გამოყენება ახალგაზრდებში აქტიური ჩართულობის სულს კლავს. ეს რისკი იზრდება, თუ საბოლოო შეფასებისა და „სწავლის შეფასების“ სტრატეგიების აღიარება ხდება. ამ საკითხს სხვა კუთხით თუ შევხედავთ, შეფასება დგას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ცენტრში. 2003 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში „სწავლის შეფასებას“ ასე განმარტავენ: „მოსწავლეების და მასწავლებლების მიერ კონკრეტული მტკიცებულებების გამოყენება იმის განსასაზღვრად, თუ სწავლის რა ეტაპზე არიან მოსწავლეები, საით მიდიან და რომელია სწავლის მიზნების მიღწევის საუკეთესო გზები“.¹ ეს მიდგომა ხაზს უსვამს სწავლის მიზნებისა და წარმატების კრიტერიუმების გაზიარებას ისევე, როგორც შეფასების პროცესში მოსწავლეთა ჩართულობას.

5.2. კომპეტენცია 5

კომპეტენცია 5: მიდგომების, მეთოდებისა და სწავლების შესაძლებლობების დაგეგმვა.

მიდგომების, მეთოდებისა და სწავლების შესაძლებლობების დაგეგმვა ისე, რომ მოსწავლემ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ცოდნა, უნარები და მიდგომები აითვისოს. აქტიური სწავლა და მოსწავლეთა ჩართულობა ამ პროცესში გადამწყვეტია.

5.2.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ ...“

მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

- შეუძლია სხვადასხვა აქტივობის შერჩევა და დაგეგმვა სამოქალაქო განათლების სხვადასხვა კონტექსტში, მაგალითად, ერთი ან რამდენიმე საგნის, ან მთელი სასწავლო გეგმის გამჭოლი თემის კონტექსტში. მასწავლებელს უნდა შეეძლოს კონკრეტული თემის შერჩევა, რომელიც საფუძვლად დაედება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას. ასეთი თემა შეიძლება იყოს, მაგალითად, გაეროს ათასწლეულის მიზნები ან ბირთვული ენერჯია;
- აქვს უნარი, დაგეგმოს გაკვეთილების თანმიმდევრობა ისე, რომ უზრუნველყოს მოსწავლეთა ცოდნისა და უნარების რეალური განვითარება საშუალოვადიან და გრძელვადიან პერსპექტივაში. გაკვეთილთა თანმიმდევრობა უნდა შეესაბამებოდეს სხვა დისციპლინებში დაგეგმილ სასწავლო პროგრამას;
- უნდა ჰქონდეს ცოდნა სხვადასხვა შემეცნებით სტილზე და ესმოდეს, რომ სწავლება უნდა პასუხობდეს სწავლის განსხვავებულ მოთხოვნებს. მაგალითად, მასწავლებელი უნდა აკეთებდეს აქცენტს სხვადასხვა სენსორულ მიდგომაზე ვიზუალური, კინესთეტიკური, ვერბალური და ბგერითი მასალის, თანამშრომლობითი სწავლების მეთოდების, თემაზე ორიენტირებული კომუნიკაციის, დამოკიდებული/დამოუკიდებელი სწავლების გამოყენებით;
- აქვს ინფორმაცია მოსწავლეთა წინარე ცოდნაზე და მათი აზროვნების სტილზე. მას შეუძლია, დაგეგმოს სწავლების სტრატეგია მოსწავლეთა წინარე ცოდნის გათვალისწინებით. მასწავლებელს შეუძლია, ჩამოაყალიბოს სწავლის მიზნები და მოამზადოს გაკვეთილის გეგმები ისე, რომ მოსწავლეებს კარგად გააგებინოს, თუ რა მოეთხოვებათ მათ, როგორ უნდა იმუშაონ აქტიურად და ერთმანეთთან თანამშრომლობით;
- უნდა შეეძლოს გაკვეთილის სხვადასხვა კომპონენტის თანმიმდევრული დაგეგმვა: შესავალი; ძირითადი შეკითხვები; მთელი კლასის, წყვილებში, ჯგუფური და ინდივიდუალური მუშაობა; მაკავშირებლები; საჭირო რესურსები; აქტივობის მრავალფეროვნება (მაგალითად, ვერბალური, ვიზუალური, მოძრაობაზე ორიენტირებული, გამოძიება, თანამშრომლობითი სტრატეგიები, ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენება, პრობლემების გადაჭრაზე ორიენტირებული და ა.შ.);
- გააზრებული უნდა ჰქონდეს ახალგაზრდებისათვის აქტუალური საკითხები. მასწავლებელს შეუძლია, მოსწავლეებთან ერთად შეიმუშაოს სხვადასხვა პროექტი, მაგალითად, გარემოს დაცვაზე ორიენტირებული პროექტები (პარკის დასუფთავება ან საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოების კამპანია);
- შეუძლია ისეთი აქტივობების დანერგვა, რომლებიც, სამოქალაქო განათლების საკითხებთან დაკავშირებით, მოსწავლეების ინდივიდუალურ დამოკიდებულებებს წარმოაჩენს და განავითარებს, მაგალითად, მოსწავლის დღიურის წარმოება;
- ესმის, რომ დაგეგმვა ყოველთვის საჭიროა, თუმცა გეგმა უნდა იყოს მოქნილი. სწავლების მეთოდების, აქტივობებისა და სტრატეგიების შეცვლა სასარგებლოა, თუ ეს ეყრდნობა გამოცდილების ანალიზს და მიმართულია მოსწავლეთა საგანმანათლებლო საჭიროებების დაკმაყოფილებაზე.

1 ფ. ბლეჩი და სხვანი, სწავლის შეფასება: პრაქტიკული მხარე, ოუფენ უნივერსიტეტი ფრეს, ნიუ იორკი, 2003.

5.2.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 5: მიდგომების, მეთოდებისა და სწავლების შესაძლებლობების დაგეგმვა	
<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>გონივრული, რომ დახმარება გჭირდებათ სასწავლო აქტივობების დაგეგმვის კუთხით. დეტალური გეგმა გესაჭიროებთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ყველა იმ ძირითად ცნებებთან, თემებთან, უნართან, ღირებულებებთან და დამოკიდებულებებთან დაკავშირებით, რისი გაერთიანებაც შესაძლებელია გაკვირვებით. ასეთი დაგეგმვებისათვის დიდი დროა საჭირო. ეს უნდა გეხმარებოდეთ მეთოდების სწავლების ეფექტური მეთოდებისა და საზოგადოებრივი ინფორმაცია მოსწავლეთა აქტიური ჩართვის საშუალებების შესახებ. გაუკვირვებლად ხართ და თქვენი პედაგოგიური პრაქტიკის შეცვლაზე ფიქრობთ. თქვენ დარწმუნებული არ ხართ, როგორი რეაგირება ექნებათ მოსწავლეებს ახალ აქტივობებზე.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • გაესაუბრეთ თქვენზე გამოცდილ მასწავლებლებს; • დაესწარით გამოცდილი მასწავლებლების გაკვეთილებს, რომლებსაც ისინი იყენებენ; გაეცანით დაგეგმვის მათემატიკის, თემებს, მიდგომებსა და სწავლის სტრატეგიებს; • დაფიქრდით იმაზე, თუ რამდენად წარმატებულად მუშაობდა აქამდე დაგეგმვის ის მეთოდები, რომლებსაც თქვენ იყენებდით; • გაესაუბრეთ ნაკლებად გამოცდილ მასწავლებლებს და შეაფასეთ თქვენი მოლოდინები; • შეარჩიეთ დაგეგმვის თქვენთვის ერთ-ერთი ასპექტი, რომელთან დაკავშირებითაც დახმარებას საჭიროებთ. მაგალითად, მხვავე პოლიტიკური ან სოციალური მოვლების შეფასების უნარი; ამ მოვლების გამოყენება გაკვეთილზე. პოთხეთ თქვენს კოლეგებს, თუ როგორ ირჩევენ გაკვეთილის თემებს, როგორ გეგმავენ გაკვეთილს, მოსწავლეთა ასაკისა და დონის გათვალისწინებით.
<p>ნაბიჯი II (ცანეთარება)</p> <p>უკვე დაიწყეთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ზოგიერთი ელემენტის სწავლება. ვერ აფასებთ კლასში გამოყენებულ აქტივობებთან დაკავშირებულ სწავლის შედეგებს. თქვენ დაგეგმვით აქტივობას, მაგრამ აქტივობის ჩატარებისა და დასრულების შემდეგ მიხვდით, რომ თქვენ სიტუაციაზე კონტროლი დაკარგეთ და დიდი სირთულეები შეგხვდათ დებატების კოორდინაციისა და მოსწავლეთა ჩართულობის კუთხით.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • შეარჩიეთ და გააანალიზეთ თქვენი საკლასო საქმიანობის ერთი ასპექტი. მაგალითად, როგორ ართმევთ თავს მოსწავლეებთან და მოსწავლეთა შორის კომუნიკაციას. თქვენ შეგიძლიათ, სთხოვოთ უფრო გამოცდილ კოლეგას, რომ დაეხმაროს თქვენს გაკვეთილს და შეაფასოს თქვენი კომუნიკაცია. შემდეგ კოლეგასთან ერთად უნდა იმსჯელოთ მის შთაბეჭდილებებზე; • იფიქრეთ იმაზე, თუ როგორ შეიძლება კომუნიკაციის გამოწვევით დემოკრატიული მონაწილეობისა და გაკვეთილის მიზნების გათვალისწინებით. გაკვეთილზე სვამთ ღია შეკითხვებს? ემარბეთ მოსწავლეებს ახალი ან აბსტრაქტული ცნებების გააზრებაში? დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების როგორი ღირებულებები უდევს საფუძვლად ამ თემას?
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>თქვენ თავდაჯერებული ხართ, როცა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისათვის არჩევთ თემებს. შეერჩევთ ყურადღებას ამახვილებთ თემების რელევანტურობაზე, სამოქალაქო კომპეტენციების განვითარების თვალსაზრისით. კომუნიკაციის სტრატეგიის შემუშავებისას, ყოველთვის მოსწავლეთა ინტერესებს ითვალისწინებთ. არ გიჭირთ სწავლების მეთოდების შერჩევა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სხვადასხვა თემის სწავლების დაგეგმვისას. კოლეგებს სიამოვნებით უზიარებთ საკუთარ გამოცდილებას.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • აქტივობების დაგეგმვისას, გააანალიზეთ თქვენი ღირებულებები და შეხედულებები. რატომ შეარჩიეთ ეს თემა? რატომ არჩიეთ ინტელექტუალური სწავლების მეთოდი, და არა დედუქციური? რატომ შეარჩიეთ არჩევანი პრაქტიკულ მუშაობაზე, და არა მოსწავლეთა ჯგუფური მუშაობაზე? როგორ აფასებთ თქვენი მოსწავლეთა სწავლის შესაძლებლობებს? თქვენი შეხედულებები შეაფასეთ მოსწავლეთა ხედვის გათვალისწინებით; • გაუზიარეთ მოსწავრებები კოლეგებსა და მოსწავლეთა მშობლებს.
<p>ნაბიჯი IV (მალაგანვითარება)</p> <p>კარგად გავით გააზრებული, რომ თქვენი, როგორც მასწავლებლის, მიზანმიმართული მოსწავლეთა სათანადო ცოდნით, უზარებთა და ღირებულებებით, რათა ისინი მზად იყვნენ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის მისაღებად. გაცნობიერებული გაქვთ, რომ თქვენ მიზანმიმართული უნდა იყოთ მოსწავლეთა უფლებებისა და საერთო სასოკოვლო, აქტივობები დაგეგმეთ ინტერდისციპლინური და საერთო სასოკოვლო მიდგომების გათვალისწინებით. კარგად იცით, რაოდენ მნიშვნელოვანია მოსწავლეთა აქტიური ჩართულობა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში და არა-სოდეს გავიწყდებათ მსოფლიო მოქალაქეობის პრინციპები.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ყოველთვის იფიქრეთ იმაზე, თუ როგორ უკავშირდება თქვენი, როგორც მასწავლებლის პასუხისმგებლობა იმ გეგმებს, რომლებსაც გაკვეთილისთვის ამზადებთ; • დააკვირდით, მოსწავლეთა მხრივ უზიარებთ თქვენს გეგმებს ერთად გეგმავთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა საკითხს; • ყოველთვის გათვალისწინეთ სხვადასხვა დანტერესებული მხარისა და მშობლების მოსაზრებები და უზრუნველყავით „დემოკრატიული ჩართულობა“.

1 ე. ბეჟმანი და ბ. ტრაფორდი, 2007. გვ. 28.

5.3. კომპეტენცია 6

კომპეტენცია 6: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპების გაერთიანება სწავლების თქვენულ მეთოდოლოგიაში.
 დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებისა და პრაქტიკის გაერთიანება სხვა საგანთან (როცა სამოქალაქო განათლება სხვა საგანთანაა ინტეგრირებული, ან მთელი სასწავლო გეგმის გამოყოფილი საგანია) ისე, რომ ხელი შეეწყოს მოსწავლეთა ცოდნისა და უნარების განვითარებას. მოსწავლეთა აქტიური ჩართულობა და მონაწილეობა შემატებს მათ თავდაჯერებას, რომ ისინი პლურალისტური საზოგადოების ახალგაზრდა მოქალაქეები არიან.

5.3.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ ...“

მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

- ესმის, თუ როგორი სასარგებლოა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა საკითხების გაერთიანება სხვა საგნის სწავლებაში. მასწავლებელს ხშირად უნევს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა საკამათო თემების განხილვა გეოგრაფიის, ისტორიისა და სხვა სოციალურ მეცნიერებათა თუ ჰუმანიტარული საგნების სწავლებისას;
- ესმის, თუ რა განსხვავებაა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვა საგნებთან ზედაპირულ და საფუძვლიან დაკავშირებას შორის;
- ინტეგრირებული სწავლებისას, შეუძლია, მიაღწიოს როგორც ძირითადი საგნის, ისე სამოქალაქო განათლების სწავლის მიზნებს.

შენიშვნა: ყველაზე ეფექტურია ძირითადი სასწავლო გეგმისა და სამოქალაქო განათლების რამდენიმე ძირითადი მაკავშირებლის იდენტიფიკაცია და მათზე ყურადღების გამახვილება.

ისტორია

ისტორიულად, როგორ ვითარდებოდა სამოქალაქო და ადამიანის უფლებები? ძალადობრივი პროტესტი ოდესმე ჰპოვეს გამართლებას? შეადარეთ მონობა ნარსულში – მონობას 21 საუკუნეში.

ხელოვნება

როგორ უწყობს ხელს ხელოვნება საზოგადოებრივი ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებას? რას გვასწავლის ხელოვნება კულტურული მრავალფეროვნების დაფასების კუთხით? როგორ შეიძლება ვიზუალური ხელოვნების გამოყენება საპროტესტო აქციებისა და სხვადასხვა კამპანიის დროს?

გეოგრაფია

რა არის სამართლიანი ვაჭრობის დადებითი მხარეები? მეტი გზები გვჭირდება, თუ ნაკლები? რა უნდა გაკეთდეს ევროპაში მდგრადობის შესანარჩუნებლად?

დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლება: ძირითადი არსი

დემოკრატიისა და მოქალაქეობის ცნებები; მოქალაქეთა სამოქალაქო უფლებები და პასუხისმგებლობები (მათ შორის, ევროკავშირის ადამიანის უფლებათა ქარტია); ადამიანის უფლებები, პოლიტიკური ნიგნიერება; მთავრობის როლი; სისხლისა და სამოქალაქო სამართალი; სოციალური და კულტურული მრავალფეროვნება და თვითმყოფადობა; ანტირასიზმი; მდგრადი განვითარება; გლობალური ურთიერთდამოკიდებულება; ეკონომიკური პროცესები ადგილობრივ, ეროვნულ და გლობალურ დონეებზე; მიმდინარე მოვლენები; მონაწილეობის, სოლიდარობისა და სოციალური სამართლიანობის პროცესები.

მეცნიერება

ადამიანის კლონირება უნდა აიკრძალოს? უნდა ჩავთვალოთ, რომ გარდაცვლილი ადამიანი ყოველთვის თანახმაა მისი ორგანოების გადანერგვაზე? დასაშვებია უნდა იყოს გენეტიკურად მოდიფიცირებული მარცვლეულის გამოყენება?

ენა/ლიტერატურა

გააანალიზეთ რასობრივი ცრურწმენები და ადამიანის გადანყვეტილება, რომ სამართლიანად იმოქმედოს. მოაწყეთ დისკუსია თანასწორობისა და ანტიდისკრიმინაციის ცნებებთან დაკავშირებით.

მათემატიკა

რატომ არის მნიშვნელოვანი სიღარიბისა და ბავშვთა შრომის შესახებ სტატისტიკა? როგორ ხდება სტატისტიკით მანიპულირება?

5.3.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 6: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპების გაერთიანება სწავლების თქვენეულ მეთოდოლოგიაში.	
<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>არ იცით, რა პრინციპებზეა საუბარი. მიგანიათ, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაერთიანება იმ საგანთან, რომელსაც თქვენ ასწავლით, საფრთხეს უქმნის ამ უკანასკნელს. თვლით, რომ თქვენი, როგორც მასწავლებლის, ამოცანაა, ასწავლოთ კონკრეტული საგანი დადგენილი სტანდარტების შესაბამისად.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • გაეცანით დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითად პრინციპებს; • გადახედეთ თქვენს სასწავლო პროგრამას და მოინიშნეთ ის თემები, რომელიც უახლოვდება დემოკრატიული მოქალაქეობასა და ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებულ ღირებულებებს, ცოდნასა და უნარებს; • ჩაერთეთ დისკუსიებში კოლეგებთან, რომლებიც თქვენს სკოლაში სამოქალაქო განათლებას ან სხვა სოციალურ მეცნიერებას ასწავლიან. დაფიქრდით იმაზე, თუ რამდენად სასარგებლო იქნებოდა მოსწავლეებისათვის კარგად დაგეგმილი ინტეგრირებული სწავლება.
<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>ზოგადად, იცნობთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითად პრინციპებსა და პრაქტიკას. შეგიძლიათ, იმ საგნის პროგრამა, რომელსაც თქვენ ასწავლით, დააკავშიროთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების უნარებთან, ცოდნასა და ღირებულებებთან.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • დაგეგმეთ, თუ როგორ მოახდენთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპების გაერთიანებას თქვენი საგნის სასწავლო პროგრამაში; მოახდინეთ შესაბამისი სფეროებისა და საკითხების იდენტიფიკაცია; • შეხვედით კოლეგებს და გაუზიარეთ ინფორმაცია დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებასთან დაკავშირებით; შეგიძლიათ, რეგულარული სასკოლო შეხვედრები დაგეგმით კოლეგებთან გამოცდილების განიარების მიზნით; • სწავლების პროცესში ყოველთვის დააკვირდით მოსწავლეთა რეაქციას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების თქვენს საგანთან ინტეგრაციასთან დაკავშირებით; ყოველთვის ცხადად გაამხვილეთ ყურადღება სამოქალაქო განათლების საკითხებზე.
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>სკოლის სასწავლო გეგმაში ცხადად იკვეთება მიდგომა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისადმი. მასწავლებლები თანამშრომლობენ და დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებსა და პრაქტიკას ერთად ნერგავენ. სამოქალაქო განათლება სკოლის კულტურის ნაწილად აღიქმება.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • უძიეთ შესაძლებლობები, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კლასგარეშე აქტივობების წრე გააფართოოთ; • შეისწავლეთ, გავლითი ღონისძიებების მონაწილისა და სხვადასხვა ადგილის მონახულების შესაძლებლობები (მაგალითად, მუზეუმები, გამოფენები, საბჭოს/პარლამენტის, ფესტივალების); • მოიწვიეთ გარეშე პირები და გაკვეთილს დაასწარით; • მოსწავლეები თქვენს პარტნიორობაზე აქციეთ. გაუზიარეთ მათ მიზნები და მიეცით შესაძლებლობა, რომ მონაწილეობა მიიღონ დაგეგმვაში. მოსმინეთ მათი მოსაზრებები და შენიშვნები.
<p>ნაბიჯი IV (მაღალგანვითარება)</p> <p>სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ თქვენი პედაგოგიური საქმიანობის განუყოფელი ნაწილია. მოსწავლეებს ყოველთვის აქვთ შესაძლებლობა, აქტიური მონაწილეობა მიიღონ იმ საზოგადოებრივ ღონისძიებებში, რომლებიც კლასში განხილულ მასალას უკავშირდება.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • სცადეთ სწავლისა და სწავლების სხვადასხვა მეთოდის დანერგვა; • დაეხმარეთ კოლეგებს პროფესიულ განვითარებაში; • გააგრძელეთ პრაქტიკის გაუმჯობესებაზე მუშაობა; • მოიძიეთ პარტნიორები, რომლებიც დაგეგმვაში თქვენი მიზნების მიღწევაში.

5.4. კომპეტენცია 7

კომპეტენცია 7: პოზიტიური სასკოლო კულტურის დამკვიდრების მიზნით, შესაბამისი წესების შემუშავება.

კლასში უნდა იყოს ნდობა, გახსნილობა და ურთიერთპატივისცემა. კლასისა და ქცევის მენეჯმენტი აღიარებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებს, რათა უზრუნველყოფილ იქნას მიზანმიმართული და ეფექტური სწავლა.

5.4.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ ...“

მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

- მიზნად აქვს დასახული, გაზარდოს მოსწავლეთა სწავლის შესაძლებლობები მოსწავლეთა ქცევაზე მაღალი მოთხოვნების დაწესებით;
- შეუძლია იმ ღირებულებების დამკვიდრება, რომლებიც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას უდევს საფუძვლად, მაგალითად, ჭეშმარიტების ძიება და სხვათა შეხედულებების დაფასება;
- შეუძლია დადებითი ურთიერთობების დამყარება მოსწავლეებთან. ის ისმენს მოსწავლეთა მოსაზრებებს სწავლასთან დაკავშირებით და პატივისცემით ეპყრობა მათ. მასწავლებელი სამართლიანად ექცევა ყველა მოსწავლეს;
- აქვს უნარი, კლასში კონკრეტული წესები დაამკვიდროს, ჯილდოები და სანქციები დაანესოს; ეს ყოველივე უნდა უკავშირდებოდეს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებს, უფლებებსა და პასუხისმგებლობებს ისევე, როგორც სკოლის ქცევის წესებს. ყოველივე ამის მიღწევა შესაძლებელია შემდეგი საშუალებების გამოყენებით:
  - რამდენიმე კარგად გასაგები წესის ჩამოყალიბება;
  - მოსწავლეთათვის წესების გადახედვის საშუალების მიცემა;
  - შექებისა და ჯილდოს სწორი გამოყენება, მოსწავლეთა ნახალისების მიზნით;
  - საუბრის ისე წარმართვა, რომ გაიკიცხოს ქცევა, და არა მოსწავლე.
- გაცნობიერებული აქვს და იყენებს ქცევის მენეჯმენტის ძირითად ცნებებს, როგორებიცაა: სხვათა უფლებები, წესების საჭიროება, რუტინის ფასი და პიროვნული პასუხისმგებლობის აღების აუცილებლობა;
- შეუძლია, ისე წარმართოს საუბარი მოსწავლეებთან, რომ მათ არასოდეს იგრძნონ თავი დამცირებულად. მასწავლებელი ყოველთვის მოსწავლეთა ნახალისებაზე უნდა ფიქრობდეს და იყენებდეს ასაკისა და გარემოების შესაფერის პოზიტიურ ენობრივ საშუალებებს;
- გაცნობიერებული აქვს მოსწავლეთა ინდივიდუალური და ჯგუფური ქცევის მართვის მეთოდები;
- ესმის ის წინააღმდეგობრიობა, რომელსაც მოსწავლე აწყდება, როცა ქცევის „ქუჩურ“ ნორმებს უპირისპირებს „საკლასო“ ნორმებს. მასწავლებელს შეუძლია მოსწავლეებთან საუბარი ამ წინააღმდეგობრიობაზე;
- შეუძლია, კლასში დემოკრატიული გარემოს შექმნით, ნახალისოს დამოუკიდებელი გადანყვეტილებების მიღება, მაგალითად, კლასში სხვადასხვა საკითხზე ხმის მიცემის დროს, მასწავლებელს შეუძლია, შემოიტანოს თვალდახუჭული ხმის მიცემის ცნება, რაც მოსწავლეებს ხმის მიცემის პროცესში თანატოლთა ზეგავლენისაგან გაათავისუფლებს.

5.4.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 7: პოზიტიური სასკოლო კულტურის დამკვიდრების მიზნით, შესაბამისი წესების შემუშავება	
<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>მასწავლებლები კლასში თვითდამკვიდრებელი წესებით ხელმძღვანელობენ, მაშინაც კი, როცა მოსწავლეები ამ წესებით ამკარა უკმაყოფილებას განიხილავენ. თითქმის არ არსებობს ამ წესების მოსწავლეთა განხილვის შესაძლებლობა. მიუხედავად იმისა, რომ მასწავლებლები ამ წესებით ხელმძღვანელობენ, მაშინაც კი, როცა მოსწავლეები ამ წესებით ამკარა უკმაყოფილებას განიხილავენ. თითქმის არ არსებობს ამ წესების მოსწავლეთა განხილვის შესაძლებლობა. მიუხედავად იმისა, რომ მასწავლებლები ამ წესებით ხელმძღვანელობენ, მაშინაც კი, როცა მოსწავლეები ამ წესებით ამკარა უკმაყოფილებას განიხილავენ. თითქმის არ არსებობს ამ წესების მოსწავლეთა განხილვის შესაძლებლობა.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • გაეცანით იმ ფაქტორებს, რომლებიც სკოლასა და კლასში არასასურველი ქცევის გამოაშკარავენ უწყობს ხელს; • იზრუნეთ იმაზე, რომ ჩატარდეს ტრენინგები სკოლის საზოგადოებაში, ქცევისთან დაკავშირებული ცნობიერების მიზნით; • დაინიშნეთ პოზიტიური ინდივიდუალური ურთიერთობების დამყარება მოსწავლეებთან, პატივისცემით მოუხმონეთ მათ მოსაზრებებს სწავლასთან დაკავშირებით; • დაანუსხეთ წამახალისებელი. კლასი უნდა აგროვებდეს ქულებს პოზიტიური ქცევის აღსანიშნავად; როცა კლასი გარკვეულ ქულათა რაოდენობას დააგროვებს, დაგეგმეთ ყველასათვის სახალისო აქტივობა.
<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>მასწავლებლები აწყობენ და ამკვიდრებენ კლასში ქცევის წესებს. არის მოსწავლეთა კონსულტაციების გამართვის შემთხვევები, მაგრამ მოსწავლეები ამ კუთხით არ არიან საკმარისად აქტიურები. შესაძლოა იმ შემთხვევაში, როცა პროცესი მათ გულწრფელი არ ეჩვენებათ, ანუ არ ფიქრობენ, რომ მასწავლებელი მართლა დაინტერესებულია მათი მოსაზრების მოსმენით. საკლასო დისკუსიის დროს საინინარმდერო მოსაზრებების გამოხატვა არ ხდება.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ჩართეთ მოსწავლეები სასკოლო და საკლასო წესების შემუშავებაში. მოითხოვეთ მოსწავლეებისაგან მათი მოსაზრებები იმის თაობაზე, თუ როგორ უნდა მიაქციოთ სათანადო ყურადღება საკლასო მრავალფეროვნების (მაგალითად, სწავლის სტილის სხვადასხვაობა, გოგონებისა და ბიჭების სასწავლო საჭიროებების სხვადასხვაობა) და საკლასო საჭიროებებს (მაგალითად, ენის ფლობის დონეები, საგანმანათლებლო საჭიროებები ან სირთულეები); • „წესებისა და სასაჯულის ზომების ნაცვლად“, ისაუბრეთ ისეთ ცნებებზე, როგორებიცაა: „პასუხისმგებლობები“, „უფლებები“, „საერთო საჭიროება“, „ურთიერთპატივისცემა“, „შემწყნარებლობა“; • როცა საწესების გამოყენება გინევი, იყავით თანმიმდევრული, ცხადი და ზომიერი. გააკრიტიკეთ საქციელი, და არა პიროვნება, რომელმაც ეს საქციელი ჩაიდინა. ყოველთვის ხაზი გაუსვით საერთო პასუხისმგებლობას სასკოლო ატმოსფეროს ჩამოყალიბებაზე.
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>სასკოლო და საკლასო წესების ნაწილი თანხმდება მოსწავლეთა ნარომოდგენლობით ორგანიზაციას. მასწავლებლები პოზიტიურ ლექსიკას იყენებენ და მოსწავლეებს ეხმარებიან იმის გააზრებაში, რომ საკუთარ საქციელზე მათ თავად ეკისრებათ პასუხისმგებლობა. მასწავლებლები ყოველთვის უსვამენ ხაზს მოსწავლეთა თავისუფალ არჩევანს, და არა საკუთარი მხრიდან მიუქარას. ყოველთვის არის დისკუსიისა და ერთმანეთის მოსმენის საშუალება.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • მოსწავლეები აქტიურად ჩართულნი არიან წესების შემუშავებისა და დამკვიდრების პროცესში. პატივი ეცით და ესაუბრეთ სასკოლო საბჭოს და მასთან დაკავშირებულ საკლასო ან სხვა ტიპის საბჭოებს. გამოცდილება აჩვენებს, რომ მოსწავლეები თანხმდებიან ადვილად შესასრულებელ წესებზე, რადგან ატმოსფერო კლასში მათთვისაც მნიშვნელოვანია; • მოზრდილ მოსწავლეებს კონკრეტული ფუნქციები დააკისრეთ და დააფიქსირეთ პასუხისმგებლობის გარკვეული ხარისხი. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპების დანერგვისას, ეფექტური სხვადასხვა ასაკის მოსწავლეთა დანერგვისას; აქტიურად მოუხმონეთ მოსწავლეთა მოსაზრებებს სკოლაში ჩაგვრისა და განდობის საკითხებთან დაკავშირებით. მათთან ერთად დაგეგმეთ ღონისძიებები, რომლებიც სკოლას უსაფრთხო დასესხებულებად აქცევს.
<p>ნაბიჯი IV (მალაგანვითარება)</p> <p>სასკოლო და საკლასო წესები შემუშავებულია სასკოლო და მოსწავლეთა საბჭოებთან კონსულტაციით. ყველა ხმაა გულმკერდით. მოსწავლეებს, როგორც პასუხისმგებლობის მქონე მოქალაქეებს, საკუთარი წვლილი შეაქვთ საკლასო ქცევის წესების დანერგვაში. ინტერკულტურული გარემო სუფევს და არავის ეპყრობიან „ისინი და ჩვენ“ კონტექსტში. საკლასო ოთახი არის მიზანმიმართული და ცოცხალი სასწავლო პროცესის ნარმატივის ადგილი.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ქმნით შესაძლებლობებს, რომ მოსწავლეებსა და მასწავლებლებს სასკოლო წესების გადახედვის საშუალება ყოველთვის ჰქონდეთ; • ხელს უწყობთ მოსწავლეებს, რომ აქტიურად გამოიყენონ საკუთარი თავისუფლებები და ჩამოაყალიბონ ატმოსფერო, რომელშიც მეტი პასუხისმგებლობა მეტ თავისუფლებას ნიშნავს; • თქვენი გაკვეთილი ყოველთვის ღიაა გარემოში დამკვიდრებისათვის, ვისაც უნდა, რომ გაეცნოს თქვენს გამოცდილებას; • აგრძელებთ კოლეგებთან მუშაობას, თქვენი პროფესიული უნარების განვითარების მიზნით.

5.5. კომპეტენცია 8

კომპეტენცია 8: მოსწავლეთა დისკუსიის უნარის გაუმჯობესების მეთოდოლოგია.

სწავლებისა მრავალფეროვანი მეთოდების გამოყენება, მათ შორის, მთელი კლასისათვის კითხვების დასმა, მოსწავლეთა დისკუსიის უნარის გასაუმჯობესებლად. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ საკითხებზე მსჯელობის წახალისება, რაზეც არ არსებობს ერთმნიშვნელოვანი პოზიცია საზოგადოებაში.

5.5.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ...“

მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

- უნდა ესმოდეს, თუ რა ცოდნა და უნარებია საჭირო სამოქალაქო განათლების შესახებ დისკუსიების წარმოებისას, მაგალითად:
  - სოციალური და საკომუნიკაციო უნარები, როგორებიცაა არგუმენტის ჩამოყალიბება, იდეების ცხადად წარმოდგენა, პოზიციის დაცვა, ეფექტური არავერბალური კომუნიკაციის გამოყენება;
  - სათანადო ლექსიკისა და სამოქალაქო განათლების ცნებების გამოყენება (როგორებიცაა: „მოქალაქე“, „საერთო საჭიროება“ და ა.შ.), სტერეოტიპული მეტყველების უგულვებელყოფა;
  - დისკუსიის სხვადასხვა ფორმის იდენტიფიკაცია, მაგალითად, ახსნა-განმარტებითი და კონფლიქტური;
  - დებატების წარმოების ტექნიკა, მაგალითად, სხვების დაყოლების უნარი; კომპრომისის ან კონსენსუსის მიღწევის უნარი; რიტორიკის გამოყენების უნარი;
  - იმ იურიდიული საზღვრების ცოდნა, რაც მოსწავლეთა გამოხატვის თავისუფლებას უკავშირდება, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კონტექსტში;
  - იმ სტრატეგიების ცოდნა, რომლებიც მოსწავლეებს დისკუსიის უნარის განვითარებაში დაეხმარება.
- უნდა ესმოდეს, რომ მოსწავლეებს სჭირდებათ დისკუსიის წარმოების სტრატეგიების ათვისება. სასურველია, დისკუსია იყოს:
  - მოსწავლეთათვის რელევანტური; დისკუსია უნდა უკავშირდებოდეს მოსწავლეთათვის საინტერესო თემას;
  - სახალისო; მასწავლებელმა უნდა გამოიყენოს ის საშუალებები, რომლებიც დისკუსიას სახალისო გამოცდილებად აქცევს, მაგალითად, ამბები, ვიდეოკლიპები, ფოტოები, ხელოვნების ნიმუშები და ა.შ.
  - ნათლად ჩამოყალიბებული მიზნით; მასწავლებელმა დასწყისშივე უნდა გააცნოს მოსწავლეებს დისკუსიის თემები და შეკითხვები. მოსწავლეებს უნდა ჰქონდეთ საშუალება, რომ თავადაც მოიფიქრონ სადისკუსიო შეკითხვები, მაგალითად, მასწავლებელს შეუძლია, სთხოვოს მოსწავლეებს, ჩამოწერონ მათთვის საინტერესო შეკითხვები. შემდეგ, შემთხვევითობის პრინციპით, შეიძლება შეირჩეს ის შეკითხვა, რომელზეც კლასში დისკუსია გაიმართება;
  - დივერსიფიცირებული ჯგუფური მუშაობისა და თანამშრომლობითი სწავლების მეთოდების გამოყენებით მონაწილეობით; მასწავლებელს შეუძლია, მოსწავლეები ამუშაოს ჯგუფებში, წყვილებად; დასვას ისინი წრედ, ნალის ფორმის ჯგუფად და ა.შ.
  - ერთმანეთის მოსმენაზე დამყარებული; მოსმენისა და რეგრიგობით საუბრის წესების მუდმივი განმეორება დაეხმარება მოსწავლეებს დისკუსიის უკეთ წარმართვაში;
  - მოსწავლეების აქტიური მონაწილეობით წარმართული; მასწავლებელი უნდა ეცადოს, რომ თავად ძალიან ბევრი არ ილაპარაკოს და ამით მეტი დრო დაუთვოს მოსწავლეებს.
- შეუძლია სხვადასხვა მიდგომის გამოყენება საკამათო საკითხებზე დისკუსიის წარმართვის მიზნით. ასეთი თემების განხილვისას, მნიშვნელოვანია, მოსწავლეთა ასაკის გათვალისწინება. ყველა მიდგომას შეიძლება ჰქონდეს უარყოფითი მხარეც. მიდგომების გონივრული კომბინირება მინიმუმამდე დაიყვანს მიკერძოებული სწავლების შესაძლებლობებს. ამ თვალსაზრისით, საყურადღებოა სამი ძირითადი მიდგომა:
  - ნეიტრალური – პირადი აზრების გამოხატვისაგან სრული თავშეკავება;
  - ბალანსირებული – სხვადასხვა აზრის გამოხატვა, მათ შორის იმ აზრის, რომელსაც მასწავლებელი პირადად არ იზიარებს;
  - მიკერძოებული – მასწავლებლის აზრების გამოხატვა.
- შეუძლია, ყოველთვის აკონტროლოს, რომ არ იყოს სწავლების პროცესში მიკერძოებული, მაგალითად, მასწავლებელი ყოველთვის აცნობს მოსწავლეებს სადისკუსიო თემასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა მიდგომას; არ საუბრობს მოსაზრებებზე, როგორც ფაქტებზე; არ წარმოადგენს საკუთარ თავს, როგორც ჭეშმარიტების ერთადერთ წყაროს.
- შეუძლია, შეკითხვების დასმის ტექნიკის გამოყენებით, ხელი შეუწყოს მაღალი ხარისხის სამოქალაქო განათლებას. შეკითხვების მაგალითებია: თვლით, რომ ასეთი ქმედება სამართლიანია? აქვს X-ს ამის უფლება? ვინ უნდა იღებდეს მონაწილეობას ამ საკითხის განხილვაში? ამ საკითხს კანონი უნდა არეგულირებდეს? საიდან მოდის ეს უფლება? რატომ ფიქრობთ ასე? რა იქნებოდა ყველასათვის სასარგებლო გამოსავალი? რაზე თანხმდება ყველა?

4.2.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 8: მოსწავლეთა დისკუსიის უნარის გაუმჯობესების მეთოდოლოგია	
<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>თქვენ გაკლიათ საკუთარი თავის რწმენა, როცა გინდებთ საკამათო საკითხების განხილვა. შესაბამისად, საკამათო საკითხებს ყოველთვის თავს არიდებთ. ზოგჯერ გქრევინებათ, რომ არის თემები, რომლებიც იმდენად მწვავეა, რომ მათი განხილვა შეუძლებელია. გამიჩინებთ კლასის მართვის სადავეების დაკარგვის შესაძლებლობა იმ შემთხვევაში, თუ მოსწავლეები მტკიცედ დაიცვენ სანინაღმდეგო მოსაზრებებს. ასევე, ფიქრობთ იმ რეაქციაზე, რომელიც შეიძლება მოხდეს თქვენდამი ამა თუ იმ საკამათო საკითხის კლასში განხილვის შემთხვევაში.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • გაიფართოვეთ თვალსაზრისი უფრო გამოცდილ მასწავლებლებზე დაკვირვებით, როცა ისინი უძლებიან საკამათო საკითხის განხილვას; • ზემოთ მოყვანილი სტრუქტურის გათვალისწინებით, ჩაატარეთ ერთი გაკვეთილი თქვენთვის კომფორტულ თემაზე; • შეაფასეთ გაკვეთილის ეფექტურობა; • გაცენით საკამათო საკითხის მიკერძოების გარეშე სწავლების სამ მიდომას; • გაცენით აქ მოყვანილ ტექსტებს, რათა გაიაზროთ, რატომაა მნიშვნელოვანი საკამათო საკითხებზე დისკუსიის წარმოება.
<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>დაიწყეთ საკამათო საკითხებზე დისკუსიის ჩართვა სასწავლო გეგმაში. გესმით, რომ სწავლების პროცესში მიკერძოებას თავი უნდა აარიდოთ. რჩება თემები, რომელთა კლასში განხილვასაც თავს არიდებთ.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • იფიქრეთ მოსწავლეთა დისკუსიის უნარის განვითარებაზე; • ჩაატარეთ ექსპერიმენტები ზემოთ განხილული რამდენიმე გამოყენებით; • ეცადეთ, თქვენს სასწავლო გეგმაში ჩართოთ საკამათო თემები სამოქალაქო განათლების სფეროდან; • მაღალი ხარისხის მასალის გამოყენებით, გაიარეთ სპეციალური მომზადება ამ სფეროში.
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>კარგად ხართ მომზადებული საკამათო თემების კლასში განსახილველად. თქვენ გაცნობიერებულად ნერგავთ სტრატეგიებს, რომლებიც მოსწავლეებს დისკუსიის უნარის განვითარებაში დაეხმარება.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • გამოიყენეთ საკამათო საკითხებზე მოსწავლეთა დისკუსიის წარმართვის სხვადასხვა ხერხი; • შეეცადეთ, მიუღმა პედაგოგიურმა კოლექტივმა გაიაროს მომზადება თანამშრომლობითი სწავლებისა და ჯგუფის დინამიკის მეთოდებში; • შეეცადეთ, განვიტაროთ კითხვების დასმის უნარი. გაცენით სამოქალაქო განათლების სფეროში აპრობირებული შეკითხვების რეპერტუარს, რომლებიც დაეხმარება მოსწავლეებს; • მიანის უფლებათა ცნებების უკეთ გააზრებაში დაეხმარება მოსწავლეებს; • იფიქრეთ იმაზე, თუ როგორ შეიძლება რეაგირება, საკამათო თემებთან დაკავშირებით, მოულოდნელად წამოჭრილ საკითხებზე; უპასუხეთ შეკითხვას სხვა შეკითხვით და ეცადეთ, წახალისოთ მოსწავლეები, რომ თავად მოიფიქრონ სადისკუსიო შეკითხვები.
<p>ნაბიჯი IV (მაღალგანვითარება)</p> <p>საკამათო საკითხები, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისას, უმნიშვნელოვანესია. თქვენ ცდილობთ, აქტიურად ჩართოთ მოსწავლეები საკამათო საკითხების განხილვის პროცესში. გესმით შეკითხვების სწორად დასმის მნიშვნელობა და მეთოდები, რომლებიც, შეკითხვების დასმის საშუალებით, სამოქალაქო აზროვნების განვითარებას უწყობს ხელს.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ჩაატარეთ მასწავლებელთა ტრენინგები სკოლის შიგნით; გაუზიარეთ კოლეგებს გამოცდილება სხვადასხვა სახის შეკრების დროს; • მიუხედავად სწავლების მეთოდები სასწავლო გეგმის იმ ახალ სფეროებს, რომლებსაც თქვენს სკოლაში ავითარებენ (მაგალითად, კონფლიქტის გადაჭრის თემა); • მოახდინეთ საკითხების იდენტიფიკაცია, რომლებიც ყველაზე მეტად აღელვებთ თქვენს სკოლაში, მაგალითად, რასიზმი, მოსწავლეთა ჩაგვრა, შეურაცხყოფა, მობილური ტექნოლოგიების ეთიკური გამოყენება; • მოიძიეთ პარტნიორები, რომლებიც მიზნის მიღწევაში დაგეხმარებიან.

5.6. კომპეტენცია 9

კომპეტენცია 9: შეფასების სხვადასხვა მეთოდის გამოყენება.

მოსწავლეთა თვითშეფასებისა და ერთმანეთის შეფასების მეთოდების გამოყენება, რათა აღიარებულ იქნას მოსწავლეთა მიღწევები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სფეროში.

5.6.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ...“

მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

- ესმის, რომ სამოქალაქო განათლებაში შეფასების პროცესი გულისხმობს მათი ცოდნისა და უნარების შეფასებას მოსწავლეებთან ერთად;
- გააზრებული აქვს, რომ შეფასებისას გამოყენებულ უნდა იქნას სხვადასხვა სტრატეგია, რათა შეფასდეს სხვადასხვა ტიპის ცოდნა, უნარები, ღირებულებები და ჩართულობა. შედარებით ნაკლები გამოცდილების მქონე მასწავლებელს შეუძლია, გამოიყენოს შემდეგი ინფორმაცია:

ფაქტობრივი და ცნებებთან დაკავშირებული ცოდნის შეფასების ვარიანტები:

- რამდენიმე პასუხის მქონე შეკითხვები;
- სიტყვათა დაკავშირება განმარტებებთან;
- ტექსტში ძირითადი იდეების/ინფორმაციის იდენტიფიკაცია;
- საკამათო საკითხის მიმართ, რომელიმე პოზიციის გამამყარებელი არგუმენტების ჩამონერა;
- სტატისტიკური ინფორმაციის ანალიზი;
- ახალი კანონის შემოტანასთან დაკავშირებული პრობლემების განხილვა.

ძიებისა და კომუნიკაციის პროცესის შეფასების ვარიანტები:

- საკომუნიკაციო უნარების დემონსტრირება წერილობით დავალებაში;
- პრეზენტაციის მომზადება, რომელიც საზოგადოებაში ცვლილების დამკვიდრებას ეხება;
- სტენდის გაკეთება ან შეხვედრის მოწყობა, რომელიც სკოლაში, გარკვეულ საკითხთან დაკავშირებით, ცნობიერების დონის ამაღლებას ეხება;
- საკითხის კვლევა (ინდივიდუალურად ან მცირე ზომის ჯგუფში) სხვადასხვა წყაროს გამოყენებით. ზეპირი ან წერილობითი პრეზენტაციის გაკეთება;
- წერილის მომზადება საზოგადოებისათვის ცნობილი ადამიანის სახელზე (მაგალითად, პარლამენტის წევრი, პოლიციის მაღალჩინოსანი, გაზეთის რედაქტორი და ა.შ.), კონკრეტულ საკამათო საკითხთან დაკავშირებით, მათი დაყოლიების მიზნით.

ჩართულობისა და პასუხისმგებლობის გრძნობის შეფასების ვარიანტები:

- ჯგუფურ მუშაობაში წარმატებული წვლილის შეტანა; იმის დემონსტრირება, რომ მოსწავლეს შეუძლია ჯგუფში სხვადასხვა როლის შესრულება და ჯგუფის ეფექტური მუშაობის ხელშეწყობა; მოსწავლის მიერ მისი ჯგუფური მუშაობის შეფასების უნარი;
  - სოციალური ქმედების საჭიროების იდენტიფიკაცია და იმ სტრატეგიების შემუშავება, რომელიც ცვლილებებს ჩაუყრის საფუძველს;
  - მოსწავლის მიერ იმის დემონსტრირება, რომ ესმის, თუ როგორ შეიძლება საზოგადოებრივ, ან კონკრეტული მოხელის აზრზე ზეგავლენის მოხდენა;
  - ცოდნა იმისა, თუ როგორ უნდა დაუსვა შეკითხვები მოწვეულ ექსპერტს, საკამათო საკითხებთან დაკავშირებით (მაგალითად, გარემოსდაცვითი მდგრადობის თემაზე);
  - მოსწავლეთა ნახალისება იმ კუთხით, რომ მათ განუვითარდეთ დავალების წარმატებით შესრულების საკუთარი კრიტერიუმები (მაგალითად, ასეთი შეკითხვა შეიძლება გამოიყენოს მასწავლებელმა: „როგორ მიხვდებით, რომ თქვენ ამ მიზანს მიაღწიეთ?“).
- შეუძლია, მიუსადაგოს სხვა საგნის სწავლებისას გამოყენებული შეფასების მეთოდები სწავლებას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ.

5.6.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 9: შეფასების სხვადასხვა მეთოდის გამოყენება	რჩევები თქვენთვის:
<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>თქვენ იძვირებთ აფასებთ მოსწავლეთა მუშაობას სამოქალაქო განათლების კუთხით. გამოიძინა იქიდან, რომ სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ თქვენს სკოლაში განსაკუთრებული ყურადღება არ ექცევა, არ გაცემთ შესაძლებლობები და ვერ გრძობთ აუცილებლობას, რომ შეაფასოთ მოსწავლეთა მიღწევები სამოქალაქო განათლებაში. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლის მიზნები არ არის ნათლად ჩამოყალიბებული.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> ჩამოყალიბებთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლის მიზნები, დასახებთ კონკრეტული ამოცანები, გაკვეთილების მიხედვით; მოსწავლეთა გაკვეთილის დასაწყისშივე გააცანით, ხოლო დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლის ის ამოცანა, რომელიც ამ გაკვეთილზე უნდა იქნას მიღებული; დაეხმარეთ მოსწავლეთს, გაიზიარონ ამოცანის შესრულების შედეგები, იმსჯელონ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კომპონენტზე.
<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>სამოქალაქო განათლების სფეროში ცოდნის შეფასება, ძირითადად, ტესტირების საშუალებით ხდება. ზოგჯერ გაკვეთილი დაგეგმილია ისე, რომ ყურადღება აშკარადაა გამახვილებული დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლებაზე. არ არსებობს მოსწავლეთა პროგრესისა და ჩართულობის შეფასების მექანიზმი.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> გამოიყენებთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კუთხით მოსწავლეთა შეფასების სხვადასხვა მეთოდს, როგორცაა: ნეოლობითი, სტენდები, პრეზენტაციები, თანამშრომლობითი პროექტები, სიტყვით გამოხატულები და ა.შ. დაეხმარეთ მოსწავლეთს, თავი მოუყარონ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სფეროში შექმნილ საკუთარ ნამუშევრებს, საქალაქადასრულებში ან პორტფოლიოში; ნამუშევრის თავმოყრა მოსწავლეს მიღწევების შეფასებაში დაეხმარება; დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების ყოველი ეტაპის დასრულების შემდეგ, მოსწავლეები ერთმანეთს შეფასებისა და თვითშეფასებისაკენ წახალისებთ; დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების რომელი ასპექტებში მიაღწიეს მოსწავლეებმა წარმატებას, მათი თვითშეფასების მიხედვით?
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>მთელ სკოლაში არსებობს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების შეფასების ერთიანი მიდგომა. თქვენ დაიწყებთ შეფასების ახალ მიდგომებზე მუშაობაც, მათ შორის, მოსწავლეთა თვითშეფასებას და ურთიერთშეფასების მეთოდებზე. მოსწავლეები იღებენ მასწავლებლის შენიშვნებსა და კომენტარებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სფეროში მომზადებულ პროექტებზე და დავალებებზე.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> გამოიყენებთ მოსწავლეთა თვითშეფასებისა და ურთიერთშეფასების სხვადასხვა მეთოდს; დაიწყებთ ტრადიციული შეფასების მეთოდები და დაიწყებთ უფრო „აქტივობა/მოქალაქეობის გამოყენება (როგორცაა, საკუთარ თავში რწმენის „საგზაო ნიშნები“; მომლიმარი/მოღუშული სახეები; „ორი ვარსკვლავი და ერთი სურვილი“, რაც გულისხმობს ორი მიღწევის აღიარებას და ერთი სუსტი მხარის კრიტიკას მომავალი ნაშრომის იმედით და ა.შ.); წახალისებთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების ელემენტების ურთიერთდაკავშირებას სხვადასხვა საგანში. ესაუბრეთ კოლეგებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლის შეფასებაზე; სცადებთ თანამშრომლობა სასკოლო მასშტაბით.
<p>ნაბიჯი IV (მალაგანვითარება)</p> <p>გაკვეთილების გეგმებში კარგადაა განსაზღვრული დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების შედეგები. მოსწავლეთა შეფასების მეთოდოლოგია მთელი სასკოლო პროცესის შეფასებისა და მოსწავლეთა წარმატებების აღიარების საშუალებას იძლევა. ხდება მოსწავლეთა ცოდნის, უნარებისა და ჩართულობის მუდმივად უფასება, რაც შემდგომი სწავლების უკეთ დაგეგმვისა და განხორციელებას უწყობს. კარგად გაცნობილი დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სფეროში სწავლის შეფასება მოსწავლეთა საქმეა.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> გაიფართოვებთ ცოდნა მოსწავლეთა სწავლის თავისებურებების სფეროში. გაითვალისწინებთ ეს ცოდნა მოსწავლეთა თვითშეფასების აქტივობების დაგეგმვისას (მაგალითად, ენისა და სიტყვების გამოყენება; პარადიგმა და ლოგიკა; სურათების ვიზუალიზაცია; კონსტრუქციული მიდგომები სხვადასხვა საკითხის ჩააზრებისას; ემოციურად ან სექსუალურად; ფიქრზე კონსტრუქციული; სენსორული); ჩააზრეთ მოსწავლეები შეფასების მეთოდების შემუშავებაში, რომლებიც სწავლის შედეგებზეა მორგებული; მიეცით მოსწავლეთს საშუალება, რომ განხილვის შემდეგ შეცვალონ/გამოასწალონ თავიანთი ნამუშევრები; ისაუბრეთ მათთან შედეგების გაუმჯობესების სტრატეგიებზე; თქვენც კოლეგებთან ერთად ჩაატარებთ ტრენინგ შეფასების ინოვაციურ მეთოდებთან დაკავშირებით.

6. ჯგუფი 6: სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც, პარტნიორობისა და თემის ჩართულობით, ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას

6.1. მოკლე მიმოხილვა და თეორიული საფუძვლები

ჯანსაღი, მრავალკულტურული საზოგადოება ჩართულია დიალოგსა და დემოკრატიულ მოლაპარაკებებში, რომლებიც სოციალურ და კულტურულ საკითხებს უკავშირდება. სკოლა ის ინსტიტუტია, რომელსაც შეუძლია ამ პროცესში ხიდის როლის შესრულება და საზოგადოებაში არსებული ბარიერების ნგრევა. ინკლუზიური მოქალაქეობა გულისხმობს პოზიტიურ და აქტიურ დამოკიდებულებას ანტირასიზმისა და ადამიანის უფლებებისადმი. სკოლა უნდა ეცადოს, მაქსიმალურად იყოს ამოზრდილი ადგილობრივი კონტექსტიდან. მასწავლებელმა საზოგადოებრივი ცვლილებები უნდა განიხილოს, როგორც სამოქალაქო სწავლების ბუნებრივი, და არა იშვიათი, ექსტრაორდინალური შედეგი.

კომპეტენციების ეს ჯგუფი გულისხმობს საკლასო ოთახის გარეთ სწავლებას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ, რომელიც პასუხს სცემს შემდეგ შეკითხვას: „ვისთან ერთად შეიძლება ვიმუშაოთ?“ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლებასთან დაკავშირებული აქტივობა არ იქნება ეფექტური, თუ ის არ ეფუძნება სათანადო ინფორმაციას. შესაბამისად, ამ ჯგუფის ძირითადი შეკითხვებია:

- ინფორმაციის დამუშავებისა და კრიტიკული აზროვნების რა უნარებია საჭირო აქტიური მოქალაქისათვის?
- რომელია სამოქალაქო განათლების პროექტების ძირითადი ტიპები, რომლებიც შეიძლება განახორციელონ ახალგაზრდებმა საზოგადოებრივი ცვლილების ხელშეწყობის მიზნით?
- როგორ შეიძლება ჩართოს მასწავლებელმა მოსწავლეები იმ საკითხებში, რომლებიც მათ აინტერესებთ?
- რატომ და როგორ ვაყალიბებთ პროექტებს ისეთ თემებზე, როგორებიცაა: ცრურწმენა, დისკრიმინაცია და ანტირასიზმი?

ეს კომპეტენციები მჭიდროდ უკავშირდება კომპეტენცია 8-ს, რადგან ეს უკანასკნელი მოსწავლეებს ხელს უწყობს, განახორციელონ ცვლილებები ქმედებაში, იმსჯელონ საკამათო საკითხებზე და სწავლების ძირითად სტრატეგიად კითხვების დასმა აქციონ:

- როგორ საზოგადოებაში ვცხოვრობთ?
- როგორ საზოგადოებაში და სამყაროში გვინდა ვიცხოვროთ?
- რა შეიძლება გავაკეთოთ მე და თქვენ იმისათვის, რომ განვახორციელოთ ცვლილებები და შევცვალოთ სამყარო, რომელშიც ვცხოვრობთ?

კომპეტენცია 10: სასწავლო გარემო, რომელიც ხელს უწყობს მრავალფეროვანი წყაროების გამოყენებას.

სასწავლო გარემო, რომელიც ეხმარება მოსწავლეებს, გააანალიზონ მიმდინარე პოლიტიკური, ეთიკური, სოციალური და კულტურული მოვლენები ან საკითხები კრიტიკულ ჭრილში, სხვადასხვა წყაროდან მოპოვებული ინფორმაციის გამოყენებით (მათ შორის, მედია, სტატისტიკა და კომპიუტერული ტექნოლოგიები).

კომპეტენცია 11: თანამშრომლობითი მუშაობა შესაბამის სათემო პარტნიორობაში.

თანამშრომლობითი მუშაობა ისეთ პარტნიორობებთან, როგორებიცაა სათემო ორგანიზაციები, არასამთავრობო ორგანიზაციები, იმ შესაძლებლობების დაგეგმვის მიზნით, რომლებიც მოსწავლეებს დემოკრატიული მოქალაქეობის საკითხებში ჩართავს.

კომპეტენცია 12: სტრატეგიები დისკრიმინაციის წინააღმდეგ.

სტრატეგიები, რომლებიც შეიძლება გამოიყენებოდეს ცრურწმენების, დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად და ანტირასიზმის დასამკვიდრებლად.

ცხრილი 6: ჯგუფი 6: სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც, პარტნიორობისა და თემის ჩართულობით, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას უწყობენ ხელს.

თეორიული საფუძვლები

სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ უნდა მოიცავდეს უფრო ფართო მიდგომას აქტიური მოქალაქეობისადმი. დიუის¹ მიხედვით, „სკოლა არის დემოკრატიული სივრცე“, რომელშიც მასწავლებელი უნდა ცდილობდეს, მოსწავლეს დაეხმაროს სამოქალაქო მიდგომების განვითარებაში. ამ მიზნის მისაღწევად, საჭიროა მოსწავლეთა მონაწილეობა სასკოლო და სათემო პროექტებში. სხვადასხვა ტიპის აქტივობა საშუალებას აძლევს მოსწავლეს, პრაქტიკულად ჩაერთოს იმ საკითხებში, რომელთა თეორიული ცოდნა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლისას მიიღო. მასწავლებელს უნდა შეეძლოს ისეთი მრავალფეროვანი აქტივობების ორგანიზება და ხელშეწყობა, როგორებიცაა: მოსწავლეთა საბჭოები, მოსწავლეთა და მშობელთა ერთობლივი ინიციატივები, სათემო და სოციალური პროექტები.

ძალიან მნიშვნელოვანია ისეთი სასწავლო გარემოს შექმნა, რომელშიც შესაძლებელია ინფორმაციის სხვადასხვა წყაროს გამოყენება. თანამედროვე საზოგადოებაში მოქალაქეს უნევს სახელმწიფო პოლიტიკის შესახებ დასკვნების გამოტანა სწორედ მრავალფეროვანი ინფორმაციის ანალიზის საფუძველზე. სასწავლო გეგმა ხშირად მოიცავს ინფორმაციის დამუშავების უნარების განვითარებას, როგორც სწავლის განუყოფელ ელემენტს. ინფორმაციის დამუშავება მოიცავს ინფორმაციის შეგროვებას, კრიტიკულ ანალიზს, შედარებითი მიდგომების გამოყენებას და ა.შ. ინტერნეტი, პრესა, წიგნები, ტელევიზია და ფილმები იმ მრავალფეროვან წყაროებს წარმოადგენენ, რომელთა გამოყენებაც მოსწავლეს შეუძლია მწვავე სოციალური, პოლიტიკური, ეთიკური თუ კულტურული საკითხის ანალიზის დროს. ყველა საგნის მასწავლებელს უნდა ესმოდეს, რომ, ამ უნარის განვითარებით, მას წვლილი შეაქვს მოსწავლეთა სამოქალაქო მომზადების საქმეში. კლასში ამ უნარის განვითარების არაერთი შესაძლებლობა შეიძლება შექმნას მასწავლებელმა მედიის, ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებისა და სტატისტიკის გამოყენებით. თუ მოსწავლეს სურს, გაამყაროს თავისი შეხედულება ფაქტებით, მაგალითებითა და სტატისტიკური მონაცემებით, აუცილებელია, მას ჰქონდეს რწმენა იმისა, რომ ინფორმაციის დამუშავების უნარი გააჩნია.

სათემო პარტნიორობაში მუშაობა მოიცავს აქტიური მოქალაქეობის პროექტებს ადგილობრივ, ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების როლი მხოლოდ კლასში მუშაობით არ შემოიფარგლება. მოსწავლეები აქტიურ მოქალაქეობას სწავლობენ ისეთ კლასგარეშე პროექტებში მონაწილეობით, რომლებიც სკოლას თემთან აკავშირებს. შესაბამისად, მასწავლებელს უნდა შეეძლოს ასეთი კლასგარეშე აქტივობების ორგანიზება. თუმცა სათემო პარტნიორობების ჩამოყალიბება სცილდება ტრადიციული სწავლების ჩარჩოებს, სწორედ ასეთი ექსპერიმენტული მიდგომები უზრუნველყოფს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ეფექტურ სწავლებას. როგორც ჰენრი გიროქსი² იტყოდა, ახალგაზრდებს უნდა განუვითარდეთ „შესაძლებლობის ენა“, რათა საკუთარი თავი აღიქვან, როგორც ცვლილების აგენტები. მასწავლებელი უნდა დაეხმაროს მოსწავლეებს, რათა მათ წარმოიდგინონ ქვეყნის/მსოფლიოს სასურველი მომავალი და კონკრეტული ნაბიჯები გადადგან ამ მომავლის რეალობად ქცევის მიზნით.

სწავლებისა და სწავლის მეთოდები, რომლებიც ხელს უწყობს აქტიური სამოქალაქო განათლების პროექტების წარმატებით განხორციელებას, ამავდროულად, წარმოადგენს ინვესტიციას მომავლის სოციალურ კაპიტალში.

კონკრეტული ცვლილებების მიღწევის მიზნით, სკოლამ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროექტებში უნდა ჩართოს სხვადასხვა პარტ-

1 ჯ. დიუი, „დემოკრატია და განათლება“, ნიუ-იორკი ფრი პრესი (1916), 1966. ასევე ხელმისაწვდომია ელექტრონული ვერსია მისამართზე: <http://books.google.com>. დიუის შეხედულებით, საჯარო სკოლის ძირითადი მიზანი უნდა იყოს დემოკრატიული საზოგადოების განვითარების ხელშეწყობა. დიუი აცხადებს, რომ საჯარო სკოლა კი არ ემსახურება, არამედ ქმნის საერთო ღირებულებებისა და უნარების მქონე საზოგადოებას, რომელიც დემოკრატიას ავითარებს. ამ თვალსაზრისით, საჯარო სკოლები და დემოკრატიული თემი განუყოფელი ცნებებია.

2 ჰ. გიროქსი, „იდეოლოგიის კულტურა და სკოლაში სწავლის პროცესი“, თემფლ უნივერსიტეტი ფრესი, ფილადელფია/ფალმერ ფრესი, ლონდონი, 1981.

ნიორი, როგორებიც არიან: მშობლები, ოჯახები, ეკლესიები, პოლიტიკოსები, არასამთავრობო ორგანიზაციების, სამოქალაქო საზოგადოების, მედიის, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლები და ა.შ.

ამ მიდგომას კვლევები ამყარებს:

- სკოლისა და თემის კავშირების საფუძველზე, დემოკრატიული მოქალაქეობის კომპეტენციების განვითარება სასარგებლოა საზოგადოებრივი პრობლემების გადაჭრისა და სოციალური ურთიერთგაგების დამყარების თვალსაზრისით;¹
- თემის სამსახური² აერთიანებს იმ აქტივობებს, რომლებიც სკოლას თემთან აკავშირებს და დადებით ზეგავლენას ახდენს მოსწავლეთა განვითარებაზე სხვადასხვა კუთხით:
  - მოსწავლეთა პიროვნული და სოციალური პასუხისმგებლობა;
  - მოსწავლეთა უნარი, დაამყარონ ურთიერთობა კულტურულად მრავალფეროვან ჯგუფებთან;
  - მოსწავლეთა სამოქალაქო და სოციალური პასუხისმგებლობა; მათი სამოქალაქო კომპეტენციები. მაღალკლასელები უკეთ აცნობიერებენ სოციალურ და ისტორიულ კონტექსტს; ისინი იწყებენ ფიქრს პოლიტიკასა და მორალზე საზოგადოებაში. მოსწავლეები მსჯელობენ იმაზე, თუ როგორ მიაღწიონ სოციალურ ცვლილებებს; მათ სურთ პოლიტიკური აქტივობის უფრო მაღალ საფეხურზე ასვლა;
  - თემის სამსახური ზეგავლენას ახდენს თემზე, როგორც სკოლის პარტნიორზე, რადგან თემი ხედავს, რომ ახალგაზრდები მისთვის ღირებულნი არიან.
- სხვადასხვა კვლევა, თემის სამსახურთან დაკავშირებით, ასკვნის, რომ ეს არის ძლიერი საგანმანათლებლო პრაქტიკა, რომელიც მოსწავლეებს საშუალებას აძლევს, უკეთ გაიაზრონ დემოკრატიული მოქალაქეობის ცნებები და, ამავდროულად, დააკმაყოფილონ თავიანთი თემის საჭიროებები.³

ზოგიერთი სკოლა თავიდანვე პრიორიტეტულ მდგომარეობაშია, როცა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლებაში თემის ჩართვაზე იწყებს მუშაობას. როგორც ყველა ტიპის კაპიტალის შემთხვევაში, სოციალური კაპიტალის დაგროვების პროცესშიც საწყისი კაპიტალის ოდენობა მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს შემდგომი კაპიტალის აკუმულაციის პოტენციალს.⁴ სკოლა შეიძლება ემსახურობდეს არა ერთ, არამედ რამდენიმე დანაწევრებულ თემს.

დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლა კომპლექსურია და მოსწავლეებს ეს უნდა ესმოდეთ. ნებისმიერი საგანმანათლებლო პროგრამა, რომელიც მოქალაქეთა პოლიტიკურ წიგნიერებას ავითარებს, აუცილებელია, განმარტავდეს დისკრიმინაციისა და ცრურწმენების სხვადასხვა ფორმას (რასიზმი, სექსიზმი, ჰომოფობია, რელიგიური დისკრიმინაცია), როგორც საფრთხეს დემოკრატიული საზოგადოებისათვის. მოსწავლეებს გააზრებული უნდა ჰქონდეთ, რომ სიტყვის თავისუფლება არ ნიშნავს რასისტული და ანტისემიტური განცხადებების გაკეთების უფლებას. გაერო, ისევე როგორც ევროპული ქვეყნები, აღიარებენ, რომ რასიზმი ზღუდავს უმცირესობათა უფლებებს და ლახავს დემოკრატიის პრინციპებს. ბავშვთა უფლებების გაეროს კონვენციის მე-13 მუხლში ნათქვამია: „ბავშვს უნდა ჰქონდეს სიტყვის თავისუფლება, მაგრამ ეს არ მიშნავს იმას, რომ მას აქვს სხვა ადამიანების უფლებებისა და რეპუტაციის შელახვის უფლება.“⁵ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის (1950)

1 ევროსაბჭო, „დემოკრატიის სწავლა და დემოკრატიულ საზოგადოებაში ცხოვრება. კონცეფცია.“ ევროპულ ექსპერტთა კომიტეტი, CAHCIT, ევროსაბჭო, სტრასბურგი, 2005.

2 შ. ბილიგი და პ. შელი, „ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში თემის სამსახურის კვლევები. დამატებითი მტკიცებულებები.“ ფიდელტა ქაფანი, საიენს ედუქეიშნ, ბლუმინგტონი. კვლევა დააფინანსა კარნეგის ფონდმა ნიუ-ორიკში და სამოქალაქო სწავლის და ჩართულობის ინფორმაციისა და კვლევის ცენტრმა (CIRCLE), 2000.

3 იგივე.

4 ი. ზახარაკის-იურცი და ი. ფლორა, „თემის განვითარებაში სოციალური კაპიტალის გაძლიერების საკითხებისა და გამოცდილების კვლევა“, წიგნიდან: *საზღვრის გადაკვეთა, ზღვარს გადასვლა*, ფ. არმსტრონგი, ნ. მილერმი და მ. ზუკასი (რედაქტორები), ლონდონის უნივერსიტეტი, 1997.

5 იხილეთ: www.unesco.org/education/pdf/CHILD_E.PDF.

მე-10 მუხლში (აბზაცი 1 და 2) კი ნათქვამია: „ყველას აქვს გამოხატვის თავისუფლება... ამ უფლების გამოყენებას თან ახლავს ვალდებულებები, პასუხისმგებლობები და დემოკრატიული საზოგადოების ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი პირობები.“¹

სკოლა არის ის ცენტრალური დაწესებულება, სადაც შეიძლება მოხდეს სხვადასხვა თემის დაახლოება, შეუწყნარებლობისა და რელიგიური ექსტრემიზმის აღმოფხვრისათვის საფუძვლის ჩაყრა. განათლებას აკისრია მნიშვნელოვანი ფუნქცია, რომ დაუპირისპირდეს ცრურწმენებს; დაამყაროს ურთიერთგაგება ადამიანებსა და თემებს შორის; საკუთარი თავის რწმენა განუმტკიცოს დაუცველ და ჩაგრულ ჯგუფებს; წაახალისოს ღია, ურთიერთპატივისცემით გამსჭვალული დებატები. სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ მოსწავლეს იმ უნარებსა და ცოდნას უნდა უფითარებდეს, რითაც ის დაუპირისპირდება რასიზმს, როგორც ანტიდემოკრატიულ ძალას. მოსწავლეს უნდა ესმოდეს რასიზმის, ანტისემიტიზმისა და დისკრიმინაციის როლი საზოგადოებაში, მათი ეკონომიკური და პოლიტიკური განზომილებები. სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ხელს უწყობდეს საკუთარ შესაძლებლობებში დარწმუნებული მოქალაქეების ჩამოყალიბებას. „ახალგაზრდები, რომლებსაც აქვთ საკუთარი პიროვნების რწმენა, საკმარისად ძლიერები არიან იმისათვის, რომ დაუპირისპირდნენ საზოგადოებაში გამეფებულ სტერეოტიპებს უმცირესობებთან დაკავშირებით.“²

კვლევები ადასტურებს, რომ მასწავლებლები ხშირად გვერდს უვლიან ისეთი მწვავე საკითხების კლასში განხილვას, როგორებიცაა დისკრიმინაცია და რასიზმი. მაგალითად, დონელი³ აღწერს ურთიერთგაგების უნარის სწავლებას ჩრდილოეთ ირლანდიის ერთ-ერთ ინტეგრირებულ სკოლაში: „მასწავლებელთა უმეტესობა თავს არიდებს საკამათო რელიგიურ და პოლიტიკურ საკითხებზე მსჯელობას“. მასწავლებელი მზად უნდა იყოს იმისათვის, რომ კლასში განიხილოს ყველაზე მწვავე საკითხები, მაგალითად, ქვეყანაში მიგრანტების ინტეგრაციასთან დაკავშირებით. „ყველა სკოლის მოვალეობაა, სირთულეებისდა მიუხედავად, წაახალისოს დისკუსია საკითხებზე, რომლებიც „ჩვენს ერთობლივ ცხოვრებას“ ან „განსხვავებულობასთან ჭიდილს“ უკავშირდება.“⁴

ასე რომ, სწავლებას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ აკისრია ძალიან მნიშვნელოვანი ფუნქცია – იმ ცოდნისა და უნარების განვითარება, რომლებიც ხელს შეუწყობს ეფექტურ სათემო ურთიერთობებს და განსხვავებულობის გამოხატვის უსაფრთხო გზების დამკვიდრებას. შესაბამისად, სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ კოსმოპოლიტური მოქალაქეობისათვის განათლებას გულისხმობს.⁵ მნიშვნელოვანია, ახალგაზრდებმა თვითმყოფადობისა და მრავალფეროვნების სწავლის პროცესში გადალახონ ვიწრო ეროვნული მიდგომები და ამოსავალი ჰპოვონ ადამიანის უფლებათა ფართო გლობალურ ხედვაში. ადამიანის უფლებათა მხრიდან მიდგომა აუცილებელია, რადგან მას შემოაქვს ფუნდამენტური იდეა, რომ დემოკრატიული მთავრობაც კი შეიძლება იყოს მჩაგვრელი, განსაკუთრებით მაშინ, როცა საქმე უმცირესობებს ეხება. ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული ღირებულებები და საერთაშორისო ნორმები შეიძლება გამოვიყენოთ საზოგადოებაში თანასწორობის დონის კრიტიკულად შეფასებისათვის.

უნდა მოხდეს იმ ცხოვრებისეული პროექტების განხორციელება, რომლებიც თემის დაახლოებას შეუწყობს ხელს, მაგალითად: გამოფენები, კამპანიები, დებატები. რაც მთავარია, ამ ღონისძიებებში, სკოლის მოსწავლეებთან ერთად, მონაწილეობას უნდა იღებდნენ თემის წარმომადგენლები.

1 იხილეთ: www.hri.org/docs/ECHR50.html#C.Art10

2 ა. ოსლერი, „ქრიქის ანგარიში: განსხვავებულობა, თანასწორობა და რასობრივი სამართლიანობა“, კურიკულუმის ჟურნალი, ტომი 11 (1), 2000, გვ. 25-37.

3 ქ. დონელი, „ჰარმონიის ფასი მეთოდები, რომლებსაც მასწავლებლები იყენებენ ჩრდილოეთ ირლანდიის ინტეგრირებულ სკოლაში შემწყნარებლობისა და ურთიერთპატივისცემის ატმოსფეროს დასამკვიდრებლად“, საგანმანათლებლო კვლევები, ტომი 46(1), 2004, გვ. 3-16.

4 ქ. აჯეგბო, კურიკულუმის განხილვა: მრავალფეროვნება და მოქალაქეობა, DfES, 2007.

5 „კოსმოპოლიტური განათლების“ ცნებასთან დაკავშირებით, იხილეთ დ. ჰელდის „დემოკრატია და ახალი საერთაშორისო წესრიგი“, ნიგნიდან „კოსმოპოლიტური დემოკრატია“, დ. აჩიზუგი და დ. ჰელდი (რედაქტორები), ფოლითი ფრეს, კემბრიჯი, 1995; ა. ოსლერი და ჰ. სთარქი, „კოსმოპოლიტური მოქალაქეობისათვის სწავლა: თეორიული დებატები და ახალგაზრდების გამოცდილება“, საგანმანათლებლო მიმოხილვა, ტომი 55(3), 2003, გვ. 243-254.

6.2. კომპეტენცია 10

კომპეტენცია 10: სასწავლო გარემო, რომელიც ხელს უწყობს მრავალფეროვანი წყაროების გამოყენებას. სასწავლო გარემო, რომელიც ეხმარება მოსწავლეებს, გააანალიზონ მიმდინარე პოლიტიკური, ეთიკური, სოციალური და კულტურული მოვლენები ან საკითხები კრიტიკულ ჭრილში, სხვადასხვა წყაროდან მოპოვებული ინფორმაციის გამოყენებით (მათ შორის, მედია, სტატისტიკა და კომპიუტერული ტექნოლოგიები).

6.2.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ...“

მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

- შეუძლია, მოსწავლეები ჩართოს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა პროექტში, რომელიც ინფორმაციის შეგროვებას ითვალისწინებს და კონკრეტულ საგანს უკავშირდება, მაგალითად:
  - ისტორიის მასწავლებელს შეუძლია, სთხოვოს მოსწავლეებს ინფორმაციის მოძიება ისტორიული, არადემოკრატიული საზოგადოებების შესახებ. მოსწავლეების მიერ შეგროვილი ინფორმაციის საფუძველზე, შესაძლებელია ისტორიული საზოგადოების შედარება თანამედროვე მდგომარეობასთან;
  - გეოგრაფიის მასწავლებელს შეუძლია, სთხოვოს მოსწავლეებს, შეაგროვონ ინფორმაცია გარემოს დაბინძურების ან რესურსების არაეკონომიური ხარჯვის შესახებ. ამ მასალის გამოყენებით, შეიძლება წარმართოს დისკუსია მდგრადობის თემაზე, პასუხისმგებლობისა და ეთიკური კონსუმერიზმის ცნებების გამოყენებით;
  - მუსიკის ან ხელოვნების მასწავლებელმა კი შეიძლება მოითხოვოს ინფორმაციის შეგროვება კულტურულ მემკვიდრეობაზე და ხელოვნების როლზე თვითმყოფადობის გრძნობის ჩამოყალიბებაში.
- შეუძლია, მოსწავლეებს მისცეს საშუალება, რომ მათ განიხილონ მედიის ასპექტები, რომლებიც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ცოდნისა და უნარების ჩამოყალიბებას უწყობენ ხელს, მაგალითად: რეკლამებისა და მათი ზემოქმედების ანალიზი; ახალი ამბების სხვადასხვაგვარი გაშუქება სხვადასხვა არხზე; პრესის თავისუფლება; რა ზეგავლენას ახდენს ტელევიზია ადამიანების მიდგომებზე; რა ზეგავლენას ახდენს მედია და საზოგადოებრივი აზრის კვლევები არჩევნების შედეგებზე დემოკრატიულ სახელმწიფოში;
- შეუძლია, გააგებინოს მოსწავლეებს, რომ სტატისტიკურ ინფორმაციას აქვს როგორც დადებითი ღირებულება, ისე გარკვეული შეზღუდვები:
  - დადებითი ღირებულება: სტატისტიკური მტკიცებულება, რომელიც ისევე კრიტიკულად უნდა განვიხილოთ, როგორც ნებისმიერი სხვა სახის მტკიცებულება, საფუძველს უყრის დებატებსა და განხილვებს. სტატისტიკური ინფორმაცია იძლევა საშუალებას, რომ ადამიანს დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი შეხედულება შეექმნას საზოგადოებრივი ცხოვრების შესახებ. ადგილობრივი და ეროვნული მთავრობები იყენებენ სტატისტიკურ ინფორმაციას პოლიტიკის დაგეგმვისას. ორგანიზაციები ხშირად აქვეყნებენ სტატისტიკურ ინფორმაციას იმ პროგრესისა თუ უკუსვლის სადემონსტრაციოდ, რომელიც ამა თუ იმ ცვლილებას მოჰყვება;
  - შეზღუდვები: სტატისტიკური ინფორმაციის უტყუარობა დამოკიდებულია ინფორმაციის შეგროვებისა და წარმოდგენის მეთოდებზე, შეკითხვების დასმის ტექნიკასა და იმ ორგანიზაციის სანდოობაზე, რომელიც ამ პროცესს უძღვება; სტატისტიკური ინფორმაცია შეიძლება იყოს გაყალბებული პოლიტიკური რეჟიმის მიერ, ან თავის სასარგებლოდ „შემოტრიალებული“ დემოკრატიული მმართველობის მიერ; არის ცვლადები, რომელთა რაოდენობრივად გაზომვა ძალიან რთულია.
- შეუძლია ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების ეფექტური გამოყენება სამოქალაქო განათლებაში, მოსწავლეთა ცოდნისა და უნარების განვითარების მიზნით. ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიები:
  - იძლევა სოციალური და პოლიტიკური საკითხების სიღრმისეული კვლევისა და ანალიზის საშუალებას;
  - უზრუნველყოფს ინფორმაციის მიღებას არა პასიურად, არამედ აქტიური ძიების შედეგად. მოსწავლეები თავად მოიპოვებენ ინფორმაციას, რომელზეც შემდგომ მუშაობენ;
  - იძლევა საზოგადოებრივი ცვლილებების განხორციელებისა და სხვათა დაყოფის შესაძლებლობებს თანამშრომლობითი, ჯგუფური და პროექტული მუშაობის მეთოდების გამოყენებით;
  - ეხმარება მოსწავლეებს იდეების, კომუნიკაციის მეთოდების კრიტიკულად და შემოქმედებითად შერჩევას.

6.2.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 10: სასწავლო გარემო, რომელიც ხელს უწყობს მრავალფეროვანი წყაროების გამოყენებას	რჩევები თქვენთვის:
<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>თქვენ არასოდეს გიფიქრიათ იმაზე, თუ როგორ შეიძლება გამოიყენოთ სწავლების პროცესში სხვადასხვა მედია ან სტატისტიკური ინფორმაცია, როგორც წყარო, მეთოდი ან თემა. არასოდეს გავიზარებთ, თუ როგორ გაამდიდრებდა ასეთი რესურსები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას. გრძნობთ, რომ თქვენ არ ხართ მომზადებული კლასში მედიის, სტატისტიკური ინფორმაციისა და ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენებისათვის.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • მოიძიეთ სტატისტიკური, ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიები და მედიური რესურსები (ვაზეთები, ჟურნალები, ანგარიშები, გადაცემები, ვებ-გვერდები და ა.შ.), რომლებიც თქვენი სასწავლო გეგმით გათვალისწინებულ თემებს უკავშირდება; • დაარწმუნდით, რომ ფლობთ მეთოდებს, რომლებიც გაკვეთილზე ამ რესურსების გამოყენების საშუალებას მოგვცემთ. თუ ასეთ მეთოდებს არ ფლობთ, გაიარეთ ტრენინგი; • რჩევისათვის მიმართეთ კონკრეტულ და დაინტერესდით ახალი იდეებით; • გაანალიზეთ ის რესურსები, რომელიც უკვე მოიძიეთ. როგორ უკავშირდება ისინი სასწავლო გეგმას? როგორ დაგეგმარებათ ეს რესურსები, რომ ხელი შეუწყოთ მოსწავლეთა კვლევით და ანალიზის უნარების განვითარებას თანამედროვე საკითხებთან დაკავშირებით?
<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>გააზრებული გაქვთ კლასში მედიის, სტატისტიკური ინფორმაციისა და ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენების როლი. თქვენ შეგიძლიათ სასწავლო გეგმასთან დაკავშირებული მასალების იდენტიფიკაცია და სხვადასხვა აქტივობის დაგეგმვა, თუმცა დარწმუნებული არ ხართ, რამდენად ეფექტურია, ამ მასალების გამოყენებით, თქვენ მიერ წარმართული სწავლების პროცესი, რამდენად უწყობთ ხელს მოსწავლეთა კვლევისა და ანალიტიკური უნარების განვითარებას.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • გაკვეთილის დაგეგმვისას, საჭიროა, არა მხოლოდ ჩართოთ აქტივობები მედიის, სტატისტიკური ინფორმაციისა და ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენებით, არამედ კარგად განსაზღვროთ ამ აქტივობების მიზნები და ამოცანები; • დაარწმუნდით, რომ გაქვთ საკმარისი რესურსები თითოეული მოსწავლისა და ჯგუფისათვის; • მოსწავლეს მოუზღვეთ კარგად გასაგებ ინსტრუქციები (სამუშაო ფურცლები, დავალები, ბათა წუსხა და ა.შ.); • გაკვეთილის შეფასებისათვის ამოსავალი უნდა იყოს მოსწავლეთა მიერ შესრულებული სამუშაო; • სთხოვეთ მოსწავლეს, გაუზიარონ თანატოლებს მოსაზრებები იმის თაობაზე, თუ რა ისწავლეს გაკვეთილზე/თემაზე მუშაობისას.
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>შეუძლებელი გაქვთ სისტემური მიდგომა კლასში მედიის, სტატისტიკური ინფორმაციისა და ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენებასთან დაკავშირებით. ამ მასალას უკავშირებთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გეგმას, თუმცა ეს კავშირი ხშირად ზედაპირული უფროა, ვიდრე სიღრმისეული.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • მოსწავლეს მიეცით საშუალება, მიიღონ მონაწილეობა მედიის, სტატისტიკური ინფორმაციისა და ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების კლასში გამოყენების დაგეგმვაში. ეცადეთ, გაითვალისწინოთ მოსწავლეთა ინტერესები, რაც გაზრდის მათ ჩართულობას; • ითანამშრომლეთ კონკრეტულ მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზნების მისაღწევად, ეცადეთ, ჯგუფურად იმუშაოთ სხვადასხვა საგნის მასწავლებელთან; მოსწავლესაგან ყოველთვის მიიღეთ კომენტარები და შენიშვნები სწავლების პროცესთან დაკავშირებით (მაგალითად, თვითშეფასებისა და ურთიერთშეფასების კითხვარების გამოყენებით).
<p>ნაბიჯი IV (მაღალგანვითარება)</p> <p>კლასში მედიის, სტატისტიკური ინფორმაციისა და ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენება სწავლების პროცესის განუყოფელ ნაწილადაა ქცეული; მათ მჭიდროდ უკავშირებთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების საკითხებს, ღირებულებებსა და ცნებებს.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • თქვენი მოსწავლეები მედიისა და ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების მომხმარებლოდან მათ შექმნილად აქციეთ; • წახალისეთ მოსწავლეები, რომ არგუმენტირებულად ჩამოაყალიბონ საკუთარი მოსაზრებები იმ საკითხთან დაკავშირებით, რომელიც მათ აღელვებთ, მოიქცევიან სათანადო ინფორმაცია არგუმენტების გასამყარებლად; • თქვენი ცოდნა და გამოცდილება გაუზიარეთ კოლეგებს.

6.3. კომპეტენცია 11

კომპეტენცია 11: თანამშრომლობითი მუშაობა შესაბამის სათემო პარტნიორობაში.

თანამშრომლობითი მუშაობა ისეთ პარტნიორობებთან, როგორებიცაა სათემო ორგანიზაციები, არასამთავრობო ორგანიზაციები, იმ შესაძლებლობების დაგეგმვის მიზნით, რომლებიც მოსწავლეებს დემოკრატიული მოქალაქეობის საკითხებში ჩართავს.

6.3.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ...“

მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

- შეუძლია, ჩამოაყალიბოს თანამშრომლობა სათემო დაჯგუფებებთან, მოიძიოს სათანადო პარტნიორები, რომლებიც სტრუქტურირებულ მუშაობაზე თანხმდებიან;
- შეუძლია, განავითაროს და გააღრმავოს პარტნიორობა სხვადასხვა მხარესთან (მშობლები, ოჯახები, არასამთავრობო ორგანიზაციები, ეკლესიები, პოლიტიკოსები, სამოქალაქო საზოგადოების, მედიის, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლები და ა.შ.), შეათანხმოს მათთან საერთო ხედვა და დასახოს მიზნები. სკოლისა და თემის პარტნიორობის სახელმძღვანელო პრინციპები იქნება: თანასწორობა და ურთიერთპატივისცემა; მოსწავლეზე ორიენტირებულობა და ინკლუზია; მიზნებისა და ხედვის სიცხადე; ღიაობა; საქმისადმი ერთგულება; ახალი მიდგომების დანერგვის სურვილი; რეალისტური მიდგომა მოსალოდნელი შედეგებისადმი;
- შეუძლია მოსწავლეთა სწავლის პროცესის მონიტორინგი; „იმ ადამიანების მხრიდან არაკოორდინირებული იდეოლოგიური ზეგავლენისაგან მოსწავლეთა დაცვა, ვინც თვლის, რომ მხოლოდ მათი პოზიციაა სწორი.“¹
- შეუძლია იმ საზოგადოებრივი ცვლილებების იდენტიფიკაცია, რომელიც გააუმჯობესებს მოსწავლეთა უნარებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სფეროში და თემსაც სარგებელს მოუტანს, მაგალითად:
  - კონკრეტულ საკითხთან დაკავშირებით, წერილობითი ან ზეპირი პრეზენტაციის მომზადება; პრეზენტაციისა და მასთან დაკავშირებული შეხედულებების გავრცელება საინფორმაციო ბუკლეტით, ვებ-გვერდით ან მედიის სხვა საშუალებით;
  - კონსულტაციის, არჩევნების ან ხმის მიცემის ჩატარება; წვლილის შეტანა ადგილობრივ/სათემო გადაწყვეტილებებში;
  - შეხვედრის, კონფერენციის, ფორუმის ან დებატების მონაწილეობა; განსხვავებული მოსაზრებების წარმოდგენა;
  - საორგანიზაციო პოლიტიკის დაგეგმვა, გადახედვა ან შეცვლა;
  - გამოფენის, კამპანიის, სტენდის, სათემო ღონისძიების დაგეგმვა და მონაწილეობა (მაგალითად, სადღესასწაული, დრამატული ან სხვა ტიპის ღონისძიება);
  - აქტივისტთა ჯგუფის ან ქსელის ჩამოყალიბება და განვითარება.²
- შეუძლია მუშაობაში ორგანიზებულად ჩართოს სხვადასხვა პარტნიორი, მაგალითად, როცა ზრდასრულები ხანგრძლივად მოძღვრავენ ახალგაზრდებს, მასწავლებელს შეუძლია, შეანჯვრინოს მათ საუბარი და ყველას შეახსენოს საკუთარი ფუნქცია;
- შეუძლია მოსწავლეებთან ერთად შეაფასოს ყველა პროექტი და გაიზიაროს მათი შეხედულებები; დაგეგმოს მოსწავლეთა ნამუშევრის გაცნობა მშობლებისა და თემის სხვა წევრებისათვის საინფორმაციო ბიულეტენის, პრეზენტაციების, ვებ-გვერდის გამოყენებით; ცხადად ჩამოაყალიბოს მომავალი პარტნიორობის გეგმები.

1 ლ. გეარონი, „არასამთავრობო ორგანიზაციები და განათლება: რამდენიმე მოსაზრება“, *მსჯელობა განათლებაზე*, გვ. 17, 2 ოქტომბერი, 2006.

2 ასეთი ნუსხის გაკეთების იდეა მოდის კვალიფიკაციებისა და სასწავლო გეგმების ცენტრიდან (QCA), შეასრულე შენი როლი: მოქალაქეობა 16 წლის შემდეგ, კვალიფიკაციებისა და სასწავლო გეგმების ცენტრი, ლონდონი, 2004.

6.3.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 11: თანამშრომლობითი მუშაობა შესაბამის სათემო პარტნიორობაში	
<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული მიზნების მისაღწევად თითქმის არასდროს რთავს თქვენს მუშაობაში პარტნიორებს თემიდან. საზოგადოების წარმომადგენლები დროდადრო სტუმრობენ გაკვეთილებს, მაგრამ ასეთი ვიზიტები დაუგეგმავია. მშობლები და თემი არ იცნობენ სკოლის მიდგომებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების სფეროში. სკოლის ვებ-გვერდზე ვერ იპოვიან ბმულს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების შესახებ, რაც ამ თემზე ინფორმაციას თემისთვის ხელმისაწვდომს გახდიდა.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> თემში ისეთი პარტნიორები მოიძიეთ, რომლებსაც თქვენთან თანამშრომლობა აინტერესებთ (მაგალითად, მშობლები, რომლებიც არასამთავრობო ორგანიზაციებთან არიან კავშირში; ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლები ა.შ.); მოიფიქრეთ თქვენი მოსწავლეებისათვის პროექტი, რომელიც საზოგადოებრივ ცვლილებებზე მიმართულია. თქვენ უნდა შეირჩეს მოსწავლეებთან ერთად. შეაფასეთ პროექტზე მუშაობის შედეგები; ექცადეთ, შეიმუშაოთ სკოლის პარტნიორებთან დაკავშირებული სახელმძღვანელო პრინციპები, რათა ეფექტური შედეგით დასრულდეს მათი მოსვლა სკოლაში.
<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>თემის წარმომადგენლები და სხვა პარტნიორები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროცესში იშვიათად ერიებიან. სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ნახსენებია სკოლის ბიულეტენში, რომელსაც მშობლები და თემი ეცნობა. სკოლის ვებ-გვერდზე არის ბმული დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების შესახებ.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> ექცადეთ, გააძლიეროთ პარტნიორობა კონკრეტულ სათემო დაჯგუფებებთან და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, რათა მათ მეტი მხარდაჭერა აღმოეჩინონ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროცესში; ისინი შეიძლება ჩართოთ საერთო ხედვისა და ყოველწლიური მიზნების ჩამოყალიბების პროცესში; ესაუბრეთ მოსწავლეთა მშობლებს და მოახდინეთ იმ საკითხის იდენტიფიკაცია, რომლებიც თქვენს ყველაზე მეტად აღუდგება. შემდეგ ექცადეთ, მოძიოთ პარტნიორები, რომლებიც ამ საკითხთან არიან დაკავშირებულნი; კოლეგებთან ერთად იმუშავეთ გარე პარტნიორების ჩართვაზე დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროცესში; განახილეთ სხვადასხვა შესაძლებლობა; მოსწავლეებმა და პარტნიორებმაც უნდა გაიანზღიონ, რომ პარტნიორების ჩართულობა ერთჯერადი აქტი კი არ არის, არამედ სწავლის პროცესის განუყოფელი ნაწილია.
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>ადგილობრივი თემის იმ რესურსებს სწავლობთ, რომლებიც შეიძლება სასარგებლო იყოს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლებისათვის. სათემო პარტნიორებს კარგად უხსნით მათ ფუნქციებს. მუდმივი კომუნიკაცია გაქვთ პარტნიორებთან, სხვადასხვა აქტივობასთან დაკავშირებით. პროექტების შედეგებისა და მოსწავლეთა მიღწევების შესახებ ინფორმაცია ყველასათვის ხელმისაწვდომია (თარგმნილი, თუ საჭიროა) ვებ-გვერდზე, მშობლებს ეს ინფორმაცია რეგულარულად ურთავდებთ სხვადასხვა შეკრებაზე, მაგალითად, მშობელთა და მასწავლებელთა კრებაზე.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> მოახდინეთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების შესახებ საკომუნიკაციო არხების დიფერენციალური გამოყენება მშობლებისა და ადგილობრივი დაინტერესებული მხარეების უკვე ინფორმირებისათვის; საინფორმაციო ბიულეტენით, გაზეთებით, ვებ-გვერდითა და სხვა მედია საშუალებებით სისტემატურად მიაწოდეთ ინფორმაცია ძირითად პარტნიორებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სფეროში მოსწავლეთა პროგრესის შესახებ; მოიფიქრეთ პარტნიორობის სფეროში მოსწავლეთა პროგრესის შესახებ ინფორმაცია დაგვირგით პარტნიორობის წრის გაფართოების შესაძლებლობები, მაგალითად, მიიწვიეთ გარემოსდაცვითი და საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლები. ექცადეთ, გააძლიეროთ მოსწავლეთა ზოგჯერ მიძინებული იდეალიზმი.
<p>ნაბიჯი IV (მაღალგანვითარება)</p> <p>საზოგადოებრივი პარტნიორები აქტიურად და ეფექტურად თანამშრომლობენ სკოლასთან დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა აქტივობების დაწესებისა და ინიციატივების კუთხით. მოსწავლეები დინამიურად იყენებენ კომუნიკაციის სხვადასხვა საშუალებას, ანუ ადგილი ინფორმაციას მშობლებსა და თემს.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> მთელი თემისათვის სასარგებლოა აქტიური სასკოლო ცხოვრება. დაგეგმეთ პროექტები, რომლებიც მოსწავლეს საშუალებას მისცემს, იმუშაოს საზოგადოებრივ პარტნიორობის ერთად და გააუმჯობესოს ახალგაზრდების ცხოვრება (მაგალითად, დასაცემებული ადგილები, ტრანსპორტის მომსახურება და გამწვანება); გააგრძელეთ მიწინააღმდეგე პროექტების შეფასება და დასახეთ მომავალი პროექტების გეგმები; დაეხმარეთ მოსწავლეებს სხვადასხვა კამპანიისთვის ფულის შეგროვებასა და ახალი ინიციატივების განხორციელებაში; ექცადეთ, ისე გაზარდოთ პროექტებში მოსწავლეთა როლი, რომ, ფაქტობრივად, მოსწავლეებმა გაახორცილონ. ციულოთ პროექტების მართვა, ზრდასრულებმა კი შედარებით მცირე მოქალაქეობის წვლილი შეიტანონ.

6.4. კომპეტენცია 12

კომპეტენცია 12: სტრატეგიები დისკრიმინაციის წინააღმდეგ.

სტრატეგიები, რომლებიც შეიძლება ცრურწმენების, დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად და ანტირასიზმის დასამკვიდრებლად გამოიყენებოდეს.

6.4.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ...“

მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

- შეუძლია, შექმნას კლასში ისეთი გარემო, სადაც ყველა მოსწავლის წვლილი ღირებულია, სადაც სტერეოტიპებს ებრძვიან და მოსწავლეებს აქვთ უნარი, დაინახონ დადებითი მხარეები განსხვავებულ პოზიციებში. კლასში ისეთი პროექტების დაწესებას უწყობთ ხელს, რომელთა წარმატებაც სწორედ სკოლის მრავალფეროვანი საზოგადოებითაა განპირობებული, მაგალითად:
  - სასკოლო სტენდების მონაცემები;
  - მოსწავლეთა ყველა ჯგუფის წარმატების სააშკარაოზე გამოტანა;
  - ისეთი სასწავლო რესურსების შერჩევა, რომელიც შეესაბამება მოსწავლეთა ინტერესებს, გამოცდილებასა და საჭიროებებს;
  - სტერეოტიპების დაგმობა და სხვადასხვა ადამიანის მიერ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში შეტანილი წვლილის დაფასება;
  - დადებითი დამოკიდებულების ჩამოყალიბება ლინგვისტური მრავალფეროვნებისადმი;
  - მოსწავლეთა დაჯგუფებისას იმის გათვალისწინება, რომ ყველა მოსწავლეს მიეცეს საშუალება, იმუშაოს მისგან განსხვავებული წარმოშობისა და საჭიროებების მქონე თანატოლთან. ასეთი თანამშრომლობა მოსწავლეებს მოამზადებს მრავალფეროვან საზოგადოებაში ცხოვრებისათვის.
- შეუძლია, დაეხმაროს მოსწავლეებს იმის გაცნობიერებაში, რომ დისკრიმინაცია, ანტისემიტიზმი და რასიზმი სხვადასხვა ფორმით შეიძლება არსებობდეს. ნებისმიერი ქცევა ან სიტყვა, რომელიც აგრესიას, დამცირებას, დაცინვას შეიცავს, ან საკუთარი თავის რწმენას უღალბავს ადამიანს, მისი ეროვნების, რელიგიური კუთვნილების, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის, უნარშეზღუდულობის ან გარეგნობის გამო, დასაგმობია. ამის მაგალითებია:
  - სიტყვიერი შეურაცხყოფა, მუქარა, დამამცირებელი სახელის დაძახება, ანტიფემინისტური/რასისტული/ანტისემიტური, დისკრიმინაციული ხუმრობა, რასისტული შენიშვნა დისკუსიის დროს და კულტურული ტრადიციების აბუჩად აგდება (მაგალითად, მუსიკის, საკვების, რელიგიის, ჩაცმულობის);
  - ფიზიკური შეურაცხყოფა, პროვოკაციული საქციელი, მაგალითად, რასისტული ნიშნის და სიმბოლოს ტარება, სხვათა ნახალისება, რომ რასისტულად მოიქცნენ;
  - უარი სხვა ადამიანებთან თანამშრომლობაზე, მათი განსხვავებულობის გამო; რასისტული მასალის სკოლაში შემოტანა.
- აქვს თვითმყოფადობასთან დაკავშირებული ცოდნა და შეუძლია მისი გაზიარება მოსწავლეებთან; მასწავლებელი აგებინებს მოსწავლეებს, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია სხვათა თვითმყოფადობის გააზრება;
- გაცნობიერებული აქვს ეროვნული და ადგილობრივი წესები და პროცედურები, რომლებიც შეიძლება იქნას გამოყენებული სკოლაში მიუღებელი საქციელის აღმოსაფხვრელად, მაგალითად, რასისტული ან ანტისემიტური ინციდენტის დროს. მასწავლებელი იცნობს კლასში მოქცევის წესებს, როგორებიცაა: „არ დაამცირო“, „არ მიაყენო პიროვნული შეურაცხყოფა“;
- შეუძლია თანაბარი შესაძლებლობების დამკვიდრებისათვის მუშაობა და ამჟღავნებს იმის ცოდნას, თუ რა შედეგები შეიძლება მოჰყვეს უთანასწორობას კლასში და კლასის გარეთ. მასწავლებელს ესმის „ძალაუფლების დინამიკა“ და ის, თუ რა როლს თამაშობს რასიზმი, ანტისემიტიზმი და დისკრიმინაციის ყველა ფორმა საზოგადოებაში და როგორ ამყარებს არსებული ეკონომიკური და პოლიტიკური დომინირების ფორმებს. მასწავლებელი ისეთ პროექტებს გეგმავს, რომლებიც უპირისპირდება საზოგადოებრივ უთანასწორობას და მოსწავლეებს აძლევს საშუალებას, შეარიგონ განსხვავებული ხედვა.

6.4.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 12: სტრატეგიები დისკრიმინაციის წინააღმდეგ (ნაწილი I)	
<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>თქვენ არ მიგაჩნიათ, რომ მოსწავლეთა ცრურწმენები, სტერეოტიპები ან რასისტული შეხედულებები პრობლემას შეიძლება წარმოადგენდეს, ან თვლით, რომ ეს არასასურველია, თუმცა თავად არ გსურთ ამ შეხედულებების წინააღმდეგ ბრძოლა. თავს არიდებთ იმ თემებს, რომელთა განხილვამაც შეიძლება გამოიწვიოს რასიზმთან დაკავშირებული საკითხების წინ წამოწევა. არ თვლით, რომ საკმაოდ რისიკოა გაგაჩნიათ სხვადასხვა კულტურისა და რელიგიური შეხედულებების შესახებ. შესაბამისად, ამჯობინებთ ასეთი საკითხების გვერდის ავლას. სასწავლო გეგმაში ეს თემები შეზღუდულადაა წარმოდგენილი. შეიძლება თქვენს სკოლაში არის დოკუმენტები, რომლებიც ეხება დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლასა და რასობრივი თანასწორობის დამკვიდრებას, მაგრამ ეს დოკუმენტები თანოზე დევს და მათ მტვერი ედება. თითქმის არასოდეს გაგვივლიათ ტრენინგი დისკრიმინაციის თემსთან დაკავშირებით.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ეცადეთ, მოიძიოთ ინფორმაცია დისკრიმინაციაზე და გაიაროთ ტრენინგი; • მოიძიეთ და გაეცანით ნაშრომებს სკოლაში უთანასწორობისა და დისკრიმინაციის, ევროპაში ბოშათა მდგომარეობის, რასიზმისა და ანტირემიტიზმის შესახებ; • არ ჩათვალეთ, რომ შედარებით ერთგვაროვან საზოგადოებაში, თუ თქვენი სკოლა ასეთია რიცხვს მიეკუთვნება, ცრურწმენები, დისკრიმინაცია და რასიზმი პრობლემას არ წარმოადგენს; • სამოქალაქო განათლების სასწავლო პროგრამაში ჩართეთ აქტივობები, რომლებიც სტერეოტიპებზე, ცრურწმენებზე, დისკრიმინაციაზე მსჯელობას გულისხმობს; • შეიმუშავეთ ისეთი აქტივობები, რომლებიც მოსწავლეებს ეხმარება, გაიაზრონ კულტურული თვითმყოფადობის დინამიკური ბუნება.
<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>სკოლას აქვს რასობრივი თანასწორობის თანამედროვე პოლიტიკა. რასისტული ლიტერატურა აკრძალულია. კედლებზე შეურაცხმყოფელი ნარჩურები არ გვხვდება, რადგან მათ ყოველთვის დაუყოვნებლივ აშორებენ კედლიდან. ნეგატიური კომენტარები ადამიანებზე ან ადამიანთა ჯგუფებზე უარყოფითად აღიქმება. სკოლის თანამშრომლებს გავლილი აქვთ ტრენინგები და შეუძლიათ, სათანადო პასუხი გასცენ მათ, ვინც რასობრივ ინციდენტში იღებს მონაწილეობას. სასწავლო მასალებში ასახულია ადგილობრივი, ეროვნული და მსოფლიო მრავალფეროვნება. სწავლის მეთოდები საკმაოდ უსაფრთხოა და მრავალმნიშვნელოვან ინტერპრეტაციას არ იწვევს. თქვენ შიშობთ, რომ ღია დისკუსია რასობრივ საკითხებზე, შესაძლოა, მოსწავლეთა რასისტული შეხედულებების წამახალისებლად მოგვევლინოს, შეურაცხყოფა მიაყენოს სხვებს და გაავრცელოს მიუღებელი შეხედულებები.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ამჟამად თქვენი საქმიანობა, რომელიც ცრურწმენებს, დისკრიმინაციასა და რასიზმს უკავშირდება, არის რეაქციული და არა პრევენციული. იფიქრეთ სწავლის შესაძლებლობებზე, რომლებიც პრევენციული ხასიათის იქნება; • წახალისეთ მოსწავლეები, რომლებიც საკუთარ თავს აღიქვამენ, როგორც სხვებისა-გან განსხვავებულს, რომ აქტიურად ითანამშრომლონ დაწარწენ მოსწავლეებთან; • გაიარეთ ტრენინგი მეთოდებზე, რომლებიც საკამათო საკითხების სწავლებას უკავშირდება; • გაიარეთ ტრენინგი მეთოდებზე, რომლებიც ადამიანთა თანასწორობას ეხება, მიუხედავად მათი განსხვავებისა კულტურული, ეთნიკური თუ სხვა მახასიათებლების მიხედვით; • სასწავლო გეგმა უნდა ეხებოდეს მოსწავლეთა ინტერპერსონალური ურთიერთობების იმ საკითხებს (მაგალითად, მოსწავლეთა ჩაგვრა), რომლებიც უკავშირდება სწავლებას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ.

კომპეტენცია 12: სტრატეგიები დისკრიმინაციის წინააღმდეგ (ნაწილი II)	
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>სკოლის რასობივი თანასწორობის პოლიტიკა ადვილად გასაგები და მისაღები სხვადასხვა მომხმარებლისათვის. სკოლაში სუფევს ატმოსფერო, რომელიც გმობს რასიზმს და აფასებს მრავალფეროვნებას. მიუხედავად იმისა, რომ მთელი სკოლის მასშტაბით ჯერ არ მოწყობილა ინტენსიური ტრენინგები განსხვავებულ ადამიანებთან ურთიერთობის კულტურის შესახებ, ეს თემა აქტიურად განიხილება ტრენინგებზე, რომლებიც მასწავლებელთა სხვადასხვა ჯგუფს უტარდება. აქტივობებსა და სასწავლო რესურსებში ხაზგასმულია გლობალური საკითხები.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> ჩამოაყალიბეთ ქვეყნის წესები, რომლებიც კარგ ურთიერთობებსა და ურთიერთა-ტრისციმას დაამკვიდრებს. ქვეყნის წესები ყველასათვის თვალსაწიანო ადგილას უნდა იყოს გამოკრული; იფიქრეთ იმის შესახებ, თუ როგორ აისახება მოსწავლეთა საჭიროებები გაკვეთლის გეგმებზე, რესურსებზე და სწავლების მეთოდებზე; წახალისეთ კოლეგები, რომ მოაწიონ თანასწორობის საკითხების განხილვა და პრობ-ლებიდან გამოსავლის ერთობლივი ძიება; უხელმძღვანელოთ ინიციატივებს, რომ-ლებიც ამ სფეროში მასწავლებელთა ტრენინგებს უკავშირდება; წახალისეთ მოსწავლეები, რომ კითხვის ნიშნის ქვეშ დააყენონ მედიამ, სასწავლო მასალებსა და პოპულარულ კულტურაში წარმოდგენილი სტერეოტიპები; პოსტერებზე, გამოფენებსა და სტენდებზე თანასწორობაზე ორიენტირებული ინფორ-მაციის განთავსებას შეუწყეთ ხელი; შეარჩიეთ და მოსწავლეებს წარმოუდგინეთ სასწავლო მასალები, რომლებშიც უმ-ცირესობები არასტერეოტიპულ როლებში არიან წარმოდგენილი; მოიხვეთ მშობლები და თემის წარმომადგენლები მოსწავლეებთან დისკუსიაზე, რომელიც თანასწორობის თემას ეხება.
<p>ნაბიჯი IV (მაღალგანვითარება)</p> <p>სკოლას აქვს შემუშავებული გეგმა, რომლის მიხედვითაც ის ინკლუზიურ სკოლად იქცევა. სასწავლო გეგმა, სასკოლო გარემო და თანამშრომელთა სამ-სახურში აყვანა თანასწორობის ცნებას სკოლის ყოველდღიური ცხოვრების განუყოფელ ნაწილად აქცევს. სკოლის თანამშრომლებს გააზრებული აქვთ დის-კრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლისა და ინკლუზიური ურთიერთობების დან-ერგვის მნიშვნელობა. მასწავლებლებს აქვთ შექმნილი სათანადო პირობები, რათა თანასწორობის პოლიტიკა დატერგონ. თვალსაწიანო ადგილას გამოფენილი პოსტერები, გამოფენები და სტენდები სავსეა მასალით, რომელიც მრავალფერ-ოვნებას, ინკლუზიასა და მსოფლიო მოქალაქეობას უკავშირდება. უთანასწორობა და სოციალური უსამართლობა დაგმობილია, თუმცა ამ საკითხებზე დისკუსიები ხშირია.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> განახორციელოთ რასისტული, დისკრიმინაციული ინციდენტების სისტემატური მონი-ტორინგი; შედეგები გაითვალისწინეთ სასწავლო გეგმის, სასკოლო პოლიტიკის, მოს-წავლეთა ქვეყნის წესების დაგეგმვისას; მოძიეთ თემში პარტნიორები, რომლებიც დაგეგმვებთან სკოლაში ინკლუზიური გა-რემის ჩამოყალიბებაში; გააგრძელოთ პრაქტიკის გაუმჯობესებაზე ზრუნვა; აღნიშნეთ წარმატებები, რომლებიც სკოლაში ინკლუზიური გარემოს დაამკვიდრებდა უწყობს ხელს.

7. ჯგუფი დ: სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: მონაწილეობაზე დამყარებული მიდგომების განხორციელება და შეფასება

7.1. მოკლე მიმოხილვა და თეორიული საფუძვლები

კომპეტენციათა ეს კლასტერი ეხება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მეთოდების ეფექტურობას. მეთოდის შეფასებისას, გათვალისწინებულ უნდა იქნას მეთოდის ზეგავლენა სასკოლო გარემოზე ისევე, როგორც საკლასო მეცადინეობაზე. შესაბამისად, პასუხი უნდა გაეცეს შეკითხვას: „როგორ გავაუმჯობესოთ მუშაობა?“

- რამდენად ეფექტურად ჩაერთო მოსწავლეები გადანყვეტილების მიღების პროცესში?
- რამდენად კარგად შევძელით დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მოდელირება?
- მოსწავლეთა სწავლების შედეგების შეფასების¹ გათვალისწინებით, რამდენად ნარმატივულად შეიძლება ჩაითვალოს ჩვენი მიდგომები?
- კიდევ რისი სწავლა გვჭირდება იმისათვის, რომ გავაუმჯობესოთ შედეგები?

კომპეტენცია 13: გადანყვეტილებების მიღების პროცესში მოსწავლეთა ჩართულობის შეფასება.

მოსწავლის მონაწილეობის შეფასება იმ გადანყვეტილებების მიღების პროცესში, რომლებიც მას ეხება.

კომპეტენცია 14: დემოკრატიული მოქალაქეობის და ადამიანის უფლებათა ღირებულებების, დამოკიდებულებებისა და განწყობების მოდელირება.

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა პოზიტიური ღირებულებების, დამოკიდებულებებისა და განწყობების დემონსტრირება და აქტიური მოქალაქეობის მოდელირება; მოსწავლეთან სამართლიანი, ღია და პატივისცემით გამსჭვალული ურთიერთობების დამყარება; სწავლების დემოკრატიული სტილის დამკვიდრება; მოსწავლეთა ჩართვა საგანმანათლებლო აქტივობებში.

კომპეტენცია 15: სწავლების მეთოდებისა და მოსწავლეთა სწავლის განხილვა, მონიტორინგი და შეფასება.

შესაძლებლობა და სურვილი, რომ განახორციელოს სწავლების მეთოდებისა და მოსწავლეთა მიერ სწავლის შედეგების მიღწევის მონიტორინგი, შეფასება. შეფასების შედეგების გამოყენება დადგენილებისა და პროფესიული განვითარების პროცესში.

ცხრილი 7: ჯგუფი დ: სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: მონაწილეობაზე დამყარებული მიდგომების განხორციელება და შეფასება

მოსწავლეთა მონაწილეობა გადანყვეტილებების მიღების პროცესში მნიშვნელოვანია. მოსწავლეებს აქვთ უფლება, ჩაერთონ იმ გადანყვეტილებების მიღებაში, რომლებიც მათ უკავშირდებათ. ასეთი ჩართულობა აუმჯობესებს ურთიერთობებს და ავითარებს სკოლაში დიალოგის კულტურას. რაც მთავარია, მოსწავლეთა აქტიური მონაწილეობა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას უწყობს ხელს.

სამოქალაქო განათლების მასწავლებლები მიიჩნევენ, რომ მოსწავლეთა მონაწილეობა, სასკოლო გადანყვეტილებების მიღებაში, არის პირველი ნაბიჯი მათ აქტიურ მოქალაქეობად ჩამოყალიბების პროცესში. მიუხედავად ამისა, კვლევები ადასტურებს, რომ მოსწავლეები ძალიან იშვიათად იღებენ გადანყვეტილებებს სასწავლო პროცესთან დაკავშირებით. შესაბამისად, მასწავლებელმა უნდა გაიაზროს, რომ მოსწავლეთა რეალური ჩართულობა საკმაოდ რთული მისაღწევია შემდეგი ფაქტორების გამო: საკლასო მეცადინეობის სტრუქტურა, შეზღუდული დრო არასასწავლო აქტივობებისათვის, გადანყვეტილებების მიღების

1 შეფასება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიდგომების გამოყენებით, მაგალითად: მოსწავლეთა ჩართვა საკუთარი მიღწევების შეფასებაში, შუალედური შეფასება, სწავლის შეფასება, პროცესისა და შინაარსის შეფასება, დონეების განსაზღვრის გარეშე შეფასება.

ცენტრალიზებული სისტემა; სწორედ ამ მიზეზების გამო, მასწავლებლებსაც უჭირთ საკუთარ კოლეგებთან აქტიური თანამშრომლობა.¹

პრაქტიკული ცვლილებების განხორციელება მასწავლებელმა იმ სფეროებიდან უნდა დაიწყოს, რომლებშიც მოსწავლეთა მონაწილეობა ადვილად უზრუნველსაყოფია:

- სასკოლო წესები, სანქციები და ჯილდოები (მაგალითად, ანტისექსისტული, ანტი-რასისტული, ჩაგვრის წინააღმდეგ მიმართული, თანაბარ შესაძლებლობებზე ორიენტირებული; ჩაცმის წესები და ფორმები).
- სასწავლო გეგმის შინაარსი და სტრუქტურა, სწავლისა და სწავლების მეთოდები;
- სოციალური საკითხები: სოციალური ინფრასტრუქტურა/კლასგარეშე აქტივობები, ახალი მოსწავლეების მიღება, მშობელთა შეკრებების ორგანიზაცია და მოსწავლეთა კეთილდღეობის უზრუნველყოფა.

ამ კომპეტენციის დასაკმაყოფილებლად მასწავლებელი უნდა ფლობდეს ცოდნასა და გააზრებასთან დაკავშირებულ სამ ელემენტს:

- სწავლების მეთოდები და აქტივობები, რომლებიც ხელს უწყობს მოსწავლეებში გადანაცვეტილებების მიღებისა და აზროვნების უნარების განვითარებას;
- სწავლების არსებული შესაძლებლობების კრიტიკული ანალიზი;²
- სამოქალაქო განათლების მიზნების ცოდნა და გააზრება. განსაკუთრებით, მოსწავლეთა „ხმის უფლებასთან“ დაკავშირებული საკითხების გაცნობიერება.

დემოკრატიულ მოქალაქეობასა და ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული ცნებების, პრინციპებისა და დამოკიდებულებების მოდელირება და დემონსტრირება არის მათი სწავლების საუკეთესო საშუალება. ასეთი მოდელირების მიზნები და შინაარსი ყოველთვის კარგად გასაგები უნდა იყოს. ამ შემთხვევაში, ძირითადი სახელმძღვანელო პრინციპებია:³

- აქტიური მოქალაქე ყალიბდება პრაქტიკული მოქმედებით, და არა დამოძღვრით. ადამიანს უნდა მიეცეს საშუალება, თავად იკვლიოს სამოქალაქო განათლების საკითხები, და არა მხოლოდ მოისმინოს, თუ რა არის კარგი მოქალაქის ქცევის მახასიათებლები;
- აქტიური მოქალაქეობისათვის განათლება არ ეხება მხოლოდ ფაქტობრივი ცოდნის დაგროვებას; აქტიური მოქალაქეობა, უპირველეს ყოვლისა, პრაქტიკულ გამოცდილებას, უნარებს, ღირებულებებსა და მიდგომებს გულისხმობს;
- სასწავლო გარემო გადამწყვეტია; მოსწავლე საუკეთესოდ ითვისებს დემოკრატიული მოქალაქეობის პრინციპებს მაშინ, როცა მისი სასწავლო გარემო ამ პრინციპების განსახიერებას წარმოადგენს.

ტრენინგის დროს, მასწავლებელი მოსწავლის როლშია; მოდელირება მას საშუალებას აძლევს, ჩაერთოს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში მოსწავლის პერსპექტივიდან. ტრენინგმა უნდა უზრუნველყოს სამოქალაქო განათლების აქტივობების მოდელირება, მაგალითად, დისკუსიის მართვა, პროექტის დაგეგმვა, გაკვეთილისა და გაკვეთილთა ციკლის დაგეგმვა. ასევე, ტრენინგმა უნდა მოახდინოს იმ დემოკრატიული ღირებულებებისა და განწყობის მოდელირება, რომელთა დემონსტრირებაც

1 ჟ. გუდლადი, „ადგილი, სახელად, სკოლა“, მაქგროუ ჰილი, ნიუ იორკი, 1984. ხელმისაწვდომია შემდეგ მისამართზე: <http://books.google.com>

2 მასწავლებლის კრიტიკული აზროვნება მნიშვნელოვანია იმ სიტუაციებში, როცა მას სჭირდება ეფექტური და გონივრული გადანაცვეტილებების მიღება, მაგალითად, იმის შესახებ, თუ როგორ შეიძლება მოსწავლეთა ჩართვა გადანაცვეტილებების მიღების პროცესში. მასწავლებლის კრიტიკული აზროვნება გულისხმობს მოსწავლეებზე დაკვირვებას, ინფორმაციის სხვადასხვა წყაროს სანდოობის განსაზღვრას. მასწავლებელს უნდა ესმოდეს სწავლის აქტივობების კონტექსტი და შეეძლოს სასწავლო გეგმის, მოსწავლეთა ინტერესებისა და საჭიროებების შეფასება.

3 თ. ჰუდლესტონი, 2005.

მასწავლებლისგანაა მოსალოდნელი.

ეფექტური მოდელირებისათვის, აუცილებელია, მოდელირების შესახებ დაფიქრება და მსჯელობა. მნიშვნელოვანია, ტრენინგი ისე იყოს დაგეგმილი, რომ მონაწილეებს ჰქონდეთ სწავლისა და სწავლების მეთოდებზე, ცნებებსა და ღირებულებებზე დისკუსიის შესაძლებლობა. მიზნიდან გამომდინარე, დაფიქრებისა და მსჯელობის სხვადასხვა ფორმა შეიძლება არსებობდეს.¹ მსჯელობისა და დაფიქრების საუკეთესო მახასიათებელია ყველას მიერ უკვე აღიარებული და, შესაბამისად, ფართოდ დამკვიდრებული პრაქტიკის კრიტიკული გადახედვა.²

დამკვიდრებული პრაქტიკის შეცვლისაკენ მიმავალი სხვადასხვა გზა არსებობს:

- პირადი დღიურის წერა, რომელშიც ასახულია სწავლისა და სწავლების ყოველდღიური გამოცდილება;
- საკუთარი თავის შეფასება მოსწავლეების თვალთახედვიდან. ხშირია შემთხვევები, როცა მოსწავლეები ჩვენს სიტყვებსა და საქციელს აღიქვამენ არა ისე, რა მნიშვნელობასაც ჩვენ ვდებთ საქციელსა თუ სიტყვებში;
- სხვადასხვა საკითხის მიდგომა კოლეგების თვალთახედვიდან, მაგალითად, კოლეგების აზრის გაზიარება სწავლისა და სწავლების პრობლემებთან დაკავშირებით, რამაც შეიძლება პრობლემების გადაჭრის ახალი გზები დაგვანახოს;
- ჩვენი შეხედულებების შედარება იმ მოსაზრებებთან, რომლებიც თეორიულ ლიტერატურაში ფიქსირდება.

მოდელირება კარგად უნდა დაიგეგმოს და განხორციელდეს. აუცილებელია, ხელი შევეწყოთ მოსწავლეთა აზრის გამოხატვის თავისუფლებას, ფიქრსა და დისკუსიებს წარმოდგენებისა და მოლოდინების შესახებ, კრიტიკულ აზროვნებას, გადანყვებილებების მიღების უნარის განვითარებასა და აქტიურ მონაწილეობას სამოქალაქო საკითხებში. ეს ყოველივე საჭიროებს სოციალური შემეცნების თეორიისა და მოდელირებასთან დაკავშირებული საგანმანათლებლო საკითხების ცოდნასა და გააზრებას.

სწავლების მეთოდებისა და მოსწავლეთა სწავლის პროცესის სისტემატური განხილვა, მონიტორინგი და შეფასება აძლევს მასწავლებლებს სწავლისა და სწავლების პრაქტიკის გაუმჯობესების საშუალებას. მასწავლებელს უნდა შეეძლოს, მოსწავლეთაგან და სწავლების პროცესში ჩართული სხვა მხარეებისაგან (კოლეგების, მრჩეველების, ტრენერების და ა.შ.) კომენტარების მიღების სისტემის დანერგვა. კომენტარებისა და რჩევების მიღება დაეხმარება მასწავლებელს სწავლების გაუმჯობესებაში.

მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს შემდეგი ოთხი შეკითხვა:³

- რის გაკეთებას ვცდილობ?
- რა გზ(ებ)ით ვაღწევ სასურველ მიზანს?
- როგორ შეიძლება შევაფასო მიზნის მიღწევისაკენ ჩემი სწარაფვა?
- როგორ შეიძლება გავაუმჯობესო ჩემი პრაქტიკა?

(დანართში იხილეთ თვითშეფასების ინსტრუმენტი და დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ელემენტების ნუსხა, რომელიც შეფასების პროცესში დაგეხმარებათ)

1 ქ. ცაიხნერი, „პრაქტიკოსის დაფიქრება და მსჯელობა“, წიგნიდან „კვლევის სახელმძღვანელო: მონაწილეობაზე დამყარებული მოკვლევა და პრაქტიკა“, 2001, ფ. რიაზონი და ჰ. ბრედბერი (რედაქტორები). მასწავლებლები უნდა დაფიქრდნენ და იმსჯელონ საკუთარი პრაქტიკის ეთიკურ, სოციალურ და პოლიტიკურ ასპექტებზე. მოსწავლე, მეტაკოგნიტიური აქტივობის დროს, უღრმავდება საკუთარ ღირებულებებს.

2 ს. დ. ბრუკფილდი, „როგორ გავხდეთ კრიტიკულად მოაზროვნე მასწავლებელი“, ჯოსი-ბას ფუბლიშერს, სან ფრანცისკო, 1995.

3 ევროპულ უნივერსიტეტთა ასოციაცია (EUA). თვითშეფასების მეგზური. იხილეთ: www.eua.be.

7.2. კომპეტენცია 13

კომპეტენცია 13: გადანყვეტილებების მიღების პროცესში მოსწავლეთა ჩართულობის შეფასება.
მოსწავლის მონაწილეობის შეფასება იმ გადანყვეტილებების მიღების პროცესში, რომლებიც მას ეხება.

7.2.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ...“

მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

- შეუძლია, გაზომოს მოსწავლეთა ზეგავლენა იმ საკითხებზე, რომლებიც გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა მათ სწავლასა და ყოველდღიურ სასკოლო ცხოვრებაში, მაგალითად: სწავლების მეთოდები, სასკოლო წესები, სასწავლო პროგრამის დაგეგმვა;
- შეუძლია, დაეხმაროს მოსწავლეებს, აქტიურად ჩაერთონ სასწავლო პროცესში. მასწავლებელი და მოსწავლეები სამოქალაქო განათლების პროცესს ერთად გეგმავენ. მოსწავლეები სისტემატურად ახდენენ როგორც სწავლების, ისე სწავლის პროცესის შეფასებას;
- შეუძლია, დაეხმაროს მოსწავლეებს სწავლის პროცესის ანალიზსა და შეფასებაში. ასეთი შეფასებები მასწავლებლისთვისაც სასარგებლოა, პროფესიული განვითარების კუთხით;
- ძირითად მიზნად აქვს დასახული მოსწავლეებში იმ უნარების განვითარება, რომლებიც ამ უკანასკნელთ აქტიურ მოქალაქეებად აქცევს;
- აქვს ცოდნა იმისა, თუ როგორ დაეხმაროს მოსწავლეებს სიტუაციებისა და საკითხების განსაზღვრაში, მათი სამოქალაქო გამოცდილების გათვალისწინებით. მოსწავლეთა გამოცდილება შეიძლება მოიცავდეს ეჭვებს, გაურკვევლობას და სირთულეებს. მათ უნდა ჰქონდეთ არჩევანის თავისუფლება, როცა საქმე იმის გადამწყვეტას ეხება, თუ რისი უნდა სჯეროდეს, ან რა უნდა გააკეთოს მოსწავლემ. მასწავლებელს ხშირად უნევს მოსწავლეებთან იმის განხილვა, თუ რა არის სწორი და რა – არასწორი. ამ პროცესში, მასწავლებელს შეუძლია, შეაფასოს, თუ რამდენად კარგად ვითარდება მოსწავლეთა კრიტიკული აზროვნება;
- შეუძლია, ჩართოს მოსწავლეები ცხოვრებისეული საკითხების განხილვაში, დაეხმაროს მათ, მოახდინონ პრობლემების გადაჭრის სტრატეგიათა იდენტიფიკაცია და შერჩევა, ითანამშრომლონ სხვებთან პრობლემების გადაჭრის გზების ძიების პროცესში. მასწავლებელს უნდა შეეძლოს მოსწავლეთა ჩართულობის შეფასება;
- შეუძლია, დაეხმაროს მოსწავლეებს რთულ და დამაბნეველ სიტუაციებთან გამკლავებაში, მაგალითად, სასკოლო კონფლიქტის ან დილემის ანალიზის დროს, მასწავლებელს შეუძლია, მოსწავლეების კრიტიკული აზროვნება წახალისოს შემდეგი შეკითხვებით: რას იზამდით, XXX რომ იყოთ? რატომ ფიქრობთ, რომ XXX? როგორ ფიქრობენ სხვები? რა ღირებულებები აქვთ მათ? მასწავლებელი აგროვებს მოსწავლეთა პასუხების შემცველ ვიდეო ან წერილობით მასალას და აკვირდება, თუ როგორ იცვლება მოსწავლეთა სამოქალაქო უნარები დროის სვლასთან ერთად.

7.2.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 13: გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში მოსწავლეთა ჩართულობის შეფასება	
<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>გეგმვა, ან ექსპერიმენტული მოსწავლეთა ჩართვას გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • მეტი ინფორმაცია მიიღეთ ამ საკითხთან დაკავშირებით. მოიძიეთ მასალები გადაწყვეტილებების მიღების თეორიისა და კვლევის შესახებ და გაცანით იმ აქტივობებს/პრაქტიკას, რომლებიც ხელს უწყობს გადაწყვეტილებების მიღების ინტელექტუალურ პროცესის დამკვიდრებას, მაგალითად, როგორ მუშაობს მოსწავლეთა საბჭო სხვაგან? • გაიხსენეთ და იმსჯელეთ თქვენს გამოცდილებებზე, რომელიც უკავშირდება რთული გადაწყვეტილებების მიღებას. იფიქრეთ იმ ღირებულებებზე, რომლებიც თქვენთვის მნიშვნელოვანია.
<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>თქვენ არ ხართ მოსწავლეთა ჩართულობის წინააღმდეგი, მაგრამ გეგმავთ, რომ შეიძლება სიტუაციის კონტროლი დაკარგოთ. გჭირდებათ მეტი ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა ჩართოს მასწავლებელმა მოსწავლეები გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • იზოგეთ სკოლა ან კლასი, რომელშიც მასწავლებელი მოსწავლეებს გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში რთავს; დააკვირდით მასწავლებლის პრაქტიკას. მოიძიეთ და ნახეთ ფილმები სწავლების მეთოდებზე, რომლებიც მოსწავლეთა ჩართულობის გაზრდაზეა ორიენტირებული; • ჩამოწერეთ შეკითხვათა მაგალითები, რომლებსაც მასწავლებლები იყენებენ მოსწავლეთა ჩართულობის გაზრდისათვის; ე.წ. სოკრატეს შეკითხვები ეხმარება მოსწავლეებს, კრიტიკული აზროვნების განვითარებასა და გადაწყვეტილებების მიღებაში; • მოახდინეთ იმ ტრენინგების ლობირება, რომლებიც თანამშრომლობით სწავლებასა და ჯგუფურ მუშაობას უკავშირდება.
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>გეგმვა, რომ მოსწავლეთა ჩართვა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში ძალიან მნიშვნელოვანია. თქვენ უკვე ახორციელებთ მოსწავლეთა აქტივობებს, რომლებიც გადაწყვეტილებების მიღებას ხელს უწყობს. იყენებთ მოსწავლეებთან კონსულტაციის სხვადასხვა მეთოდს, თუმცა ეს ყოველივე ძალიან ბევრ დროს ითხოვს და ხშირად გინვეთ ტრადიციულ მეთოდებთან დაბრუნება.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • სთხოვეთ მოსწავლეებს ან კოლეგებს, ვიდეოფორზე აღბეჭდონ გაკეთილი, რომელსაც თქვენ ატარებთ; • სთხოვეთ მათ, დააკვირდნენ გაკეთილის მსვლელობას და გააკეთონ შენიშვნები. შეგიძლიათ, დამკვირვებლებსათვის წინასწარ მოამზადოთ კომენტარების ფურცელი (სასურველი შეკითხვებით); • უყურეთ ვიდეოს და შეაფასეთ საკუთარი თავი; • შეადარეთ თქვენი შეფასება მოსწავლეებისა და კოლეგების მიერ გაკეთებულ შეფასებებში მსგავსებებსა და განსხვავებებს მიჰქცით ყურადღებას; • შეიმუშავეთ სტრატეგიები თქვენი მეთოდების გასაუმჯობესებლად; • გაამრავალდეთ თქვენი მოსწავლეთა საკონსულტაციო მომსახურების მეთოდები, მაგალითად, სასკოლო და საკლასო საბჭოები, ჯგუფური დისკუსიები, დაგეგმვარებაზე მომუშავე ჯგუფები, კითხვარები და რჩევის ყუთები.
<p>ნაბიჯი IV (მაღალგანვითარება)</p> <p>თქვენ კარგად გაქვთ გააზრებული, რომ პასუხისმგებლობა გეკისრებათ, ჩართოთ მოსწავლეები გადაწყვეტილებების მიღების გამჭვირვალე პროცესში. გრძნობთ, რომ მოსწავლეთა სჭირდებათ მეტი ვარჯიში ეთიკური გადაწყვეტილებების მიღებისა და მქაშეცნობითი აზროვნების კუთხით.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ყოველთვის კარგად დააკვირდით, ასრულებთ თუ არა თქვენს პასუხისმგებლობას, როგორც მასწავლებელი; აძლევთ თუ არა მოსწავლეთა ხმის უფლებას; • შეგიძლიათ, მოსწავლეთა უფრო აქტიურად ჩართოთ სამოქალაქო განათლების პროექტებში? • ჩამოაყალიბეთ სამოქმედო გეგმა იმისათვის, რათა უზრუნველყოთ, რომ მოსწავლეთა კონსულტაციები მასწავლელთან დაკავშირებული მათემატიკური სასწავლო გარემოს გაუმჯობესების თქვენთვის გეგმაში; • გამოყავით დრო, რომელიც მოსწავლეთა მიერ სწავლებისა და სწავლების პროცესის ანალიზსა და შეფასებას შეიძლება დაეთმოს.

7.3. კომპეტენცია 14

კომპეტენცია 14: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა ღირებულებების, დამოკიდებულებებისა და განწყობების მოდელირება.

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა პოზიტიური ღირებულებების, დამოკიდებულებებისა და განწყობების დემონსტრირება და აქტიური მოქალაქეობის მოდელირება; მოსწავლეებთან სამართლიანი, ღია და პატივისცემით გამსჭვალული ურთიერთობების დამყარება; სწავლების დემოკრატიული სტილის დამკვიდრება; მოსწავლეთა ჩართვა საგანმანათლებლო აქტივობებში.

2.4.2. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ...“

მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

- შეუძლია მსჯელობა იმაზე, თუ რატომ ირჩევს სწავლების კონკრეტულ მეთოდებს. სწავლება ეფუძნება ძირითად დემოკრატიულ ღირებულებებს, როგორებიცაა: სამართლიანობა, თანაგრძნობა და ა.შ. მასწავლებელი ამ ღირებულებების მიხედვით მოქმედებს, როცა წყვეტს საკლასო მონყოლასთან და წესებთან დაკავშირებულ საკითხებს. მასწავლებელი ქმნის ისეთ პირობებს, რომელშიც ყველა მოსწავლეს აქვს აზრის გამოხატვის თავისუფლება;
- გაცნობიერებული აქვს, თუ რატომ იყენებს აზრის გამოხატვის კონკრეტულ სტილს. ეხმარება მოსწავლეებს კრიტიკულ აზროვნებაში, შეფასებასა და მოსაზრებების/ცოდნის გაცვლაში;
- შეუძლია, ნაახალისოს მოსწავლეები, რათა მათ იმსჯელონ საკუთარ გამოცდილებებსა და სასწავლო პროცესზე; ეს მოიცავს იმ თემების შერჩევას, რომლებიც მოსწავლეებს აინტერესებთ;
- შეუძლია, განახორციელოს დემოკრატიული კომუნიკაციის მოდელირება. მასწავლებელი შესაძლებლობას აძლევს მოსწავლეებს, თავისუფლად გამოხატონ საკუთარი მოსაზრებები პოლიტიკური, სოციალური და სხვადასხვა საკამათო საკითხის მიმართ. მასწავლებელი ქმნის ისეთ გარემოს, რომელშიც მოსწავლეთა მოსაზრებებს ყურადღებით ისმენენ. მასწავლებელი ახდენს პატივისცემით გამსჭვალული უთანხმოებისა და კონსტრუქციული კრიტიკის მოდელირებას;
- კარგად ესმის, თუ როგორაა ძალაუფლება გადანაწილებული კლასში. მას გააზრებული აქვს, რომ მასწავლებლის საქციელმა შეიძლება გაააქტიუროს ან გააჩუმოს მოსწავლეები. მასწავლებელი ყურადღებით უსმენს მოსწავლეთა მოსაზრებებს და ცდილობს, გაარკვიოს, თუ რას ფიქრობენ მოსწავლეები სხვადასხვა საკამათო საკითხზე; ის ეხმარება მოსწავლეებს, მათი ქცევების ანალიზში და ერგება მოსწავლეთა საჭიროებებს. მასწავლებელი მოსწავლეებს ენდობა და კოლეგების გამოცდილების გაზიარება მისი პრაქტიკის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს;
- შეუძლია, შეაფასოს სხვადასხვა მოსწავლისათვის დამახასიათებელი სწავლისა და აზროვნების სტილი. მასწავლებელი ისე გეგმავს სასწავლო პროცესს, რომ მაქსიმალურად ნაახალისოს მოსწავლეთა ჩართულობა, მნიშვნელობის ძიება, შემოქმედებითობა, მეტაშემეცნებითი აზროვნება.

7.3.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 14: დემოკრატიული მოქალაქეობის და ადამიანის უფლებათა ღირებულებების, დამოკიდებულებებისა და განწყობების მოდელირება	რჩევები თქვენთვის:
<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია) თქვენ კომფორტულად მხოლოდ მაშინ გრძნობთ თავს, როცა კლასში სიტუაცია სრულად აკონტროლებთ. კარგად არ გაქვთ გააზრებული, თუ რა ზეგავლენას ახდენს თქვენი საუბარი სხვებზე.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • გაეცანით მასალებს მოდელირების მეთოდთან დაკავშირებით; • იმსჯელეთ თქვენს გამოცდილებაზე, რომელმაც ზეგავლენა იქონია მოსწავლეთა ქცევისა თუ სწავლებაზე. იმსჯელეთ ამ ზეგავლენის მიზეზებზე. იყენებთ ისეთებიც, რომლებზეც ზეგავლენა ვერ მოახდინეთ? როგორ ფიქრობთ, რატომ? • დაგიგმეთ გაკვეთილი ან აქტივობა მოდელირების გამოყენებით.
<p>ნაბიჯი II (განვითარება) თქვენ გრძნობთ, რომ გჭირდებათ მეტი ინფორმაცია მოდელირების პრაქტიკის კონკრეტულ მაგალითებზე. ფიქრობთ, მიიღოთ მეტი ინფორმაცია სხვებზე ზეგავლენის მოხდენის მექანიზმებთან დაკავშირებით.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • დააკვირდით მოდელირების პრაქტიკას თქვენი კოლეგების მაგალითზე; • მოიძიეთ ფილმები, რომლებიც ეხება დებატებს კლასში სამოქალაქო განათლების თემაზე; • იმსჯელეთ თქვენი დაკვირვებების შედეგად დაგროვილ შთაბეჭდილებებზე.
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება) დანაკლები გაქვთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სხვადასხვა თემის განხილვა კლასში, მაგალითად, დემოკრატია სკოლაში, ან მოსწავლეთა ჩართულობა. გადელცებით ის, რომ ბევრი საკითხია გასათვალისწინებელი სამოქალაქო განათლების თემების კლასში შემოტანისას. გეშინიათ, რომ შედეგები თქვენს კონტროლს არ დაექვემდებარება.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • კოლეგებთან ერთად დაგემეთ მოდელირება; გაითვალისწინეთ მათი გამოცდილება; • სთხოვეთ მოსწავლეებს ან კოლეგებს, ვიდუროფორზე დააფიქსირონ თქვენ მიერ ჩატარებული გაკვეთილი; • ნახეთ ვიდეო და დააკვირდით თქვენ მიერ ჩატარებულ გაკვეთილს; კოლეგებსა და მოსწავლეებსაც უჩვენეთ ჩანაწერი და სთხოვეთ შეფასება; • შეადარეთ შეფასებები; იმსჯელეთ სხვადასხვა შეფასების მსგავსებებსა და განსხვავებებზე.
<p>ნაბიჯი IV (მაღალგანვითარება) კარგად გაქვთ გაცნობიერებული თქვენი, როგორც მასწავლებლის, პასუხისმგებლობა — სამოქალაქო განათლების კომპეტენციების განვითარება დემოკრატიულ გარემოში, მოსწავლეთა თავისუფალი ნების გათვალისწინებით. დარწმუნებული ხართ, რომ თქვენს გაკვეთილებზე დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ სწავლების პრინციპები დომინირებს. ეთიკის საკითხებზე მეტი მსჯელობის საჭიროებას გრძნობთ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ყოველთვის კარგად დააკვირდით, ასრულებთ თუ არა თქვენს პასუხისმგებლობას, როგორც მასწავლებელი; აძლევთ თუ არა მოსწავლეებს ხმის უფლებას; • გაკვეთილის შემდეგ, მოსთხოვეთ მოსწავლეებს კომენტარები და შეფასებები; ეს ინფორმაცია გამოიყენეთ მოდელირების მეთოდის დასახვეწად; • მოინვეთ კოლეგები, რათა თქვენ მიერ ჩატარებულ გაკვეთილებს დაეხმონ; შესაფერისებ მათ დახმარება უზრუნველყვეთ განვითარების კუთხით.

7.4. კომპეტენცია 15

კომპეტენცია 15: სწავლების მეთოდებისა და მოსწავლეთა სწავლის განხილვა, მონიტორინგი და შეფასება.

შესაძლებლობა და სურვილი, რომ განახორციელოს სწავლების მეთოდებისა და მოსწავლეთა მიერ სწავლის შედეგების მიღწევის მონიტორინგი, შეფასება. შეფასების შედეგების გამოყენება დაგეგმვისა და პროფესიული განვითარების პროცესში.

7.4.1. აღწერა და მაგალითები: „მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს, შეუძლია დემონსტრირება იმისა, რომ...“

მასწავლებელს, რომელიც ამ კომპეტენციას ფლობს:

- გააზრებული აქვს, რომ მოსწავლეთა აქტიური მოქალაქეობის უნარების შეფასებისათვის, აუცილებელია ეფექტური მოქალაქეობის პროცესებისა და პრაქტიკის კარგად ცოდნა; ასევე, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კონტენტისა და აქტივობების, მოსწავლეთა სწავლის პროცესისა და შედეგების გაცნობიერება;
- შეუძლია, დაინახოს საკუთარი თავი, როგორც მოქალაქე და სამოქალაქო განათლების მასწავლებელი, მოსწავლეთა თვალთახედვიდან, რომლებიც აფასებენ მის მიდგომებს, სტრატეგიებსა და აქტივობებს;
- შეუძლია, განიხილოს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა ასპექტი;
- შეუძლია, იმსჯელოს სწავლისა და სწავლების ტექნიკურ მხარეებზე, მაგალითად, სხვადასხვა სახის შეკითხვების გამოყენებაზე, რამაც შეიძლება წახალისოს ან შეაფერხოს მოსწავლეთა აზრის თავისუფალი გამოხატვა;
- შეუძლია, იმსჯელოს ეთიკურ, სოციალურ და პოლიტიკურ ღირებულებებზე;
- შეუძლია თვითშეფასებისა და საკუთარი მოქმედების განხილვის სხვადასხვა მეთოდის გამოყენება; აწარმოებს პირად ჩანაწერებს, რათა უკეთ დაინახოს საკუთარი თავი, როგორც მასწავლებელი და მოსწავლე;
- შეუძლია კოლეგებთან აქტიური თანამშრომლობა, მათთან გამოცდილების გაზიარება, მაგალითად, კოლეგების მოსაზრებების მოსმენა, მოსწავლეთა დამოკიდებულებების ცვლილების სირთულეებთან, ან ახალი აქტივობების შემუშავებასთან დაკავშირებით;
- შეუძლია, საკუთარი პრაქტიკა შეადაროს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სფეროში დაგროვილ თეორიულ ლიტერატურას, მაგალითად, იმსჯელოს იმაზე, თუ რამდენად უკავშირდება მისი პიროვნული მახასიათებლები ჩაგვრასა და უდისციპლინობას მოსწავლეებში.

7.4.2. მასწავლებლის განვითარების დიაგრამა

კომპეტენცია 15: სწავლების მეთოდებისა და მოსწავლეთა სწავლის განხილვა, მონიტორინგი და შეფასება	
<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>თქვენი აზრით, საქმედისა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ცოდნის გადაცემა მოსწავლეებისათვის ტრადიციული მეთოდებით, ვერ ხელდასწრებს მეთოდების შეცვლისა და განხილვის საჭიროებას. არ აფასებთ თქვენს პროფესიულ საქმიანობას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების კუთხით, ამისათვის არც მოტივაცია გავაჩნიათ და არც რესურსები.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • მოსწავლეთთან ერთად განიხილეთ თქვენ მიერ მომზადებული მათი შეფასებები. ყურადღება გაამახვილეთ იმ არასწორ წარმოდგენებზე, რომლებიც, შესაძლოა, ამ შეფასებებში იყოს დაფიქსირებული. დაფიქრდით, თუ რა შეიძლება იყოს ამ არასწორი დაშვებების მიზეზი; • განიხილეთ სწავლის შედეგები; • დააკვირდით თქვენი მეთოდების ზეგავლენას სამოქალაქო უნარების, ცოდნისა და ღირებულებების განვითარებაზე; • ესაუბრეთ კოლეგებს მათი პრაქტიკის შესახებ; განსაკუთრებული ყურადღება გაამახვილეთ მიზნებსა და მეთოდებზე.
<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>სკოლას არ აქვს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების შეფასების სისტემა. მოსწავლეებს დროდადრო ურიგებთ კითხვარს იმის დასადგენად, თუ რამდენად ეფექტურია სწავლება. კოლეგებთან ერთად განიხილავთ კითხვარებში მოცემული შეკითხვების პასუხებს. თუმცა იშვიათად ითვალისწინებთ კითხვარებში დაფიქსირებულ მოსაზრებებსა და შენიშვნებს.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • დაურიგეთ მოსწავლეებს კითხვარები. კითხვარის შედგენისას, გაითვალისწინეთ, რომ გჭირდებათ სათანადო ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რა ზეგავლენა აქვს თქვენს მეთოდებს მოსწავლეთა ქცევაზე; • პასუხები მოსწავლეთთან ერთად განიხილეთ; • ჩართეთ სკოლა თვითშეფასების პროცესში და დაინტერესეთ თქვენი კოლეგები სამოქალაქო განათლების მონიტორინგსა და შეფასებაში; • გაიაზრეთ მოსწავლეებისა და კოლეგების შეფასებები; ეცადეთ, მათი მოსაზრებების გათვალისწინებით გააუმჯობესოთ სწავლების მეთოდები.
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>სკოლას აქვს გეგმები, რომელიც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ხარისხის გაუმჯობესებას ისახავს მიზნად. თუმცა ეს გეგმები ჯერ არ არის დაკონკრეტებული. ცვლას ეს მის, რომ სკოლა აპირებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისა და სწავლის პროცესის დახვეწას. გსურთ ამ პროექტში ჩართვა და თანამშრომლობა, მაგრამ კარგად ვერ გაზიარებთ, თუ რა შეიძლება იყოს თქვენი წვლილი.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • დაურიგეთ მოსწავლეებს კითხვარები და წარმართეთ დისკუსია იმ ზეგავლენის შესახებ, რომელიც თქვენ მიერ გამოყოფილ სწავლების მეთოდებს აქვს მოსწავლეთა ქცევაზე; • სწავლისა და სწავლების აქტივობების დაგეგმვისას, გაითვალისწინეთ მოსწავლეთა მოსაზრებები; • ჩართეთ მოსწავლეები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პოპულარიზაციის პროცესში.
<p>ნაბიჯი IV (მალაღმანეთიარება)</p> <p>სკოლას აქვს კონკრეტული გეგმები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ხარისხის გაუმჯობესებისათვის. მოსწავლეები და დაინტერესებული მხარეები აქტიურად არიან ჩართულნი ამ პროცესში. მოსწავლეთა აქტიურობის შედეგები სწავლისა და სწავლების პროცესის გაუმჯობესებისათვის გამოიყენება. რეგულარულად ეწყობა სწავლების მეთოდებისა და შედეგების განხილვა.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • გამოიყენეთ შენიშვნები და კომენტარები თქვენი პროფესიული საქმიანობის მონიტორინგისათვის და დასახვედრად თქვენი პრაქტიკის გაუმჯობესების გზები; • მოსწავლეებს კარგად გააგებინეთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზეზები და გზები, რომლებიც ამ მიზეზების მიღწევაში დაგეგმარებათ; • შეაფასეთ, რამდენად აქტიურად იყენებენ მოსწავლეები ყოველდღიურ ცხოვრებაში სამოქალაქო განათლების სფეროში შექმნილ ცოდნასა და უნარებს; განიხილეთ თქვენ მიერ გაკეთებული დასკვნები მოსწავლეთთან და დასახვედრად ერთობლივი ამოცანები; • მოიპოვეთ მისაბაძი გამოცდილების მაგალითები და შეადარეთ თქვენი საქმიანობა ამ მაგალითებში წარმოდგენილ პროფესიულ საქმიანობას; • მოინვიეთ სხვა მასწავლებლები თქვენს გავლენებზე და გაუზიარეთ თქვენი გამოცდილება.

8. რესურსები დაინტერესებული მხარეებისათვის

ამ სახელმძღვანელოში, ძირითადად, განხილულია მასწავლებლებისა და მასწავლებელთა მომზადების/გადამზადების ტრენინგების კომპეტენციები, თუმცა სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ აერთიანებს სხვა დაინტერესებულ მხარეებსაც, როგორებიც არიან: განათლების პოლიტიკაზე პასუხისმგებელი პირები, სკოლის ხელმძღვანელობა და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებები.

8.1. განათლების პოლიტიკაზე პასუხისმგებელი პირები

იმისათვის, რომ სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ იყოს წარმატებული, აუცილებელია მხარდაჭერა მათგან, ვინც განათლების პოლიტიკის შემუშავებაზეა პასუხისმგებელი; ასეთები არიან: პარლამენტის, ცენტრალური და ადგილობრივი მთავრობის წარმომადგენლები, მრჩეველები და სხვანი. სასარგებლოა, როცა:

- დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მნიშვნელობა ნათლად და დაფიქსირებული საკანონმდებლო დოკუმენტებში;
- პრაქტიკული სახელმძღვანელო პრინციპები მოცემულია ნორმატიულ დოკუმენტებში;
- ამ სფეროს მხარდაჭერა მთავრობის მხრიდან ასახულია ბიუჯეტში.

ევროსაბჭოს გამოცემები, მათ შორის ეს სახელმძღვანელო, მიზნად ისახავს განათლების პოლიტიკაზე პასუხისმგებელი პირების ინფორმირებას და ხაზს უსვამს შემდეგ საკითხებს:

- დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მნიშვნელობა ახალგაზრდების განათლებისათვის;
- დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზნები, რომლებიც სწავლასა და სწავლებაში ახალი მიდგომების დამკვიდრებაზეა მიმართული.

8.2. სკოლის ხელმძღვანელობა და უფროსი მასწავლებლები

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიდგომების დანერგვა სწორედ მაშინაა წარმატებული, როცა ამ საქმეში აქტიურადაა ჩართული სკოლის ხელმძღვანელობა.

ყველა მასწავლებელი იღებს მონაწილეობას სასკოლო კულტურის ჩამოყალიბებაში. რაც უფრო დემოკრატიულია ეს კულტურა, მით უკეთესი. სკოლის ხელმძღვანელობამ წინამდებარე წიგნში მოყვანილი მასალა უნდა გაითვალისწინოს სკოლის განვითარების გეგმის შემუშავებისას. წიგნში წარმოდგენილი ღონისძიებების გატარების დაწყებამდე, სასურველია მთელი სკოლის „აუდიტის“ ჩატარებაც იმის დასადგენად, თუ რა მდგომარეობაა სკოლაში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კუთხით.

ძალიან მნიშვნელოვანია ისიც, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება მასწავლებელთა პროფესიული მომზადების განუყოფელ კომპონენტად იქცეს. იმედი გვაქვს, რომ ამ სახელმძღვანელოში მოცემული კომპეტენციები და მაგალითები პრაქტიკული დატვირთვის მატარებელია მასწავლებელთა ტრენინგებისათვის. ამ უკანასკნელთ შეუძლიათ, გამოიყენონ ეს მასალა, რათა მასწავლებლებში განავითარონ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებასთან დაკავშირებული ცოდნა, უნარები, ღირებულებები და განწყობები. არსებობს სწავლის გარკვეული ფორმები, რომლებშიც ყველა მასწავლებელი უნდა იყოს დახელოვებული, ასეთებია: დისკუსია, როლების გათამაშება, სიმულაციები, თანამშრომლობითი მუშაობა პროექტზე. მასწავლებელს უნდა ჰქონდეს უნარი, მოამზადოს აქტივობები იმ რეალურ სიტუაციებთან დაკავშირებით, რომლებიც, შეიძლება, დროის მოცემულ მომენტში, პრობლემური იყოს.

მასწავლებლის განვითარების ქვემოთ მოცემული დიაგრამა დაეხმარება სკოლის ხელმძღვანელობასა და უფროს მასწავლებლებს ამჟამინდელი სტატუსისა და მომავალი ცვილილებების განსაზღვრაში.

<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>სკოლა და მასწავლებლები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების განვითარების ადრეულ ეტაპზე არიან. მით კარგად არ აქვთ გააზრებული დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზანი და ამოცანები. სამოქალაქო განათლების სასწავლო პროგრამას არ აქვს ცხადი და გასაგებ ფორმა. მასწავლებლები თვლიან, რომ ზოგადი კეთილგანწყობა, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიმართ, საკმარისია.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> უზრუნველვინდეთ, რომ სწავლების ტრენინგებისა და ცნობიერების ამაღლებასზე მიმართული სხვა აქტივობების ჩატარება, რომლებიც ახდენენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პოზიტიური მხარეების დემონსტრირებას (სწავლებისა და სწავლის მეთოდების გამრავალფეროვნება, ინკლუზიური გარემოს შექმნა, მიზანმიმართული აქტიურობა, დემოკრატიული მოქალაქეობის აღზრდა და ა.შ.)
<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>მასწავლებლები იაზრებენ იმ შესაძლებლობებს, რომლებსაც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება სთავაზობს სკოლას. მიმდინარეობს სამოქალაქო განათლების სასწავლო პროგრამის ჩამოყალიბება. თანამშრომლებს უტარდება ტრენინგები. ყურადღება გამახვილებულია ისეთ საკითხებზე, როგორებიცაა:</p> <ul style="list-style-type: none"> მზა სასწავლო მასალაზე ზედმეტი დამოკიდებულება; კონკრეტულ საგანთან დაკავშირებული დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ცოდნის ნაკლებობა; დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისათვის საჭირო უნარების განვითარების დაბალი დონე. 	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> აღმოაჩინეთ თანამშრომლებს მაქსიმალური დახმარება, რათა მათი სწრაფვა სკოლაში სამოქალაქო განათლების სფეროს განვითარებისათვის არ შეწყვედეს. ჩაუტარეთ თანამშრომლებს ტრენინგები, რომლებიც ეხება სწავლებას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ; დაეხმარეთ მასწავლებლებს პარტნიორობის იდენტიფიკაციასა და მათთან მუშაობაში. პარტნიორობის ჩართულობა აუცილებელი იქნება აქტიური მოქალაქეობაზე მიმართული პროექტების განხორციელებისას.
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>სკოლაში დახვედრულია ეფექტური მართვის მექანიზმები, რომლებიც ხელს უწყობს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას (შეადარეთ: სკოლების დემოკრატიული მართვა, ბენჩანი და თრავორდი, 2007). დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროგრამის შემუშავებაში მიეღო სკოლა ჩართული. მასწავლებლებს ეფექტური ურთიერთობები აქვთ დამყარებული თემის წევრებთან. ცოდნა, სამოქალაქო განათლების სფეროში, ტრენინგების საშუალებით, კიდევ უფრო ვითარდება. მასწავლებლებს ამინებთ ინოვაციების დანერგვასთან დაკავშირებული უნებლიე შეცდომები.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <p>მასწავლებლის ძირითადი სტრატეგიები მოიცავს:</p> <ul style="list-style-type: none"> ურთიერთობების დამყარებას მშობლებთან, ადგილობრივ ორგანიზაციებთან და თემის წევრებთან; ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენებას სწავლისა და სწავლების პროცესში; მოსწავლეთა ცოდნისა და უნარების განვითარებას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ; წარმატების აღიარებას.
<p>ნაბიჯი IV (მაღალგანვითარება)</p> <p>სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ძალიან ეფექტურია. მასწავლებლებს გახუფითარდათ სწავლებისა და სწავლის ეფექტური მეთოდები. მასწავლებლები კოლეგებთან ერთად მუშაობენ პრაქტიკის გაუმჯობესების გზებზე და მოსწავლეთა საჭიროებების უკეთ დაკმაყოფილებაზე. სკოლას კარგი კავშირები აქვს თემთან. მოსწავლეთა მიღწევები აღიარებულია და დაფასებული. მასწავლებლებს მაღალი მოლოდინი აქვთ მოსწავლეთა განვითარებასთან დაკავშირებით. ახალი ტექნოლოგიების გამოყენება მნიშვნელოვნად განაპირობებს მასწავლებლთა ეფექტურობას კლასში. მასწავლებლები გაბედულად რთავენ მოსწავლეთა სწავლებასთან დაკავშირებული იდეების გენერირების პროცესში. სკოლის ხელმძღვანელობის ამოცანაა, მაქსიმალური დახმარება აღმოუჩინოს მასწავლებლებს, რათა მათ არ შეწყვიტონ პროფესიული განვითარებისაკენ სწრაფვა.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <p>ამოცანები შეიძლება მოიცავდეს:</p> <ul style="list-style-type: none"> გამოცდილების გაზიარებას კოლეგებისა და სხვა სკოლები-სათვის; ინოვაციური მიდგომების განვითარებას, რაც ხელს შეუწყობს მოსწავლეთა ჩამოყალიბებას აქტიურ მოქალაქეებად; მონაწილეობაზე დამყარებული შეფასების მეთოდების შემდგომ დახვეწას; მოსწავლეთა და სკოლის პარტნიორობის ჩართვას ამ პროცესში; წარმატების აღიარებას.

ცხრილი 8: განვითარების დიარამა სკოლის ხელმძღვანელობისა და უფროსი მასწავლებლებისათვის

8.3. უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებები.

მასწავლებელთა მომზადება, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კუთხით, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ის აუცილებელი კომპონენტია, რომელსაც დღემდე ნაკლები ყურადღება ექცეოდა. არსებობს სხვადასხვა შეხედულება განათლების მიზნებისა და მასწავლებლის პროფესიულ ფუნქციასთან დაკავშირებით, რაც ზეგავლენას ახდენს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაზე. განათლების სპეციალისტები, ძირითადად, მსჯელობენ მასწავლებლის ორ განსხვავებულ ფუნქციაზე:

- მასწავლებელი უნდა ეხმარებოდეს მოსწავლეებს კონკრეტულ საგანთან დაკავშირებული ცოდნის შექმნაში და ნაკლებადაა პასუხისმგებელი სოციალურ და დემოკრატიულ განათლებაზე. ეს მიდგომა მოსწავლეთა შემეცნებით განვითარებაზეა მიმართული;
- მასწავლებელი უნდა ეხმარებოდეს მოსწავლეებს სოციალურ და პიროვნულ განვითარებაში. ეს მიდგომა განათლების პროცესს უფრო ფართოდ აღიქვამს, ვიდრე პირველი მიდგომა.

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება ამ ორი მიდგომის დაბალანსების საშუალებას იძლევა; მათი ინტეგრაცია ქმნის მასწავლებელს, რომელიც ზრუნავს მოსწავლეთა როგორც შემეცნებით, ისევე სოციალურ და პიროვნულ განვითარებაზე.

ჩვენ არ გვაქვს უფლება, კატეგორიულად მოვითხოვოთ, რომ უმაღლესმა საგანმანათლებლო დაწესებულებებმა მასწავლებელთა მოსამზადებელ პროგრამებში აუცილებლად ჩართონ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კურსი. თუმცა, იმედი გვაქვს, რომ პედაგოგიური ფაკულტეტების დეკანები ამ სახელმძღვანელოში წარმოდგენილ ინფორმაციას გაითვალისწინებენ და სათანადო ყურადღებას მიაქცევენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას.

მასწავლებელთა მომზადებისა და გადამზადების დაწესებულებები სამოქალაქო განათლების მხარდაჭერის მნიშვნელოვან ცენტრებს წარმოადგენენ; მათ შეუძლიათ (მომავალი) მასწავლებლებისათვის ისეთი საგნების შეთავაზება, რომლებიც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა საკითხზეა ორიენტირებული. საჭიროა, მასწავლებელთა მომზადებისა და გადამზადების დაწესებულებებმა გაითვალისწინონ, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება მნიშვნელოვანია ყველა საგნის მასწავლებლისათვის.

მასწავლებლის განვითარების ქვემოთ მოცემული დიაგრამა დაეხმარება უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებს ამჟამინდელი სტატუსისა და მომავალი ცვილილებების განსაზღვრაში:

<p>ნაბიჯი I (კონცენტრაცია)</p> <p>დაწესებულებაში არის შემუდგული მიდგომა დემოკრატიული მოქალაქეობის და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზართ. სამოქალაქო განათლების უნარებისა და ცოდნის განვითარებაში მხოლოდ ისტორიისა და სოციალური მეცნიერებათა მასწავლებლები არიან ჩართულნი. უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებაში მიიწვევს, რომ მასწავლებლისათვის საკმარისია დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ზოგადი ჩარჩოების გააზრება, მაგალითად, თანაბარი შესაძლებლობების მიცემა ყველა სტუდენტისათვის და ინტერაქტიული/თანამშრომლობითი სწავლების მეთოდების გამოყენება.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> გაიღრმავეთ ცოდნა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითად პრინციპებისა და ღირებულებების შესახებ, ასევე იმ პოტენციალის შესახებ, რომელსაც სამოქალაქო განათლება ატანს მოქალაქის უფლებების აღზრდის კუთხით; გამოიყენეთ ყველა შესაძლებლობა, რათა უკეთ გაითვითნებოდეთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში, მაგალითად, იმსჯელოთ იმაზე, თუ როგორ უნდა მიუდგეთ ისეთ თემებს, როგორებიცაა: სოციალური სამართლიანობა, განათლებაზე ხელმისაწვდომობა, სოციალური ინკლუზია და მრავალფეროვნება.
<p>ნაბიჯი II (განვითარება)</p> <p>დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება ვითარდება უმაღლესი სასწავლებლებისა და ინდივიდუალური მასწავლებლების ძალისხმევით. გასაგები ხდება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების შესაძლებლობები მოსწავლეთა ჩართულობის, მათი ცოდნისა და უნარების გაღრმავების კუთხით. უმაღლესი სასწავლებლებში არსებობს საბაზო კურსი სამოქალაქო განათლებაში, რომელსაც პედაგოგობის მსურველი ყველა სტუდენტი გადის. თანდათან იზრდება მასწავლებლების დაინტერესება სამოქალაქო განათლებით.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> ამ ეტაპზე, მნიშვნელოვანია მხარდაჭერა და ინტერესის მუხტის შენარჩუნება; განავითარეთ ექსპერტიზა გარე პარტნიორების დახმარებით; უმაღლესი სასწავლებლის ხელმძღვანელობის მხარდაჭერა ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან დაგეგმვებთან დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ინსტიტუციურ ხედვასთან ინტეგრირებაში.
<p>ნაბიჯი III (დამკვიდრება)</p> <p>უმაღლესი სასწავლებელს დამკვიდრებული აქვს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ეფექტური მექანიზმები. არსებობს სამოქალაქო განათლების კარგი კურსი, რომელიც მასწავლებელთა მომზადების პროგრამის ნაწილია. მასწავლებლები ახდენენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაერთიანებას იმ საგნებში, რომლებსაც ისინი ასწავლიან. უმაღლესი სასწავლებლებში არის მრავალფეროვანი კურსები, რომლებიც აქტიური სწავლისა და სწავლების მეთოდების დანერგვაზეა ორიენტირებული.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <p>სისტემატურად უნდა ხდებოდეს აქტიური მონაწილეობის/დემოკრატიული ჩართულობის იდეის განვითარება. ამ კუთხით ძირითადი საკითხებია:</p> <ul style="list-style-type: none"> დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში მოსწავლეთა აქტიური ჩართულობის ხელშეწყობა; სტუდენტური გაერთიანებების მიერ სხვადასხვა აქტივობის განხორციელება უმაღლესი სასწავლებელთან თანამშრომლობით; ურთიერთობების დამყარება ადგილობრივ ორგანიზაციებთან, თემის წარმომადგენლებთან; სტუდენტობის იმ აქტივობების გაცნობა, რომლებიც თემთან მუშაობას უკავშირდება (პროექტები, თემის სამსახური); ასეთ შემთხვევებში, სტაჟირება მნიშვნელოვანია; კავშირების დამყარება მსგავს დაწესებულებებთან და არაფორმალური განათლების სექტორთან.
<p>ნაბიჯი IV (მალაგანვითარება)</p> <p>უმაღლესი სასწავლებელი უზრუნველყოფს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ეფექტურ სწავლებას. მასწავლებლებს შემუშავებული აქვთ სწავლისა და სწავლების ეფექტური მეთოდები. არსებობს კარგი კავშირი მასწავლებელთა მომზადების, გადამზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების პროგრამებს შორის. ამჟამად თქვენი ამოცანები იზოგაციების დანერგვასა და არსებული მუხტის შენარჩუნებას უკავშირდება.</p>	<p>რჩევები თქვენთვის:</p> <p>ამოცანები შეიძლება მოიცავდეს:</p> <ul style="list-style-type: none"> გუნდური მუშაობის განვითარებას; დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ინტერდისციპლინურ სწავლებას; ახალი კურსების შემუშავებას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სამაგივლო პროგრამისათვის; დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სფეროში მასწავლებელთა კვალიფიკაციის ასახაზვით კურსების განვითარებას; მედეგების შეფასების სისტემის უფრო ფართოდ დანერგვას იმისათვის, რომ სწავლების მეთოდების შესახებ უფრო სრულყოფილი ინფორმაცია არსებობდეს.

ცხრილი 9: განვითარების დიაგრამა უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისათვის

8.4. სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: მინიშნებები კომპეტენციებზე დაინტერესებული მხარეებისათვის

დაინტერესებული მხარეები	სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: ცოდნა და გააზრება	დაგეგმვა, კლასის მართვა, სწავლება და შეფასება	სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: პარტნიორობა და ჩართულობა	სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: მოწოდებები და შეფასება
განათლების პოლიტიკაზე პასუხისმგებელი პირები	<ul style="list-style-type: none"> დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების შედეგები კარგად უნდა იყოს ნარმოჩინი კოორდინირებული გეგმები; სკოლის ხელმძღვანელობა კარგად უნდა იყოს მომზადებული სამოქალაქო განათლების დასაბუთებად; გამოყოფილი უნდა იყოს რესურსები ამ სფეროს რეფორმის დასაფინანსებლად. 	<ul style="list-style-type: none"> განათლების სფეროს ხელმძღვანელობას ეროვნულ დონეზე უნდა ესმოდეს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მნიშვნელობა; დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება უნდა იყოს მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ცენტრში უნდა იყოს მოქცეული; მასწავლებლები უზრუნველყოფილი უნდა იყვნენ დამზარე მასალებით, რაც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროცესში დაეხმარება მათ. 	<ul style="list-style-type: none"> მზარი დაუჭირეთ სათემო ჩართულობის წამახალისებელ ახალ და ინიციატივურ მიდგომებს; მზარი დაუჭირეთ თქვენი მზარდადგარა აქტიური მოქალაქეობის პროექტებისადმი, რომლებიც ავითარებენ მოსწავლეთა სამოქალაქო ცოდნას, უზარებასა და განხილვას. 	<ul style="list-style-type: none"> მოუხმინეთ მასწავლებლებისა და მოსწავლეების მოზარეებს სასკოლო გარემოს გაუმჯობესებასთან დაკავშირებით; დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება ჩასვით სკოლის ყოველწლიური განვითარების გეგმში; წახალისეთ მასწავლებლების ინიციატივები.
უფრო მასწავლებლები	<ul style="list-style-type: none"> გაიაზრეთ, თუ რატომ მნიშვნელოვანი სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ; გაეცანით ასეთი სწავლების სწავლას მასწავლებლებს; განიხილეთ ის დადებითი შედეგები, რომლებიც სკოლებში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების დაწყების შემდეგ დაინახეს; დაეხმარეთ თქვენი სკოლის მასწავლებლებს ახალი მიდგომების შემუშავებაში. 	<ul style="list-style-type: none"> იმუშავეთ კონკრეტულად დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების დაგეგმვაზე; აღმოაჩინეთ მასწავლებლებს მეთოდოლოგიური დახმარება სადავო საკითხების კლასში განხილვასთან დაკავშირებით. 	<ul style="list-style-type: none"> დაეხმარეთ მასწავლებლებს, იმსჯელონ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროექტებში წარმოადგინონ სწავლების სირობები; გარემოცვაში მათ მგალობითი და შესაძლო გამოწვევის გზები. 	<ul style="list-style-type: none"> მიუხმინეთ მასწავლებლებს მსჯელობის შესაძლებლობა; შეუშაბამეთ ტრენინგის პროგრამა მასწავლებელთა კონკრეტულ საჭიროებებს.
მასწავლებლები	<ul style="list-style-type: none"> დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება ჩართეთ მასწავლებელთა ტრენინგის სხვადასხვა პროგრამაში. 	<ul style="list-style-type: none"> სცადეთ, კლასში დანიერგოთ რამდენიმე ახალი აქტივობა; გაკეთებთ შეიტანეთ საკამათო საკითხები. 	<ul style="list-style-type: none"> დაეხმარეთ გაკვეთილთა სერია, რომელიც თემის წარმომადგენლები მიიღებენ მონაწილეობას და რომელიც მოსწავლეთა მიერ საზოგადოებრივი ცვლილებების დამკვიდრებაზეა ორიენტირებული. 	<ul style="list-style-type: none"> შეინარჩუნეთ ობიექტურობა და ახალი ზის უნარი.

ცხრილი 10: სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: მინიშნებები კომპეტენციებით დაინტერესებული მხარეებისათვის

9. დასკვნა

ახალი სოციალური მიმართულებების ჩამოყალიბების, სათემო და გლობალური ცვლილებების ფონზე, უფრო კარგად ისახება აუცილებლობა იმისა, რომ განათლება მოერგოს მოსწავლის საჭიროებებს. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება ევროპული და მსოფლიო მშვიდობის დამკვიდრების აუცილებელი პირობაა. კონფლიქტის მართვა, მრავალფეროვნების დაფასება, მოქალაქეთა უფლებების/პასუხისმგებლობების გაცნობიერება ხომ პოზიტიური სასკოლო გარემოს შექმნის განუყოფელი კომპონენტებია.

მასწავლებლებს სჭირდებათ კოლექტიური (თანამშრომლობითი მუშაობისათვის) და განვითარებადი (ადაპტაციისა და პროფესიული განვითარებისათვის) კომპეტენციები. ამ სახელმძღვანელოში ხაზგასმულია მასწავლებელთა პასუხისმგებლობები და ის საშუალებები, რომლებიც მასწავლებლებს საჭირო კომპეტენციების — ცოდნის, უნარებისა და განწყობის — ათვისებაში დაეხმარებათ.

ძირითადი კომპეტენციების ოთხი სფეროს (დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სფეროში ცოდნა; საკლასო პრაქტიკა, რომელიც მრავალკულტურულ მიდგომებს მოიცავს; პარტნიორული ურთიერთობების განვითარება; შეფასება) ათვისება ხელს შეუწყობს მასწავლებელს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში. მიუხედავად იმისა, რომ დღეს განსაკუთრებული ყურადღება მოსწავლის აკადემიურ მოსწრებას ექცევა, მოსწავლის ღირებულებების, სოციალური უნარებისა და ჩართულობის განვითარება არანაკლებ მნიშვნელოვანია ახალგაზრდების მოსამზადებლად მსოფლიო საზოგადოებაში ცხოვრებისთვის.

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება შემოქმედებითი მიდგომების დამკვიდრების საშუალებას იძლევა. იდეებისა და იდეალების თავისუფალი გამოხატვის შესაძლებლობა სამოქალაქო განათლების მიღებას მასწავლებლისა და მოსწავლეებისათვის სასიამოვნო პროცესად აქცევს.

და ბოლოს, გვსურს, ვახსენოთ სოციალური ინკლუზია. მკითხველი ამ სახელმძღვანელოს გაცნობის შემდეგ ადვილად დაასკვნის, რომ ინკლუზია ნიგნის მთავარი თემაა. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება წარმატებულია მაშინ, როცა აღწევს ინკლუზიურ შედეგებს და ამზადებს მოქალაქეებს ინკლუზიურ საზოგადოებაში ცხოვრებისათვის.

ბავშვს აქვს უფლება, გამოხატოს თავისი შეხედულებები იმ საკითხებზე, რომელიც მას უკავშირდება. ბავშვთა შეხედულებები სერიოზულად უნდა იქნას აღქმული, მათი ასაკისა და ზრდასრულობის გათვალისწინებით (მუხლი 12, გაეროს კონვენცია ბავშვთა უფლებების შესახებ).

10. დანართი

10.1. თვითშეფასების საფეხურები

თვითშეფასების საფეხურები ასახავს იმ კვლევების შედეგებს, რომლებიც ეხება მასწავლებელთა მიერ დაფიქსირებულ სირთულეებს მათი პროფესიული განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე.

სიტყვაში „სირთულე“ ვგულისხმობთ მასწავლებელთა გრძნობებს, ნუხილს, აზრებს, კონკრეტულ საკითხთან დაკავშირებით. რეიმანმა და თიეს-სფრინთალმა მასწავლებლის ექვსი ტიპის სირთულე განსაზღვრეს, რომლებიც შემდეგ ოთხ საფეხურად დაყვეს.¹ ამ საფეხურების მიხედვით, ავტორები მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების სხვადასხვა ვარიანტებს გვთავაზობენ.

პირველ და მეორე საფეხურზე მასწავლებელი, ძირითადად, საკუთარ თავზეა ორიენტირებული; მესამე საფეხურზე მასწავლებელი შესასრულებელ სამუშაოზეა კონცენტრირებული; მხოლოდ მეოთხე საფეხურზე მყოფი მასწავლებელი იწყებს ფიქრს იმაზე, თუ რა ზეგავლენას ახდენს მისი სწავლება მოსწავლეებზე.

საფეხურები	სირთულეები	რჩევები მასწავლებლის დასახმარებლად
პირველი საფეხური დონე: ეგო სირთულე: • ცოდნის ნაკლებობა	მე საერთოდ არ ვარ დაინტერესებული ახალი პროგრამით. აპაითა მეუფლება.	<ul style="list-style-type: none"> • მიანოდეთ ინფორმაცია
მეორე საფეხური დონე: ეგო სირთულე: • ინფორმაცია • პიროვნული	მეტი ინფორმაცია მჭირდება კონკრეტულ საკითხებთან დაკავშირებით. ცნობის-მოყვარეობის გრძნობა მიპყრობს. რა ზეგავლენას მოახდენს ჩემზე ეს ახალი პროგრამა? მოენონებათ მშობლებსა და მოსწავლეებს ეს პროგრამა და დამაფასებენ ამის გამო? ვნერვიულობ.	<ul style="list-style-type: none"> • ჩამოაყალიბეთ ინოვაციებთან დაკავშირებული მოლოდინები; • აღწერეთ, თუ რა ზეგავლენას მოახდენს ინოვაცია პიროვნებაზე; • აქტიურად მოუსმინეთ; • ჩამოაყალიბეთ სირთულეებზე ორიენტირებული დამხმარე ჯგუფი.
მესამე საფეხური დონე: შესასრულებელი სამუშაო სირთულე: • მართვა	არასოდეს მყოფნის დრო, რომ გავაკეთო ყველაფერი, რაც საჭიროა. როგორ უნდა დავენიო ამდენ სიახლეს? იმედეა-ცრუება მეუფლება. დავკარგავ კლასზე კონტროლს, თუ საკამათო საკითხებზე დებატების მოვანყო? სირთულეები უკავშირდება სწავლასა და მართვას.	<ul style="list-style-type: none"> • მიანოდეთ კონკრეტული რჩევები მართვასთან დაკავშირებით; • მიეცით მასწავლებელს საშუალება, დააკვირდეს სხვა წარმატებული მასწავლებლის მუშაობას.
მეოთხე საფეხური დონე: ზეგავლენა სირთულე: • შედეგები • თანამშრომლობა • აქცენტების შეცვლა	მოსწავლეები ჩართულები არიან გაკვეთილში? მე მიხარია და წარმატებას ვგრძნობ. მინდა, ჩემი გამოცდილება კოლეგებს გაუზიარო. აღელვებული ვარ. მსურს, შევცვალო სასწავლო პროგრამა ისე, რომ უკეთ მოვერგო კონკრეტულ საჭიროებებს. თვითდაჯერებული ვარ.	<ul style="list-style-type: none"> • თანამშრომლობა კოლეგებთან და ახალი ურთიერთობების დამყარება გარე პარტნიორებთან.

ცხრილი A1: სირთულეების საფეხურები

1 ა.ჯ. რეიმანი და ლ. თიეს-სფრინთალი, „მენტორობა და ხელმძღვანელობა მასწავლებლის განვითარებისათვის“, ნიუ-იორკი: ადისონ-უესლი, ლონგმანი, 1998.

10.2. თვითშეფასების სკალა

ჯგუფი	კომპეტენცია	კონცენტრაცია	განვითარება	დამკვიდრება	მაღალგანვითარება
სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ: რა ვიცით და როგორ გვესმის	კომპეტენცია 1: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზნები და ამოცანები				
	კომპეტენცია 2: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითადი საერთაშორისო ჩარჩოები და პრინციპები				
	კომპეტენცია 3: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სასწავლო გეგმებისა და პროგრამების შინაარსი				
	კომპეტენცია 4: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სხვადასხვა კონტექსტი				
	კომპეტენცია 5: მიდგომების, მეთოდებისა და სწავლების შესაძლებლობების დაგეგმვა				
	კომპეტენცია 6: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპების გაერთიანება სწავლების თქვენი მეთოდოლოგიაში				
	კომპეტენცია 7: პოზიტიური სასკოლო კულტურის დამკვიდრების მიზნით, შესაბამისი ნესების შექმნა				
	კომპეტენცია 8: მოსწავლეთა დისკუსიის უნარის გაუმჯობესების მეთოდოლოგია				
	კომპეტენცია 9: შეფასების სხვადასხვა მეთოდის გამოყენება				
	კომპეტენცია 10: სასწავლო გარემო, რომელიც ხელს უწყობს მრავალფეროვანი წყაროების გამოყენებას				
სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას კლასსა და სკოლაში	კომპეტენცია 11: თანამშრომლობითი მუშაობა შესაბამის სათემო პარტნიორობაში				
	კომპეტენცია 12: სტრატეგიები დისკრიმინაციის წინააღმდეგ				
	კომპეტენცია 13: გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში მოსწავლეთა ჩართულობის შეფასება				
	კომპეტენცია 14: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა ღირებულებების, დამოკიდებულებებისა და განწყობების მოდელირება				
სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: მონაწილეობაზე დამყარებული მიდგომების განხორციელება და შეფასება	კომპეტენცია 15: სწავლების მეთოდებისა და მოსწავლეთა სწავლის განხილვა, მონიტორინგი და შეფასება				
	კომპეტენცია 16: სწავლების შედეგების შეფასება				
მთლიანი შეფასება	ყველა კომპეტენცია				

ცხრილი A2: თვითშეფასების სკალა

10.3. პროფესიული განვითარების სამოქმედო გეგმა (სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: თვითშეფასების სამოქმედო გეგმა მასწავლებლებისა და ტრენერებისათვის)

განვითარების სფერო	მოქმედება	ვინ?	როდის?	ამოცანების წარმატებით მიღწევის კრიტერიუმები

ცხრილი A3: მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების სამოქმედო გეგმის ცხრილი

11. გამოყენებული ლიტერატურა და დამატებითი ინფორმაციის წყაროები

11.1. სახელმძღვანელოში ციტირებული ლიტერატურა

წინასიტყვაობაში ციტირებული ლიტერატურა

ბეკმანი, ე. და ტრაფორდი, ბ. სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, ევროსაბჭოს გამომცემლობა, სტრასბურგი, 2007.

ბირზეა, ს. და სხვები, *კვლევა ევროპაში – განათლება დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის – პოლიტიკის შესახებ*, ევროსაბჭოს გამომცემლობა, სტრასბურგი, 2004.

ბირზეა, ქ. და სხვები, „სკოლებში დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის სწავლების ხარისხის უზრუნველყოფის ინსტრუმენტი“, ევროსაბჭოს გამოცემა, ევროსაბჭო, 2005

ვერიდაისი, *სამოქალაქო განათლება ევროპის სკოლაში*, 2005

ევოპსაბჭო, სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ, *ლონისძიებების პროგრამა (2006-2009)*, „დემოკრატიის სწავლება და დემოკრატიულად ცხოვრება ყველასათვის“ (2006) 5, 14 მარტი, 2006.

ნავალი, პრინტი და აირეტი, „სამოქალაქო განათლება ესპანეთში: პოლიტიკის კრიტიკული განხილვა“ (ხელმისაწვდომია ინტერნეტში), *ჟურნალი სოციალური მეცნიერების შესახებ*; ოსლერი და სტარკი, თავი 10, 2005 (იხ. ქვემოთ ჯგუფი ა)

ჭუდღესტონი, თ. (რედ), „დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება: მასწავლებელთა ტრენინგი“, ევროსაბჭო, სტრასბურგი, 2005.

ჭადღესტონი, თ., „გაკვეთილზე მოსწავლის ჩართულობიდან გაზიარებულ სამოქალაქო პასუხისმგებლობამდე: სკოლის დემოკრატიულ მმართველობის ეფექტური პრაქტიკა ევროპულ სკოლაში, ევროსაბჭოსა და ევროპული ფონდის ქსელი“, 22 მაისი, 2007

შესავალში ციტირებული ლიტერატურა

ბირზეა, ქ. და სხვები, „სკოლებში დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის სწავლების ხარისხის მართვის ინსტრუმენტი“, ევროსაბჭოს გამოცემა, ევროსაბჭო, 2005

ბოლივარი, „სასწავლო გეგმის გამჭოლი მიდგომა: შეზღუდვები და პრობლემები“, *Revista de Educacion*, 309, გვ. 23-65, 1995.

განათლების რეფორმებზე დაკვირვება (ORE), „კომპეტენციის ცნების, როგორც საგანმანათლებლო პროგრამების საორგანიზაციო პრინციპის, გადახედვა: კომპეტენციიდან კომპეტენტურ ქცევამდე“, მონრეალი, 2006.

ევროკომისია, განათლებისა და კულტურის დირექტორატი, მასწავლებლის კომპეტენციათა და კვალიფიკაციათა ზოგადევროპული პრინციპები, პრეზენტაცია გაკეთდა მასწავლებლის კომპეტენციათა და კვალიფიკაციათა ზოგადევროპული პრინციპების ევროპული ტესტირების კონფერენციაზე, 20-21 ივნისი, 2005, ბრიუსელი.

ეკონომიკური განვითარებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია (OECD), „ძირითადი კომპეტენციების განსაზღვრება და შერჩევა“, დესექო ფაბლიქიენს, 2005 www.oecd.org/dataoecd/47/61/35070367.pdf.

ქერი, დ., „მოქალაქეობა: ადგილობრივი, ეროვნული და საერთაშორისო“, ლ. გეარონის (რედ.) ნიგინიდან „როგორ ვასწავლოთ მოქალაქეობა საშუალო სკოლაში“, 2003.

უაინერთი, ი. ფ., „კომპეტენციის ცნებები“, მაქს პლანკის სახელობის ფსიქოლოგიური კვლევის ინსტიტუტი, მიუნხენი, 1999.

კომპეტენციებისა და, ზოგადად, სახელმძღვანელოს მიმოხილვაში ციტირებული ლიტერატურა

დეივისი, ი. „რა საგნობრივი ცოდნაა საჭირო სამოქალაქო განათლების სწავლებისთვის და როგორ შეიძლება შევუწყოთ ხელი ამ ცოდნის ათვისებას? სადისკუსიო დოკუმენტი მათთვის, ვინც მომავალ მასწავლებლებს ამზადებს“, 2003, ვებ-გვერდი: www.citized.info.

ლუკი, ა. მუსპრატი, ს. და ფრიბოდი, ფ. (რედაქტორები), „კრიტიკული წიგნიერება: ნერილობითი პრაქტიკის სწავლა და სწავლება“, ქრესკილი, ნიუ ჯერსი: ჰემფტონ პრესი, 1997.

მაქნამარა, დ. „საგნობრივი ცოდნა და მისი გამოყენება: პრობლემები და შესაძლებლობები მათთვის, ვინც მომავალ მასწავლებლებს ამზადებს“, მასწავლებელთა მომზადების ჟურნალი, 17 (2), გვ. 113-128, 1991.

რისი, ფ. და ბლექოლი, დ. „ახალი ამბების მომზადება: წიგნიერება მოქალაქეობისათვის“, <http://making-newstoday.uow.edu.au> (მარტი, 2008)

ქრიქი, ბ. „განათლება მოქალაქეობისათვის და დემოკრატიის სწავლება სკოლებში“, ქრიქის ანგარიში, კვალიფიკაციებისა და სასწავლო გეგმების ცენტრი (QCA), ლონდონი, 1998.

შულმანი, ლ. „ისინი, ვისაც ესმის: ცოდნის აკუმულირება სწავლებისას“, განათლების სფეროს მკვლევარი, 15, გვ. 4-14, 1986.

ჰაბერმასი, ი. „კომუნიკაციის თეორია“, ტომი I, კემბრიჯი, დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფო: ფოლითი პრეს, 1984.

ჰაბერმასი, ი. „კომუნიკაციის თეორია“, ტომი II, კემბრიჯი, დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფო: ფოლითი პრეს, 1987.

ჯგუფ ა-ში ციტირებული ლიტერატურა

აუდიგიერი, ფ. „დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლების ძირითადი ცნებები და მთავარი კომპეტენციები“, ევროსაბჭო, 2000.

ბენქსი, ჯ.ა. „მულტიკულტურული განათლების კვლევის სახელმძღვანელო“, საიმონ & შუსტერ/მაქმილან, ნიუ-იორკი, 1995.

დეივისი, ი. „რა საგნობრივი ცოდნაა საჭირო სამოქალაქო განათლების სწავლებისთვის და როგორ შეიძლება შევუწყოთ ხელი ამ ცოდნის ათვისებას? სადისკუსიო დოკუმენტი მათთვის, ვინც მომავალ მასწავლებლებს ამზადებს“, 2003, ვებ-გვერდი: www.citized.info.

თორნი-ფურთა, ჯ. და სხვები, „სამოქალაქო განათლება 28 ქვეყანაში: სამოქალაქო ცოდნა და ჩართულობა 14 წლის ასაკში“, საგანმანათლებლო მიღწევების შეფასების საერთაშორისო ასოციაციის სეკრეტარიატი, ამსტერდამი, 2001 წელი.

მაქნამარა, დ. „საგნობრივი ცოდნა და მისი გამოყენება: პრობლემები და შესაძლებლობები მათთვის, ვინც მომავალ მასწავლებლებს ამზადებს“, მასწავლებელთა მომზადების ჟურნალი, 17 (2), გვ. 113-128, 1991.

ნეივალი, ქ. ფრინთი, მ. და ველდიუსი, რ. „დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლება ახალ ევროპაში“, ევროპის განათლების ჟურნალი, 37(2), 2002.

ოსლერი, ა. და სთარქი, ჰ. „განათლება დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის: კვლევების, პოლიტიკისა და პრაქტიკის მიმოხილვა 1995-2005“, აკადემიური მიმოხილვა, BERA, 2005.

სლივკა, ი. დიედრიქი, მ. და ჰოფერი, მ. (რედ.) „სამოქალაქო განათლება — თეორია, კვლევა და პრაქტიკა“, უაქსმანი, მიუნსტერი, 2006.

უიევიორკა, მ. „რასიზმის არენა“, სეიჯ, ლონდონი, 1995.

ქრიქი, ბ. „განათლება მოქალაქეობისათვის და დემოკრატიის სწავლება სკოლებში“, ქრიქის ანგარიში, კვალიფიკაციებისა და სასწავლო გეგმების ცენტრი (QCA), ლონდონი, 1998.

შულმანი, ლ. „ისინი, ვისაც ესმის: ცოდნის აკუმულირება სწავლებისას“, განათლების სფეროს მკვლევარი, 15, გვ. 4-14, 1986.

ჯგუფ ბ-ში ციტირებული ლიტერატურა

ბექმანი, ე. და თრაფორდი, ბ. „სკოლების დემოკრატიული მართვა“, ევროსაბჭოს გამოცემა, სტრასბურგი, 2007.

ბლეჩი, ფ. და სხვები, „შეფასება სწავლისთვის: პრაქტიკული საკითხები“, ოუფენ იუნივერსიტი ფრეს, ნიუ-იორკი, 2003.

გოულმანი, დ. „ემოციების გააზრება და მართვა“, ბანთამ ბუქსი, ნიუ-იორკი, 1995.

დევრიეს, რ. და ზან, ბ. „მორალური კლასები, მორალური ბავშვები: კონსტრუქტივისტული ატმოსფეროს შექმნა ადრეულ განათლებაში“, ქოლუმბია იუნივერსიტი პრეს, ნიუ-იორკი, 1994.

დუერ, ქ., სფაიქ-ვრქას, ვ. და ფერერა მართინს, ი. „დემოკრატიული მოქალაქეობის სწავლის სტრატეგიები“, ევროსაბჭო, 2000.

კვალიფიკაციებისა და სასწავლო გეგმების ცენტრი (QCA), „განათლება მოქალაქეობისათვის და დემოკრატიის სწავლება სკოლებში“, ქრიქის ანგარიში, 1998.

როჯერსი, ბ., „დისციპლინის ენა: კლასის ეფექტური მართვისადმი პრაქტიკული მიდგომა“, ნორსქოუთ ჰაუს ფუბლიშერს, ფლაიმაუს, 1994.

ქანინგჰემი, ჯ. „უფლებები, პასუხისმგებლობები და სასკოლო კულტურა“, ი. ბაგლინ ჯოუნსის და ნ. ჯოუნსის (რედ.) წიგნიდან „განათლება მოქალაქეობისათვის: იდეები და პერსპექტივები კულტურათშორისი კვლევისათვის“, ქოგან ფეიჯ, ლონდონი, 1992.

ჯგუფ გ-ში ციტირებული ლიტერატურა

აჯეგბო, ქ. „კურიკულუმის განხილვა: მრავალფეროვნება და მოქალაქეობა“, DfES, 2007.

ბილიგი, შ. და შელი, ჰ. „ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში თემის სამსახურის კვლევები. დამატებითი მტკიცებულებები.“ ფიდელტა ქაფანი, საიენს ედუქეიშნ, ბლუმინგტონი. კვლევა დააფინანსა კარნეგის ფონდმა ნიუ-იორკში და სამოქალაქო სწავლის და ჩართულობის ინფორმაციისა და კვლევის ცენტრმა (CIRCLE), 2000.

გეარონი, ლ. „არასამთავრობო ორგანიზაციები და განათლება: რამდენიმე მოსაზრება“, მსჯელობა განათლებაზე, გვ. 17, 2 ოქტომბერი, 2006.

გიროქსი, ჰ. „იდეოლოგიის კულტურა და სკოლაში სწავლის პროცესი“, თემფლ უნივერსიტი ფრესი, ფილადელფია/ფალმერ ფრესი, ლონდონი, 1981.

გოურანი, ს. „კარის გაღება: სკოლებისა და თემის პარტნიორობა სიღარიბის შესახებ ინფორმირებისა და სოციალური ინიციატივების დანერგვის მიზნით“, პარტნიორობის დამყარების სახელმძღვანელო, სიღარიბის დაძლევის სააგენტო, დუბლინი, 2004.

დონელი, ქ. „პარმონის ფასი მეთოდები, რომლებსაც მასწავლებლები იყენებენ ჩრდილოეთ ირლანდიის ინტეგრირებულ სკოლაში შემწყნარებლობისა და ურთიერთპატივისცემის ატმოსფეროს დასამკვიდრებლად“, საგანმანათლებლო კვლევები, ტომი 46(1), 2004, გვ. 3-16.

დიუი, ჯ. „დემოკრატია და განათლება“, ნიუ-იორკი ფრი პრესი (1916), 1966. ასევე ხელმისაწვდომია ელექტრონული ვერსია მისამართზე: <http://books.google.com>.

ევროსაბჭო, „დემოკრატიის სწავლა და დემოკრატიულ საზოგადოებაში ცხოვრება. კონცეფცია.“ ევროპელ ექსპერტთა კომიტეტი, CAHCIT, ევროსაბჭო, სტრასბურგი, 2005.

ზახარაკის-იურცი, ი. და ფლორა, ი. „თემის განვითარებაში სოციალური კაპიტალის გაძლიერების საკითხებისა და გამოცდილების კვლევა“, წიგნიდან: საზღვრის გადაკვეთა, ზღვარს გადასვლა, ფ. არმსტრონგი, ნ. მილერმი და მ. ზუკასი (რედაქტორები), ლონდონის უნივერსიტეტი, 1997.

კვალიფიკაციებისა და სასწავლო გეგმების ცენტრი (QCA), შეასრულე შენი როლი: მოქალაქეობა 16 წლის შემდეგ, კვალიფიკაციებისა და სასწავლო გეგმების ცენტრი, ლონდონი, 2004.

ოსლერი, ა. „ქრიქის ანგარიში: განსხვავებულობა, თანასწორობა და რასობრივი სამართლიანობა“, კურიკულუმის ყურნალი, ტომი 11 (1), 2000, გვ. 25-37.

ოსლერი, ა. და სთარქი, ჰ. „კოსმოპოლიტური მოქალაქეობისათვის სწავლა: თეორიული დებატები და ახალგაზრდების გამოცდილება“, საგანმანათლებლო მიმოხილვა, ტომი 55(3), 2003, გვ. 243-254.

სამოქალაქო განათლების ფონდი, „განათლება მოქალაქეობის, მრავალფეროვნებისა და რასობრივი თანასწორობისათვის: პრაქტიკული სახელმძღვანელო“, სამოქალაქო განათლების ფონდი, ლონდონი, 2003.

ჰართი, რ. „ბავშვების მონაწილეობა: ახალგაზრდა მოქალაქეთა თემის განვითარებასა და გარემოს დაცვაში ჩართვის თეორია და პრაქტიკა“, ერსქან, ლონდონი, 1997.

ჰელდი, დ. „დემოკრატია და ახალი საერთაშორისო წესრიგი“, წიგნიდან „კოსმოპოლიტური დემოკრატია“, დ. აჩიბუგი და დ. ჰელდი (რედაქტორები), ფოლითი ფრეს, კემბრიჯი, 1995.

ჯგუფ დ-ში ციტირებული ლიტერატურა

ბანდურა, ა. „აზროვნებისა და ქმედების სოციალური საფუძვლები: სოციალური შემეცნების თეორია“, ფრენთის-ჰოლი, იგლევუდ ქლიფსი, ნიუ-ჯერსი, 1986.

ბარელი, ჯ. „სწავლება აზროვნებისათვის. კლასში გამოსაყენებელი მეთოდები, რომლებიც ინტელექტუალურ განვითარებას უწყობს ხელს“, ლონგმანი, ლონდონი, 1991.

ბექმანი, ე. და თრაფორდი, ბ. „სკოლების დემოკრატიული მართვა“, ევროსაბჭოს გამოცემა, სტრასბურგი, 2007.

ბრუქფლდი, ს. დ. „როგორ გავხდეთ კრიტიკულად მოაზროვნე მასწავლებელი“, ჯოსი-ბრასი, სან ფრანცისკო, 1995.

გუდლადი, უ. „ადგილი, სახელად, სკოლა“, მაქგროუ ჰილი, ნიუ იორკი, 1984. ხელმისაწვდომია შემდეგ მისამართზე: <http://books.google.com>

ცაიხნერი, ქ. „პრაქტიკოსის დაფიქრება და მსჯელობა“, წიგნიდან „კვლევის სახელმძღვანელო: მონაწილეობაზე დამყარებული მოკვლევა და პრაქტიკა“, 2001, ფ. რიაზონი და ჰ. ბრედბერი (რედაქტორები).

ჰუდლესტონი, თ. (რედ), „დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება: მასწავლებელთა ტრენინგი“, ევროსაბჭო, სტრასბურგი, 2005.

ჰუდლესტონი, თ. და კერი, დ. (რედ.), „სამოქალაქო განათლების მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების სახელმძღვანელო“, ჰოდერ ედუქეიშნ, ლონდონი, 2006.

დანართში ციტირებული ლიტერატურა

რეიმანი, ა.ჯ. და თიეს-სფრინთალი, რ. „მენტორობა და ხელმძღვანელობა მასწავლებლის განვითარებისათვის“, ნიუ-იორკი: ადისონ-უესლი, ლონგმანი, 1998.

11.2 დამატებითი ინფორმაციის წყაროები

მასალები შეფასებაზე

ბლეკი, ფ. და სხვები, „შეფასების ბუნება და ღირებულება სწავლის პროცესში“, 2003, www.umds.ac.uk/content/1/c4/73/57/formative.pdf.

ჯერომი, ლ. „შეფასება სამოქალაქო განათლებაში“ 2003, www.citized.info/pdf/commarticles/Lee_Jerome_Assessment_workshop.pdf.

კლენოვსკი, ვ. „პორტფოლიოს შემუშავება სწავლისა და შეფასებისათვის: პროცესები და პრინციპები“, რუთლიჯფალმერი, ლონდონი, 2002.

კვალიფიკაციებისა და სასწავლო გეგმების ცენტრი (QCA), მოქალაქეობის შეფასება, HMSO, ლონდონი, 2006.

მასალები საკამათო საკითხების სწავლებაზე

„კონფერენციის ჩანაწერები საკამათო საკითხების სწავლებასთან დაკავშირებით“, 2006, www.citized.info/pdf/conferences/31_03_06report.pdf.

სამოქალაქო განათლების ფონდი, „სწავლება ერაყზე და სხვა საკამათო საკითხებზე“, 2003, www.citizenshipfoundation.org.uk/main/resource.php?s124

ქლერ, ჰ. და ჰოლდენ, ქ. (რედ.), „საკამათო საკითხების სწავლებასთან დაკავშირებული სირთულეები“, თრენტამ ბუქსი, ოაქჰილი, 2007.

გოლობი, რ. და კრაფი, პ. ცხოვრება დემოკრატიულ საზოგადოებაში – საგაკვეთილო გეგმები ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის საბაზო საფეხურისათვის (სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ, ნიგნი, III, ევროსაბჭო, სტრასბურგი, 2008.

ევროპის უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია (OSCE), „სწავლება რელიგიებსა და რწმენებზე: სახელმძღვანელო პრინციპები“, 2008. www.osce.org/publications/odihr/2007/11/28314_993_en.pdf.

